

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

TAHSİN YÜCEL'İN ELEŞTİRMENLİĞİ VE DENEMELERİ

Buse YAVUZ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Halil Hadi BULUT**

MANİSA-2022

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

TAHSİN YÜCEL'İN ELEŞTİRMENLİĞİ VE DENEMELERİ

Buse YAVUZ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Halil Hadi BULUT**

MANİSA-2022

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Tahsin Yücel’in Eleştirmenliği ve Denemeleri” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

21/06/2022

Buse YAVUZ

İmza

ÖZET

TAHSİN YÜCEL'İN ELEŞTİRMENLİĞİ VE DENEMELERİ

Tahsin Yücel (1933-2016) çok yönlü bir kişiliktir. Yazın hayatına hikaye ile başlar. Ardından roman gelir.1950'li yıllardan itibaren deneme ve eleştiri yazıları yazar. Akademisyen kimliği sebebiyle yazdığı inceleme yazıları ve kitapları vardır. Ayrıca çevirmenlik yapar. Çevirdiği eserlerin sayısı oldukça fazladır.

Cumhuriyet dönemi yazarları arasında yer alan Tahsin Yücel, çeşitli konularda yazdığı deneme ve eleştiri yazılarını on bir kitapta toplamıştır.

Yüksek lisans tezimizde Tahsin Yücel'in deneme kitaplarında yer alan deneme ve eleştiri yazılarını tematik olarak ele aldık. Bu yazılardan yola çıkarak eleştirmen kimliğini ortaya koymaya çalıştık. Çalışmamız 7 bölümden oluşmaktadır.

Girişte hayatı, eserleri ve edebi kişiliğine yer verdik. Bunların yanı sıra Tahsin Yücel'e kadar Türk eleştiri tarihini genel olarak ele aldık. Tahsin Yücel'in Türk eleştiri tarihi içerisindeki yerini ortaya koymaya çalıştık.

Çalışmamızın birinci bölümünde eleştiri ve deneme yazılarını tematik olarak sınıflandırdık. Bu sınıflandırmayı yaparken hem deneme kitaplarından hem de dergilerde yayımlanan yazılarından yararlandık. Bu bölümde yaptığımız sınıflandırma sonucunda ilk olarak eleştiri hakkındaki görüşlerini içeren yazıları ele aldık.

İkinci bölümde sanat, üçüncü bölümde dil, dördüncü bölümde yazın, beşinci bölümde çeviri hakkındaki görüşlerini içeren yazıları, altıncı bölümde toplumsal ve siyasal yazıları, yedinci bölümde ise diğer yazılarını ele aldık.

Sonuç bölümünde yaptığımız tasnif sonucu ortaya çıkan unsurlar üzerinde durduk.

Ekler bölümünde Tahsin Yücel'in düzyazılarının kronolojik listesini verdik.

Anahtar Kelimeler: Tahsin Yücel, eleştiri, deneme.

ABSTRACT

TAHSİN YÜCEL'S CRITICISM AND ESSAYS

Tahsin Yücel (1933-2016) is a versatile personality. He begins his literary life with a story. Then comes the novel. Since the 1950s, he writes essays and criticisms. He has review articles and books that he wrote due to his academic identity. He also works as a translator. The number of translated works is quite large.

Tahsin Yücel, who is among the writers of the Republic period, collected his essays and criticisms on various subjects in eleven books.

In our master's thesis, we dealt with the essays and criticisms of Tahsin Yücel's essay books thematically. Based on these articles, we tried to reveal the identity of the critic. Our study consists of 7 parts.

In the introduction, we have included his life, works and literary personality. In addition to these, we discussed the history of Turkish criticism in general until Tahsin Yücel. We tried to reveal Tahsin Yücel's place in the history of Turkish criticism.

In the first part of our study, we classified the critiques and essays thematically. While making this classification, we benefited from both essay books and articles published in journals. As a result of the classification we made in this section, we first discussed the articles containing his views on criticism

In the second part, we discussed his writings on art, in the third part on language, in the fourth part on literature, in the fifth section on his views on translation, in the sixth chapter on social and political writings, and in the seventh chapter on his other writings.

In the conclusion part, we focused on the elements that emerged as a result of the classification we made.

In the appendices, we have given a chronological list of Tahsin Yücel's prose.

Keywords: Tahsin Yücel, criticism, essay.

ÖN SÖZ

Tahsin Yücel, 1933-2016 yılları arasında yaşam sürmüştür. Cumhuriyet döneminin önemli yazarlarından. 1950'li yıllarda ilk deneme ve eleştiri yazılarını vermeye başlar. Bu yazıların bir kısmı dergi ve gazetelerde kalmış bir kısmını ise Yücel kitap haline getirmiştir. Yücel'in deneme ve eleştiri yazılarını içeren on bir tane kitabı vardır. Bunlar *Yazın ve Yaşam* (1976) , *Yazının Sınırları* (1982), *Tartışmalar* (1993), *Yazın, Gene Yazın* (1995), *Alıntılar* (1997), *Söylemlerin İçinden* (1998), *Salaklık Üstüne Deneme* (2000), *Yüz ve Söz* (2003), *Göstergeler* (2006), *Gün Ne Günü?* (2010) ve *Kimim Ben?* (2011) isimli kitaplardır.

Tahsin Yücel ile ilgili yapılan tezlere bakıldığında, bu tezlerin genellikle onun roman ve hikayeleri üzerinde olduğu görülür. Sadece Pınar Bilgeç tarafından hazırlanan “Tahsin Yücel Üzerine Bir İnceleme (İnsan-Eser)” adlı tez Tahsin Yücel'in hayatını ve eserlerini genel olarak ele almaktadır. Tahsin Yücel'in eleştirmenliği ve denemeleri hakkında bir çalışma yapılmadığını gördük. Tezimizde Tahsin Yücel'in deneme ve eleştiri yazılarını tematik şekilde sınıflandırdık. Yücel'in Türk eleştiri tarihi içindeki yerini ortaya koymaya çalıştık.

Tezimizin giriş bölümünde Tahsin Yücel'in hayatı, eserleri ve edebi kişiliğine yer verdik. Tahsin Yücel'e kadar Türk eleştiri tarihi hakkında genel bir bakış sunduk.

Tezimizin birinci bölümünde deneme ve eleştiri yazılarını tematik olarak sınıflandırdık. Ardından bu sınıflandırma sonucunda ilk olarak eleştiri hakkındaki görüşlerini içeren yazıları ele aldık.

İkinci bölümde sanat hakkındaki yazılarını ele aldık. Üçüncü bölümde dil hakkındaki yazılarını ele aldık. Dördüncü bölümde yazın hakkındaki yazılarını ele aldık. Beşinci bölümde çeviri hakkındaki yazılarını ele aldık. Altıncı bölümde toplumsal ve siyasal yazılarını, yedinci bölümde ise diğer yazılarını ele aldık.

Ekler kısmında Tahsin Yücel'in düzyazılarının kronolojik listesini verdik.

Çalışmamız süresince desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübesiyle bana her zaman yol gösteren değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Halil Hadi Bulut'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Buse YAVUZ

Manisa, 2022

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
a.Tahsin Yücel'in Hayatı , Eserleri ve Edebi Kişiliği	1
b.Tahsin Yücel'e Kadar Türk Eleştiri Tarihine Genel Bir Bakış	17
1.TAHSİN YÜCEL'İN ELEŞTİRMENLİĞİ VE DENEMELERİ	29
1.1.Eleştiri ve Deneme Yazılarının Sınıflandırılması.....	29
1.1.1.ELEŞTİRİ	32
1.1.1.1.Eleştiri Nedir?.....	36
1.1.1.2.Eleştirin İşlevi.....	38
1.1.1.3.Eleştirmen.....	39
1.1.1.4.Mizah, İroni , Alay	39
1.1.1.5.Yapısalcılık.....	40
1.1.1.6. Yapısalcı Eleştiri Yazıları.....	45
1.1.2.SANAT	50
1.1.2.1.Sanat Eserinin Niteliği.....	50
1.1.2.1.1.Bağımsızlık	50
1.1.2.1.2.Evrensel Sanat Gerçeği ve Sanatta Birlik	51
1.1.2.2.Sanatta Amaç.....	52
1.1.2.3.Sanatın Değeri ve Geçerliliği	53
1.1.2.4.Sanatta Biçim ve Biçem	55
1.1.2.5.Sanatın Konusu.....	55
1.1.2.6.Sanatçı	56
1.1.3.DİL.....	56
1.1.3.1.Dilde Özleşme ve Dil Devrimi	56
1.1.3.2.Dilde Gelişmişlik - İlkellik.....	61
1.1.3.3.Dilin Kirlenmesi	62
1.1.3.4.Anadilde Öğretim ve Yabancı Dilde Öğretim.....	65
1.1.4.YAZIN.....	65
1.1.4.1.Yazar.....	66
1.1.4.2.Okur.....	67
1.1.4.3.Eser	68
1.1.4.3.1.Roman.....	68
1.1.4.3.1.1.Tarihsel Roman.....	69
1.1.4.3.1.2.Yerli Romanlar	71

1.1.4.3.1.3.Yabancı Romanlar	71
1.1.4.3.2.Öykü.....	72
1.1.4.3.3.Şiir.....	73
1.1.4.3.4.Masal.....	74
1.1.5.ÇEVİRİ	74
1.1.5.1.Çevirmen	76
1.1.5.2.Çeviride Biçem Aktarımı Sorunu, Çeviride Yaşadığı Zorluklar ve Bulduğu Çözümler	77
1.1.6.TOPLUMSAL VE SİYASAL YAZILAR.....	82
1.1.7.DİĞER YAZILAR	85
SONUÇ	86
KAYNAKÇA	90
EK.....	93
Düzyazılarının Kronolojik Listesi	93

GİRİŞ

a.Tahsin Yücel'in Hayatı , Eserleri ve Edebi Kişiliği

a.a.Hayatı

Tahsin Yücel, 17 Şubat 1933 tarihinde Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Ötegeçe köyünde dünyaya gelmiştir. Ötegeçe'nin Tahsin Yücel'in hayatında önemi büyüktür. İnsanları, doğası ve konuştukları Elbistan ağzıyla Yücel'in belleğinde yer etmiştir. Öykülerinin mekanı genellikle Ötegeçe'dir. Babası Ahmet Yücel, annesi ise Nuriye Münevver Hanım'dır. Yücel, ailenin son çocuğudur. Erken yaşta babasını kaybetmiştir. Abisi İhsan Yücel'in Tahsin Yücel'in edebiyata yönelişindeki yeri önem arz eder. Abisi erken yaşta hayatını kaybetmiştir. Bu ölümler Yücel'i derinden etkilemiştir.

Yücel, Elbistan Gazi Paşa İlkokulu'nda öğrenim görmüştür. Daha sonra 1945-1953 yılları arasında Galatasaray Lisesi'nde parasız yatılı olarak öğrenim görmüştür. Tahsin Yücel, liseyi bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne kaydolmuş fakat eğitimini yarım bırakmıştır. Bu dönemde Varlık dergisinde çalışmaya başlamıştır. Aynı zamanda Galatasaray Lisesi'nin Ortaköy bölümünde muallim muavinliği yapmıştır. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümüne kaydolmuştur. 1955-1960 yılları arasında buradaki eğitimine devam etmiştir.1961'de burada asistan olarak çalışmaya başlamıştır.1965 yılında *L'Imaginaire de Bernanos (Bernanos'un İmge Evreni)* isimli doktora tezini savunur. Bu tez, 1969'da yayımlanır. Ülkemizde göstergebilim çalışmalarının ilk örneklerinden olması bakımından önemlidir. Yücel, 1965 ve 1967 yılları arasında askerlik görevini yerine getirir. 1972 yılında *Figures et Messages dans la Comedie Humaine* adlı çalışması ile doçent olmuştur. Bu çalışma, 1997'de *İnsanlık Güldürüsü'nde Yüzler ve Bildiriler* adıyla ülkemizde yayımlanmıştır.1978 yılında ise *Les Coordonnes Narratives* isimli çalışmasıyla profesör olmuştur. 1980 yılında bu çalışmanın *Anlatı Yerlemleri* adıyla Türkçe çevirisi yayımlanmıştır. 2000 yılında Yücel emekli olur.

İlk öyküsü *Yeni Hikayeler* 1950 dergisinde "Dert Çok, Hemdert Yok" adıyla yayımlanmıştır. İlk öykü kitabı *Uçan Daireler* 1954 yılında yayımlanmıştır. Daha sonra 1955 yılında *Haney Yaşamalı*, 1958 yılında *Düşlerin Ölümü* , 1969'da *Yaşadıktan Sonra* , 1975'te *Dönüşüm*, 1983'te *Ben ve Öteki*, 1989'da *Aykırı Öyküler*, 1999' da *Komşular* adlı öykü kitapları yayımlanır. 1957'de *Anadolu Masalları* adlı masal kitabı yayımlanmıştır. 1975'te *Vatandaş* adlı anlatısı yayımlanır.

İlk romanı *Mutfak Çıkmazı* 1960 yılında yayımlanmıştır. Daha sonra 1992 yılında *Peygamberin Son Beş Günü*, 1995 yılında *Bıyık Söylencesi*, 2002 yılında *Yalan*, 2005 yılında *Kumru ile Kumru*, 2006 yılında *Gökdelen*, 2010 yılında *Sonuncu* romanı yayımlanır.

İnceleme alanında yayımlanan ilk kitabı 1968 yılında yayımlanan *Dil Devrimi* kitabıdır. Bu kitap daha sonra 1982 yılında *Dil Devrimi ve Sonuçları* adıyla tekrar yayımlanmıştır. Yücel'in daha önce bahsettiğimiz tezlerini de inceleme alanında sayabiliriz. 1982 yılında *Yapısalcılık* kitabı yayımlanır. Bu kitap ülkemizde yapısalcılığın tanınmasında önemli bir yere sahiptir. 1991 yılında *Eleştirinin ABC'si* adlı kitabı yayımlanır. Bu kitap daha sonra *Eleştiri Kuramları* adıyla 2007 yılında tekrar yayımlanır.

Varlık dergisinde çeviriler yapmıştır. Bu çevirilerin sayısı sekseni aşmaktadır.

Deneme kitaplarının ilki *Yazın ve Yaşam* 1976'da yayımlanmıştır. Daha sonra 1982 yılında *Yazının Sınırları*, 1993'te *Tartışmalar*, 1995'te *Yazın, Gene Yazın*, 1997'de *Alıntılar*, 1998'de *Söylemlerin İçinden*, 2000 yılında *Salaklık Üstüne Deneme*, 2003 yılında *Yüz ve Söz*, 2006 yılında *Göstergeler*, 2010 yılında *Gün Ne Günü?*, 2011 yılında *Kimim Ben?* isimli deneme kitapları yayımlanır.

Tahsin Yücel, Sait Faik Hikaye Armağanı , Behçet Necatigil Şiir Ödülü ve Haldun Taner Öykü Ödülü'nde seçici kurul üyeliği yapmıştır. Türk Dil Kurumu yönetim kurulu üyeliğinde bulunmuştur.

a.b.Eserleri

1.Öykü

- 1.*Uçan Daireler*, Varlık Yayınları, İstanbul, Nisan 1954.
- 2.*Haney Yaşamalı*, Yenilik Yayınları ,İstanbul,1955.
- 3.*Düşlerin Ölümü*, Ataç Kitabevi, İstanbul, 1958.
- 4.*Yaşadıktan Sonra*, Yankı Yayınları, İstanbul, 1969.
- 5.*Ben ve Öteki*, Ada Yayınları, İstanbul, 1983.
- 6.*Aykırı Öyküler*, Can Yayınları, İstanbul, 1989.
- 7.*Komşular* , Can Yayınları,İstanbul,1999.
- 8.*Golyan Devrimi*, Can Yayınları, İstanbul, 2008.

2.Roman

- 1.*Mutfak Çıkmazı*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1960.
- 2.*Peygamberin Son Beş Günü*, Can Yayınları, İstanbul, 1992.
- 3.*Bıyık Söylencesi*, Can Yayınları,İstanbul,1995.

4. *Vatandaş*, Can Yayınları, İstanbul, 1996.
5. *Yalan*, Can Yayınları, İstanbul, 2002.
6. *Kumru ile Kumru*, Can Yayınları, İstanbul, 2005.
7. *Gökdelen*, Can Yayınları, İstanbul, 2006.
8. *Sonuncu*, Can Yayınları, İstanbul, 2010.

3. Masal

Anadolu Masalları, Varlık Yayınları, İstanbul, 1957.

4. Anlatı

1. *Vatandaş*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1975.
2. *Dönüşüm*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1975.

5. İnceleme

1. *Dil Devrimi*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1968.
2. *L'Imaginaire de Bernanos*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1969.
3. *Figures et Messages dans la Comédie Humaine*, Maison Mame, Tours, 1972.
4. *Anlatı Yerlemleri*, Ada Yayınları, İstanbul, 1979.
5. *Dil Devrimi ve Sonuçları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1982.
6. *Yapısalcılık*, Ada Yayınları, İstanbul, 1982.
7. *Eleştirinin ABC'si*, Simavi Yayınları, İstanbul, 1991
8. *İnsanlık Güldürüsü'nde Yüzler ve Bildiriler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997
9. *Eleştiri Kuramları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007.

6. Derleme

Yazı ve Yorum (R. Barthes Seçkisi), Metis Yayınları, İstanbul, 1990.

7. Çeviri

1. *Amok*, Stefan Zweig, Varlık Yayınları, İstanbul, 1954.
2. *Arı Maya*, Waldemar Bonsels, Varlık Yayınları, İstanbul, 1954.
3. *Jane Eyre*, Charlotte Bronte, Varlık Yayınları, İstanbul, 1954.
4. *Malezya Tılsımı*, Somerset Maugham, Varlık Yayınları, İstanbul, 1954.
5. *Taraskonlu Tartarin*, Alphonse Daudet, Varlık Yayınları, İstanbul, 1954.
6. *Tom Amca'nın Kulübesi*, Harriet Beecher Stowe, Varlık Yayınları, İstanbul, 1954.
7. *Usta İşi*, Stefan Zweig, Varlık Yayınları, İstanbul, 1954.
8. *Yarına Dönüş*, Sigrid Undset, Varlık Yayınları, İstanbul, 1954.
9. *Bir Adam Öldü* (La Mort de quelqu'un), Jules Romains Varlık Yayınları, İstanbul, 1955.

- 10.*Bir Horoz Öttü*, Herman Melville, Varlık Yayınları, İstanbul, 1955.
- 11.*Bir Numaralı Evde Olanlar*, John Steinbeck, Varlık Yayınları, İstanbul, 1955.
- 12.*Geçmiş Günler*, Francis Carco, Varlık Yayınları, İstanbul, 1955.
- 13.*Genç Kızlar*, Henry de Montherlant, Varlık Yayınları, İstanbul, 1955.
- 14.*Güzel Kadın Meyhanesi*, Roland Dorgeles, Varlık Yayınları, İstanbul, 1955.
- 15.*İyilik Şeytanı*, Henry de Montherlant, Varlık Yayınları, İstanbul, 1955.
- 16.*Kadınlara Acıyın*, Henry de Montherlant, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1955.
- 17.*Kan (Kaputt'tan seçmeler)*, Curzio Malaparte, Varlık Yayınları, İstanbul, 1955.
- 18.*Kanatlılar (L'Equipage)*, Joseph Kessel, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1955.
- 19.*Kedinin Masalları*, Marcel Ayme, Varlık Yayınları, İstanbul, 1955.
- 20.*Kolej Yılları (Fermina Marquez)*, Valéry Larbaud, Varlık Yayınları, İstanbul,
- 21.*Yeryüzünde Bir Yolcu*, Julien Green, Varlık Yayınları, İstanbul, 1955.
- 22.*Büyük Sürü*, Jean Giono, Varlık Yayınları, İstanbul, 1956.
- 23.*Cüzzamlı Kadınlar*, Henry de Montherlant, Varlık Yayınları, İstanbul, 1956.
- 24.*Duvargeçen*, Marcel Ayme, Varlık Yayınları, İstanbul, 1956.
- 25.*Evlilik*, Alberto Moravia, Varlık Yayınları, İstanbul, 1956.
- 26.*Katil*, Georges Simenon, Varlık Yayınları, İstanbul, 1956.
- 27.*Kaz Baba*, Marcel Ayme, Varlık Yayınları, İstanbul, 1956.
- 28.*Kül Kedisi*, Charles Perrault, Varlık Yayınları, İstanbul, 1956.
- 29.*Madame Bovary*, Gustave Flaubert, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1956.
- 30.*Taşralı Kız*, Alberto Moravia, Varlık Yayınları, İstanbul, 1956.
- 31.*Ya Gerçek Olsaydı*, Roland Dorgeles, Varlık Yayınları, İstanbul, 1956.
- 32.*Karlar Kraliçesi*, Hans Christian Andersen, Varlık Yayınları, İstanbul, 1957.
- 33.*Pamuk Prenses*, Jacob Grimm, Varlık Yayınları, İstanbul, 1957.
- 34.*Tehlikeli Geçit*, Somerset Maugham, Varlık Yayınları, İstanbul, 1957.
- 35.*Colomba*, Prosper Merimee, Varlık Yayınları, İstanbul, 1958.
- 36.*Çoban Prens*, Hans Christian Andersen, Varlık Yayınları, İstanbul, 1958.
- 37.*Kartopu*, Guy de Maupassant, Varlık Yayınları, İstanbul, 1958.
- 38.*Küçük Prenses*, Frances Hodgson Burnett, Varlık Yayınları, İstanbul, 1958.
- 39.*Vatikan'ın Zindanları*, André Gide, Varlık Yayınları, İstanbul, 1958.
- 40.*Dünya Nimetleri*, André Gide, Varlık Yayınları, İstanbul, 1959.
- 41.*Kaçak*, Georges Simenon, Varlık Yayınları, İstanbul, 1959.
- 42.*Kadı ve Kukla*, Pierre Louys, Varlık Yayınları, İstanbul, 1959.
- 43.*Kırmızı Zambak*, Anatole France, Varlık Yayınları, İstanbul, 1959.

- 44.*Sapho*, Alphonse Daudet, Varlık Yayınları, İstanbul,1959.
- 45.*Uzaktan*, Collette, Varlık Yayınları, İstanbul, 1959.
- 46.*Ayrı Yol* (L'Immoraliste), André Gide, Varlık Yayınları, İstanbul, 1960.
- 47.*Bella*, Jean Giraudoux, Varlık Yayınları, İstanbul,1960.
- 48.*Diktatörün Kadını*, Alberto Moravia, Varlık Yayınları, İstanbul, 1960.
- 49.*Ölümünden Acı*, Guy de Maupassant, Varlık Yayınları, İstanbul, 1960.
- 50.*Parmak Kız*, Hans Christian Andersen, Varlık Yayınları, İstanbul, 1960.
- 51.*Yeni Nimetler*, André Gide, Varlık Yayınları, İstanbul, 1960.
- 52.*Eugénie Grandet*, Honoré de Balzac, Varlık Yayınları, İstanbul, 1961.
- 53.*Goriot Baba*, Honoré de Balzac, Varlık Yayınları, İstanbul, 1961.
- 54.*Konuşan Hayvanlar*, Marcel Aymé, Varlık Yayınları, İstanbul, 1961.
- 55.*Paris Sıkıntısı*, Charles Baudelaire, Ataç Kitabevi, İstanbul, 1961.
- 56.*Swann'ın Bir Aşkı*, Marcel Proust, Varlık Yayınları, İstanbul, 1961.
- 57.*Bekârlar*, Henry de Montherlant, Varlık Yayınları, İstanbul, 1962.
- 58.*Vadideki Zambak*, Honoré de Balzac, Varlık Yayınları, İstanbul, 1962.
- 59.*Kalpazanlar*, André Gide, Varlık Yayınları, İstanbul, 1963.
- 60.*Kamelyalı Kadın*, Alexandre Dumas fils, Varlık Yayınları, İstanbul,1963.
- 61.*Sinekler*, Jean Paul Sartre, Ataç Kitabevi, İstanbul, 1963.
- 62.*Tersi ve Yüzü*, Albert Camus, Ataç Kitabevi, İstanbul, 1963.
- 63.*Altenburg'un Ceviz Ağaçları*, André Malraux, Ataç Kitabevi, İstanbul, 1966.
- 64.*Başkaldıran İnsan*, Albert Camus, Varlık Yayınları, İstanbul, Ekim 1967.
- 65.*İklimler*, André Maurois, Varlık Yayınları, İstanbul, 1967.
- 66.*Kadınlar Okulu*, André Gide, Varlık Yayınları, İstanbul, 1967.
- 67.*Ak Bildircin*, John Steinbeck, Varlık Yayınları, İstanbul, 1968.
- 68.*Cennet Bahçesi*, Hans Christian Andersen, Varlık Yayınları, İstanbul, 1969.
- 69.*Politika ve Propaganda*, Jean Marie Domenach, Varlık Yayınları, İstanbul, 1969.
- 70.*İnsanların Dünyası*, Antoine de Saint-Exupery, Yankı Yayınları, İstanbul, 1970.
- 71.*Kale*, Antoine de Saint- Exupery, Yankı Yayınları, İstanbul, 1970.
- 72.*Yeşil Kısırak*, Marcel Ayme, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1970.
- 73.*Becket (Tanrı'nın Şerefi)*, Jean Anouilh, Yankı Yayınları, İstanbul, 1972.
- 74.*Sisyphos Söyleni*, Albert Camus, Ataç Kitabevi , İstanbul, 1974.
- 75.*Nuhun Gemisi*, Marcel Aymé, Cem Yayınevi, İstanbul, 1979.
- 76.*Suluboya Kutuları*, Marcel Aymé, Can Yayınları, İstanbul, 1981.
- 77.*Yağmur Yağdıran Kedi*, Marcel Aymé, Can Yayınları, İstanbul, 1981.

- 78.*Becket*, Jean Anouilh, Kuzey Yayınları, İstanbul, 1984.
- 79.*Eleştiri Kuramları*, J.C.Carloni, J.C.Filloux, Kuzey Yayınları, İstanbul, 1984.
- 80.*Yaban Düşünce*, Claude Levi-Strauss, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1984.
- 81.*Kral Salamon'un Bunalımı*, Emile Ajar, Can Yayınları, İstanbul, 1985.
- 82.*Sinekler*, Jean Paul Sartre, Kuzey Yayınları, İstanbul, 1985.
- 83.*Sevgili*, Marguerite DURAS, Can Yayınları, İstanbul, 1986.
- 84.*Yazının Sıfır Derecesi*, Roland Barthes, Metis Yayınları, İstanbul, 1989.
- 85.*Bilirbilmezler* (Bouvard ile Pécuchet), Gustave Flaubert, Can Yayınları, İstanbul, 1990.
- 86.*Çağdaş Söylenler*, Roland Barthes, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1990.
- 87.*Dostum Pierrot*, Raymond Queneau, Can Yayınları, İstanbul, 1991.
- 88.*Duygusal Sürgün*, Colette, Can Yayınları, İstanbul, 1991.
- 89.*Zazie Metroda*, Raymond Queneau, Can Yayınları, İstanbul, 1991.
- 90.*Andersen Masalları*, Hans Christian Andersen, YKY, İstanbul, 1992.
- 91.*Bir Aşk Söyleminden Parçalar*, Roland Barthes, Metis Yayınları, İstanbul, 1992.
- 92.*Eupalinos ve Öteki Söyleşimler*, Paul Valery, YKY, İstanbul, 1992.
- 93.*Hastane Günlüğü*, Hervé Guibert, Can Yayınları, İstanbul, 1992.
- 94.*Kısa Düzyazılar*, Michel Tournier, YKY, İstanbul, 1993.
- 95.*İlk Adam*, Albert Camus, Can Yayınları, İstanbul, 1994.
- 96.*Locus Solus*, Raymond Roussel, YKY, İstanbul, 1994.
- 97.*Yaz*, Albert Camus, Can Yayınları, İstanbul, 1994.
- 98.*Düğün ve Bir Alman Dosta Mektuplar*, Albert Camus, Can Yayınları, İstanbul, 1995.
- 99.*Tolstoy'un Yaşamı*, Romain Rolland, YKY, İstanbul, 1995.
- 100.*Göstergeler İmparatorluğu*, Roland Barthes, YKY, İstanbul, 1996.
- 101.*Sürgün ve Krallık*, Albert Camus, Can Yayınları, İstanbul, 1996.
- 102.*En Uzağından Unutuşun*, Patrick Modiano, Can Yayınları, İstanbul, 1998.
- 103.*Zebraail*, Alexandre Jardin, Can Yayınları, İstanbul, 1998.

8.Deneme- Eleştiri

- 1.*Yazın ve Yaşam*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1976..
- 2.*Yazının Sınırları*, Adam Yayınları, İstanbul, 1982.
- 3.*Tartışmalar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993.
- 4.*Yazın, Gene Yazın*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995.
- 5.*Alıntılar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997.

6. *Söylemlerin İçinden*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998.
7. *Salaklık Üstüne Deneme*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2000.
8. *Yüz ve Söz*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003.
9. *Göstergeler*, Can Yayınları, İstanbul, 2006.
10. *Gün Ne Günü?*, Can Yayınları, İstanbul, 2010.
11. *Kimim Ben?*, Can Yayınları, İstanbul, 2011.

Aldığı Ödüller

Haney Yaşamalı ile 1956 Sait Faik Hikâye Armağanı.

Düşlerin Ölümü ile 1959 Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü.

Yaban Düşünce ile 1984 Azra Erhat Çeviri Üstün Hizmet Ödülü.

Peygamberin Son Beş Günü ile 1993 Orhan Kemal Roman Armağanı.

Söylemlerin İçinden ile 1999 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü.

Yalan ile 2003 Yunus Nadi Ödülü.

Yalan ile 2003 Dil Derneği Ömer Asım Aksoy Roman Ödülü.

Fransız Hükümeti'nce verilen "Palme Academiques" nişanı "Commandeur" derecesi, 1997.

a.c.Edebi Kişiliği

Tahsin Yücel çok yönlü bir kişiliktir. Roman, öykü, deneme, eleştiri, çeviri, inceleme ve masal gibi birçok türde eserler vermiştir. Bu sebeple denemeleri ve eleştirmenliği ile ilgili incelememize geçmeden önce , yazın serüveninden bahsetmenin faydalı olacağını düşünmekteyiz.

Tahsin Yücel'in yazın serüvenini kronolojik olarak özetlemek istersek öncelikle ilk öyküsünden bahsedebiliriz. 1950 yılında "Dert Çok Hemdert Yok" adlı öyküsü *Yeni Hikâyeler* 1950 dergisinde yayımlanmıştır.¹ Daha sonra 1954 yılında ilk öykü kitabı *Uçan Daireler* yayımlanır. Yine 1954 yılında Tahsin Yücel *Varlık* dergisinde çalışmaya başlar. Dönemin yazın adamlarıyla tanışır. "*Varlık'ta çalışmaya başlamakla bir ortama girdim, Cumhuriyet döneminin en yaratıcı, en ilginç yazın kuşağının ortamına. Sürekli olarak Oktay Akbal, Behçet Necatigil, Necati Cumalı , Sabahattin Kudret Aksal , Melih Cevdet Anday , Yaşar Kemal , Haldun Taner gibi kişilerin arasında bulunmak , gözlemlerini dinlemek elbette yönlendirdi beni. Ama böylesi usta-çırak ilişkisinden farklı bir şey. Yazmak bir ortama katılmak olduğuna*

¹ Feridun Andaç, *Söz Uçar Yazı Kalır Yüzyılın Son Tanıkları 2*, Can Yayınları, İstanbul, 2002, s.119.

göre de fazlasıyla yararlı bir şey.”² der. Yücel, Varlık dergisinde çeviriler yapmaya başlar. André Gide, Alphonse Daudet, Balzac ve Flaubert gibi daha birçok yazardan çeviriler yapar. Sayısı sekseni aşan çevirileri vardır.

1955 yılında *Haney Yaşamalı* adlı ikinci öykü kitabı yayımlanır. 1957 yılında *Anadolu Masalları* yayımlanır. Yücel, Elbistan’da geçen çocukluğunda annesinden dinlediği masalları ona tekrar anlattırarak bu kitabı yazmıştır. 1958 yılında *Düşlerin Ölümü* adlı öykü kitabı yayımlanır. 1960 yılında ilk romanı *Mutfak Çıkmazı* yayımlanır. 1975’te *Dönüşüm* adlı anlatısı, 1983’te *Ben ve Öteki*, 1989’da *Aykırı Öyküler*, 1999’da *Komşular*, 2008’de *Golyan Devrimi* adlı öykü kitapları yayımlanır.

1975’te *Vatandaş* adlı anlatısı yayımlanır. 1992’de *Peygamberin Son Beş Günü* romanı yayımlanır. 1995’te *Bıyık Söylencesi*, 2002’de *Yalan* romanı yayımlanır. 2005 yılında *Kumru ile Kumru*, 2006 yılında *Gökdelen*, 2010 yılında ise *Sonuncu* romanı yayımlanır.

Yücel’in akademisyen kimliği ve incelemelerini ele alırsak, Tahsin Yücel 1955-1960 yılları arasında, İstanbul Üniversitesi Fransız ve Roman Filolojisi bölümünde öğrenim görmüştür. 1961 yılında aynı bölümde asistan olarak çalışmaya başlamıştır. Fransız hükümetinin verdiği bursla 1963 yılında Paris’e gitmiştir. Greimas’ın göstergebilim üzerine derslerini dinlemiştir. “Greimas o günlerde Poitiers Üniversitesi’nde profesördü. Aynı zamanda Paris’te, Poincaré Matematik Enstitüsü’nde göstergebilim dersleri veriyor, değişik bilim dallarından gelen, ama hepsi de tutarlı bir yöntem özlemi çeken, genç ya da orta yaşlı pek çok araştırmacı izliyordu bu dersleri. Ben de onlar arasına katıldım.”³ Bunun yanı sıra “(...) Ecole des Hautes Etudes’te Roland Barthes’in, Collège de France’ta büyük dilbilimci Emile Benveniste’in derslerini izliyor, Claude Lévi-Strauss’un yapıtlarını okuyup anlamaya çalışıyordum. Hepsi bu değildi kuşkusuz. Paris’in ekinsel yaşamını da tanımak da başka bir uğraştı. Bu arada, Roger Caillois, Pierre Emmanuel gibi yazarlarla tanıştım.”⁴ der. Yücel Paris’te bulunduğu dönemde *L’Imaginaire de Bernanos* (Bernanos ‘un İmgesel Evreni) isimli doktora tezinin büyük bir bölümünü “(...) pek de rahat olmayan koşullar içinde yazdım.”⁵ der. 1965’te tezini savunur. 1969’da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde tezi yayımlanır. Yücel bu çalışmasında

² Kaan Özkan, *Görünmez Adam Tahsin Yücel Kitabı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2001, s.48.

³ Özkan, s.73.

⁴ Özkan, s.73.

⁵ Özkan, s.73.

Greimas'ın isteğiyle, Georges Bernanos'un tüm yapıtlarını ele alarak göstergebilimsel bir çözümleme yapmıştır. Yücel'in göstergebilimle tanışması Greimas'ın İstanbul Üniversitesi'nde ders verdiği dönemde olmuştur. "Greimas daha sonra göstergebilimin kurucu kitabı sayılacak olan *Sémantique Structurale* (Yapısal Anlambilim, 1966)'in içeriğini oluşturan ilk dersleri 1962'de, bizim bölümde vermişti, ben de çiçeği burnunda bir asistan olarak bu dersleri izlemiştim."⁶ Greimas *Semantique Structurale*'inin son bölümünü Tahsin Yücel'in tezine ayırmıştır.

Tahsin Yücel, " *Bu nedenle, Groupe Mu, 1977'de yayımlanan Rhétorique Poétique* adlı yapıtında, benden "Greimas'ın esinleyicisi" diye söz eder. Böyle bir onuru hak ediyor muydum, bilmem. Ama, tarih açısından, göstergebilimci Greimas'ın ilk izleyicisi, ilk çırağı olduğum kesin. Bu yüzden olacak, kitabını bana yollarken, üzerine "Bu kitabın ortak yazarı Tahsin Yücel'e diye yazmıştı. Bir başka kitabının üstüne de "Dost ve suç ortağı Tahsin Yücel için" diye. Suç ortağı! Çok onurlu bir suç ortaklığıydı bu doğrusu!"⁷ der.

Yücel, 1972 yılında *Figures et messages dans la Comédie humaine* (İnsanlık Güldürüsü'nde Yüzler ve Bildiriler) adlı çalışmasıyla doçent olmuştur. Bu çalışma 1997'de Türkçe olarak yayımlanır. Yücel, bu çalışmasında Honoré de Balzac'ın *İnsanlık Güldürüsü*'ndeki yüz ve beden betimlemelerini göstergebilimsel yöntemle incelemiştir.

"Bu çalışma *L'Imaginaire de Bernanos*'a göre çok daha kapsamlı, getirdiği yöntemsel araçlar açısından çok daha gelişmiş bir göstergebilimsel araştırmadır. Balzac'ın *İnsanlık Güldürüsü*'ndeki tüm kişi betimlemelerini ele almış, nasıl bir dizgeye göre eklemlediklerini ve nerede hangi anlamları içerdiklerini göstermeye çalışmışım burada, sanırım, başarılı da olmuştum. Yöntem daha bir belirlenmişti. Çok farklı anlatım biçimleri içinde, belirli özellikleri ana çizgilerine indirgeyerek ayırıcı ve birleştirici özellikleri çok daha açık bir biçimde belirleyerek yapıyı ortaya çıkarmış, Balzac'ın kişilerini yalnızca beden yapılarından yola çıkarak "gök" ve "yer" karşıtlığı çevresinde dört ana "tip"e indirgemiştim: "Melek", "erdişi", "arı yaratık", "kirli yaratık" biçiminde. Bunlar arasındaki "ara tipler"i gösterdiğim gibi, yaşam biçimine göre bedenlerin aldığı görünüşleri, bedensel görünüşlerin nasıl bir tür dil

⁶ Özkan, s.72.

⁷ Özkan, s.74.

olarak kullanıldığını ayrıntılarıyla ortaya koymuş, düzenli çizgelerle (şema) desteklemiştir.”⁸

Yücel *Les Coordonnées narratives (Anlatı Yerlemleri)* adlı çalışmasıyla profesör unvanını almıştır. Bu çalışma *Anlatı Yerlemleri* adıyla 1979’da yayımlanır. (...) göstergebilimsel araştırmanın temel taşlarından olan *Anlatı Yerlemleri yazınsal anlatı yapısının üç temel düzeyi olan anlatı/öyküleme/öykü’ye temel anlatı öğeleri “kişi/uzam/zaman” açısından yaklaşan kapsamlı bir çalışmadır. Özne, uzam ve zaman , Tahsin Yücel’in deyişiyle anlatıyı kendi “yapısı içinde kavramamızı sağlayacak temel öğeler”dir.*⁹ Bu öğeler, Balzac’ın *İnsanlık Güldürüsü*, Stendhal’in *Kızıl ile Kara’sı*, Flaubert’in *La Légende de Saint Julien L’Hospitalier* öyküsü , Marcel Proust’un *A la Recherche du temps perdu’* sü , Georges Bernanos’un *Monsieur Ouine* ve Albert Camus’un *Düşüş* romanında “(...) yüzeysel yapıdan derin yapıya uzanan bir çizgide araştırılır. Böylece, örneğin anlatının belli bir noktadaki uzamının açık ya da kapalı oluşunun derin yapıda yüklendiği anlamsal değerler saptanır.”¹⁰ Ayrıca bu çalışmanın Türkçe’ye yeni kavramlar ve onları adlandıran yeni terimler kattığı saptanmıştır.¹¹

Tahsin Yücel’in diğer inceleme kitaplarından bahsetmeden önce onun yetmişli yılların başında Türk Dil Kurumu üyeliğine seçildiğini ve 1972’den kapanışına kadar yönetim kurulu üyeliği yaptığını belirtmek gerekir. Yücel “*Genel olarak Atatürk devrimlerine , özel olarak Türkçe’nin gelişmesine karşı olanlarla çok yönlü bir savaşım içindeydik.*”¹² der. Bu görevi sırasında dil devrimine karşı çıkanlara cevap verir. 1968 yılında yazdığı bir *Dil Devrimi* kitabı vardır. Bu kitap, daha sonra 1982 yılında *Dil Devrimi ve Sonuçları* adıyla tekrar yayımlanır. Yücel, kitabı 4 bölüme ayırmıştır: *Olgular ve tutumlar, eleştiriler ve gerçekler, verimler ve yorumlar ve sonuç.* Dil devrimine karşı çıkanların savlarını elinden geldiğince nesnel bir şekilde, bütünlük ve tutarlılık içinde ele almıştır.

Tahsin Yücel’in edebi kişiliğinde bulunduğu jüri üyeliklerinin önemli bir yeri vardır. Tahsin Yücel, 1973-1988 yılları arasında Sait Faik Hikaye Armağanı seçici

⁸ Özkan, s.82.

⁹Nedret Tanyolaç Öztokat, “Yazınsal İncelemelerde Bilimsellik:Tahsin Yücel’in Yazın Araştırmalarına Bakış”, **Her Yönüyle Tahsin Yücel**, (Ed.Mustafa Durak), Multilingual Yayınları, İstanbul, 2000, s.21.

¹⁰Nedret Tanyolaç Öztokat, “Yazınsal İncelemelerde Bilimsellik: Tahsin Yücel’in Yazın Araştırmalarına Bakış”, **Her Yönüyle Tahsin Yücel**, 21.

¹¹ Sündüz Öztürk Kasar, “Türk Göstergebiliminde Öncü Bir Yapıt: Anlatı Yerlemleri”, **Söylem, Söylen, Yazın**, (Ed.Nedret Tanyolaç Öztokat), Can Yayınları, İstanbul, 2015, ss.59-69.

¹² Özkan, s.293.

kurul üyeliği yapmıştır. Bu seçici kurul üyeliğinden kendi isteğiyle ayrılmıştır. Behçet Necatigil Şiir Ödülü ve Haldun Taner Öykü Ödülü'nün seçici kurul üyeliklerinde de bulunmuştur. Jüri üyelikleri Tahsin Yücel'in edebiyat çevresi ile ilişkilerinde önem taşımaktadır. Yücel'in jüri üyeliği yazarların ona karşı tutumu ve onun yazarlara karşı tutumunu etkilemiştir. Yücel, bu jüri üyelikleri sebebiyle edebiyat çevrelerinde eleştiriler almıştır. *Tartışmalar* kitabındaki "Ucuzluk" yazısı bu konu ile ilgilidir.

Yine 1982 yılında *Yapısalcılık* adlı yapıtı yayımlanır. Yücel, bu kitapla birlikte yapısalcılığın ülkemizde tanınmasında önemli bir rol oynar ve yapısalcılığa yöneltilen eleştirilere cevap verir. Yücel, kitabın yöntemini şöyle açıklar:

*"(...) Temel tutumuysa oldukça yalın: sık sık yapıldığı gibi "bir değil, birçok yapısalcılıklar vardır" türünden , beylik ve bulanık bir sonuca varmak, böylece yeryüzünde hiçbir şeyin yeni olmadığını kanıtladığını sanıp uykucu düşünce alışkanlığına yeniden gömülmek üzere , konuyu süremsel ve uzamsal yerlemlerinin dışına taşıyarak ta eski Yunan'dan başlatmak değil , çağımızın düşün ve bilim yaşamında etkinliğini birçok olumlu sonuçlarla ortaya koymuş bir çözümleme yöntemini öncelikle başlıca kuramcı ve uygulayıcılarının kendi yapıtlarına dayanarak açıklamaya çalışmak."*¹³

Yücel yapısalcı yöntemi 3 ana bilim dalı; *dilbilim, budunbilim ve göstergebilim* açısından ele almaktadır. Dilbilim bölümünde, Saussure, Martinet, Hjelmslev, budunbilim bölümünde, Claude Lévi-Strauss , göstergebilim bölümünde Greimas gibi yazarların görüşlerini yapısalcılık açısından ele almıştır.

Yapısalcı eleştiri üzerine bu kitabından sonra Yücel , 1991 yılında yayımladığı *Eleştirinin ABC'si* adlı eseri ile temel eleştiri kuramlarını ele alır ve bu kuramlara eleştiriler yöneltir. Bu kitap daha sonra *Eleştiri Kuramları* adıyla 2007 yılında yeniden basılır. Yücel, bu kitapta yapmaya çalıştığını şöyle açıklar:

*"(...) bu küçük çalışmada , eleştiriye öncelikle yazın yapıtlarına yaklaşım biçimi, bu konudaki temel yönelim ve yöntemleri açısından ele aldık, kuralcı eleştiriden başlayarak belirli yaklaşımları sınıflayıp değerlendirmeyi amaçladık. Bunu yaparken , tarihsel verileri hiçbir zaman gözden uzak tutmadık, ama bir eleştiri tarihi yazmak gibi bir amacımız da olmadı."*¹⁴ Yücel, bu değerlendirmeleri yaparken Fransız ve Türk yazınından örnekler vermiştir.

¹³ Yücel, *Yapısalcılık*, s.14.

¹⁴ Yücel, *Eleştiri Kuramları*, s.12.

Yücel'in son eleştiri kitabı *Kendine Doğru Yolculuk* 2012 yılında yayımlanmıştır. Yücel'in, Fransa'da yayımlanan yazılarının Türkçeye çevirilerini içermektedir. Bu kitapta Flaubert, Albert Camus , Raymond Queneau, Bernanos , Balzac ve Greimas gibi yazarların eserleri yapısalcı yöntemle incelenmektedir.

Yücel'in deneme kitapları şunlardır: *Yazın ve Yaşam, Yazının Sınırları, Tartışmalar, Yazın, Gene Yazın, Alıntılar, Söylemlerin İçinden, Salaklık Üstüne Deneme, Yüz ve Söz, Göstergeler, Gün Ne Günü?, Kimim Ben? .*

Yücel'in ilk deneme kitabı *Yazın ve Yaşam* 1976 yılında yayımlanmıştır. On yıllık bir süre içinde değişik zamanlarda, değişik koşullar altında yazılmış denemelerden oluşmaktadır. Yücel, bu kitapta yer alan denemelerinin özelliklerini şöyle açıklar:

*"(...) bu denemeleri yeniden gözden geçirirken, bir zamanlar bir yetersizlik, bir güçsüzlük saydığım eğilime hep bağlı kaldığımı anlıyorum: oldukça sert bir tartışma biçiminde belirdikleri zaman bile, yazılarımın soru nitelikleri yanıt niteliklerinden daha ağır basıyormuş gibi geliyor bana, örneğin dile ilişkin konularda, birer kesinlik gibi görünen sözler de uzmanlarca gerçekliği tartışılmaz olmuş verileri kapsıyor. Öte yandan , türün tanımına uygun olarak, ele aldıkları konuyu her yanıyla inceleyip çözümlemek gibi bir savları da yok. Bu kitabı oluşturan denemelerin başlıca ortak özellikleri bunlar."*¹⁵

Bu yazıların yöntemi hakkında ise " Bir başka özellikleri de konuları bağlamları dışına çıkarmadan, örneğin bir yazın yapıtını yazın dışı ölçütlerle değerlendirmeye kalkmadan, karınca kararınca, insanların geçerli bir uzlaşma sağlayabilecekleri tek düzeyde, us düzeyinde yol almaya çabalamaları."¹⁶ der. Yücel, araştırmacı düşünceden yanadır. Yazılarında, araştırmacının ve eleştirel düşüncenin önemi büyüktür. Yücel, yazıları yazılış tarihlerine göre değil konularına göre tasnif etmiştir. Yücel, bu kitap ile ne yapmak istediğini, amacını şöyle açıklar:

*"Yazılarım, nerdeyse 10 yıl önce , "Söylev Çağı" adlı denemede özlemini dile getirmeye çalıştığım bir karşılıklı konuşma, bir birlikte arayış niteliği taşıyın, belli bir bağlam düzleminde , belli bir nokta çevresinde genişleyen bir soru demeti olsun , okura tartışmasız kesinlikler sunmak, yol göstermek yerine, erişebileceği en büyük kesinliği onun yanıtında bulsun isterim."*¹⁷

¹⁵ Yücel, *Yazın ve Yaşam*, s.9.

¹⁶ Yücel, *Yazın ve Yaşam*, s.9.

¹⁷ Yücel, *Yazın ve Yaşam* , s.8

Kitabı 2 bölüme ayırmıştır: *Yazın ve ekin*. Yazın bölümünde yazın ve gerçek ilişkisi, betimleme ve eğretilme, yazında yorum sorunu gibi daha birçok yazınsal konuyu ele almış, ekin bölümünde ise söylevlerden, tarihe, sanata, insana, dil ve dine kadar birçok konuya değinmiştir.

Yazın bölümünde Michel Butor, André Breton , Alain Robbe-Grillet, Nerval, Camus gibi yazarların yapıtlarını değerlendirir. Örneğin Michel Butor'un roman ve gerçek hakkındaki düşüncelerini , Butor'un gerçeği nasıl yansıttığını, André Breton ve Alain Robbe-Grillet'nin betimleme ve eğretilme hakkındaki düşüncelerini ele alır. Nerval ile ilgili yazısında ise göstergebilimci Jacques Geninasca'nın *Les Chimères de Nerval* adlı çalışmasını değerlendirir ve Yücel, bu yapıtı Türk okuyucusuna tanıtır. Camus'ü ele aldığı yazıda ise Camus'nün *Tersi ve Yüzü* adlı yapıtının diğer yapıtlarındaki izlerini ele alır. Yücel, bu yazarların yanı sıra Behçet Necatigil, Yakup Kadri , Demirtaş Ceyhun ve Kemal Tahir gibi Türk yazarların yapıtlarını ele alır. Necatigil'in kimi şiirlerinin anlaşılmazlığından yakınan ve ozandan bu şiirleri açıklamasını isteyen Suut Kemal Yetkin'e cevap olarak bir yazı yazmıştır. Bunun yanı sıra Necatigil'in *Kareler ve Aklar*'ında noktalamaya başvurulmamasının ya da daha az ve daha değişik bir şekilde başvurulmasının sebeplerini sorgulamıştır. Yakup Kadri'nin *Milli Savaş Hikayeleri*'ndeki hikayeleri biçim ve içerik açısından incelemiştir. Demirtaş Ceyhun'un *Özgür Tutsaklar* hikayesinde anlatı kişilerinin anlatıcı karşısındaki özgürlüğünü ele almıştır. Kemal Tahir'in *Devlet Ana* ve *Kurt Kanunu* romanlarını tarihsel romana uygunlukları ve içeriğindeki tutarsızlıklar ve dil yönünden incelemiştir. Bunların yanı sıra 'Yapısal Çözümleme' isimli bir yazısı vardır. Bu yazıda özne ve nesnel eleştiri kuramlarına eleştiriler getirirken, eleştirinin nasıl olması gerektiğinden ve yapısalcı yöntemin bu konuda bize sağladıklarından bahseder. *Ekin* bölümünde sanat, tarih, söylev, bilgi, bilgisizlik, din ve dil devrimi ile ilgili yazıları vardır.

Yazının Sınırları 1982 yılında yayımlanmıştır. Yücel'in 1974-1982 yılları arasında yerli ve yabancı dergilerde yayımladığı yazıları içermektedir. Kitap 2 bölüme ayrılır: *Sorunlar* ve *Yapıtlar*.

Sorunlar bölümünde Peter Handke'nin yazın üzerine görüşlerini ele almış. Roland Barthes'ın yazın ve dil hakkındaki görüşlerini ele almış. Gerçekçi anlatılar konusunda bir yazısı vardır. Hilmi Yavuz'un "Bir Roman Kuramcısı Olarak Kemal Tahir" yazısını eleştirmiştir. Tarih ve gerçekçi roman konusunda eleştirileri vardır. Bunların yanı sıra yazın yapıtında gerçekleri yansıtma ve anlatı geleneği ile ilgili bir

yazısı vardır. Ayrıca yazın yapısını incelemede yöntem sorunlarını tartıştığı bir yazısı vardır. Masalları eyletim süreci ve sözcelem açısından ele aldığı yazıları vardır. Çeviri konusundaki düşüncelerini ele aldığı bir yazısı vardır. *Yapıtlar* bölümünde Türk ve Fransız yazınlarından değişik yapıtları ele almıştır. Fransız yazınından Robert Desnos'un şiirlerinde düş ve gerçeği ele alır. Proust'un gençlik çağının küçük öyküsü *L'Indifférend* ile olgunluk çağının büyük anlatısı *A la Recherche du temps perdu* arasındaki bağıntıları ele alır. Roland Barthes'ın denemeciliğini ele alır. Bernanos'un yapıtlarını ele aldığı ve Bernanos ile Balzac arasında karşılaştırma yaptığı bir yazısı vardır. Albert Camus'nün *Düşüş*'ünün kahramanı Jean Baptiste Clamence'in romandaki serüvenini bilmek ve inanmak kiplikleri açısından ele almıştır. Ayrıca Greimas'ın *Maupassant*'ı ile ilgili bir yazısı da vardır.

Türk yazınından Bülent Ecevit'in "*Pülümür'ün Yaşsız Kadını*" şiirini göstergebilimsel yöntemle ele aldığı bir yazısı vardır. Ayrıca Melih Cevdet Anday'ın "*Ölümsüzlük Ardında Gilgamiş*" kitabından yola çıkarak destandan şiire doğru giden yol hakkında yazdığı bir yazısı vardır.

Tartışmalar 1993 yılında yayımlanmıştır. Yücel'in bu kitabında nerdeyse 12 yıllık bir süre içinde kimi yazarlarla giriştiği tartışmaların açıklaması vardır. Kitap 6 bölüme ayrılmıştır: 1.Yazın ve Yorum, 2.Yapısalcılık, 3.Ödüller, 4.Önce Türkçe , 5.Kara Kitap Çevresinde , 6.Peygamberin Son Beş Günü.

Yazın ve Yorum bölümünde yer alan yazılar Oğuz Demiralp'e eleştirisini içermektedir. Yücel , Oğuz Demiralp'in "sonsuz anlamlılık" kavramını bağlamından ve anlamından saptırdığı için eleştirmektedir. Bunun yanı sıra anlaşılmazlığı yazın yapısının "varlık nedeni" olarak tanımlamasını eleştirmektedir. *Yapısalcılık* bölümünde Alpay Kabacalı ve Turhan Oktay'ın yapısalcılığa yönelttiği eleştirilere cevap vermiştir. *Ödüller* bölümünde "Ucuzluk" yazısında, Aziz Nesin'in seçici kurul üyeleri hakkında "on para etmez" nitelemesine eleştiri getirir. Kendisi de Sait Faik Hikaye Ödülü yarışmasında seçici kurul üyeliği yapmıştır. *Önce Türkçe* bölümünde dil devrimine yöneltile eleştiriler ve yabancı dille öğretim ile ilgili yazıları vardır. *Kara Kitap Çevresinde* bölümünde Orhan Pamuk'un *Kara Kitap*'ını eleştiren bir yazısı vardır. Ayrıca *Kara Kitap*'ı savunanlar hakkında ele aldığı bir eleştiri yazısı vardır. *Peygamberin Son Beş Günü* bölümünde Fethi Naci'nin *Peygamberin Son Beş Günü*'ne ilişkin eleştirisine cevap verdiği bir yazısı vardır.

Yazın, Gene Yazın 1995 yılında yayımlanmıştır. Bu kitapta yazın, yazar ve okur kavramı değerlendirilmektedir. Kitap 3 bölümden oluşmaktadır: *1.Yazın, 2.Yazar, 3.Yazın ve Biz*.

Yazın bölümünde yazınsal gerçek, kurmaca, yazında geçerlilik gibi konular ele alınır. Bunların yanı sıra yazın ve dil ilişkisi, yazında alay ve acı , yazın yapıtında işlevsellik, anlatıcının yazarla karıştırılması ele alınır. *Yazar* bölümünde yazın ortamı, yazmanın nedenleri, başkalarının yapıtına öykünme, esinlenme , yazarın özgürlüğü ve bağımlılığı , yazar olmanın koşulları ve yazarın konumu ,yazarın eserini tanıtımı gibi konular ele alınır. *Yazar ve Biz* bölümünde okur türleri, yeniden okunmanın koşulları gibi konuları ele almıştır.

Alıntılar 1997 yılında yayımlanmıştır. Bu kitap 1994-1996 yılları arasında Cumhuriyet gazetesinde köşe yazarlığı yaparken yazdığı yazıları içermektedir. Yücel, bu yazılarında yazın, dil, ekin, tarih, eleştiri, politika ve güncel olaylar gibi konulara yer vermiştir.

Söylemlerin İçinden 1998 yılında yayımlanmıştır. Yücel, bu kitapta yapmak istediğini şöyle açıklar: “(...) Ben yalnızca birtakım söylem türlerinin eklemelenimi üzerine birkaç çözümleme örneğini bir arada sunmak istedim, sunduğum örneklerin de , hepsinin gerisinde belirli bir yöntemsel yaklaşım yatmakla birlikte , öncelikle birer deneme niteliği taşımasına özen gösterdim.”¹⁸

Kitap 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde futbol yazılarının , mutfak yazınının , kadın dergilerindeki yazıların , pop şarkılarının ,siyasal söylemlerin, Prenses Diana’nın ölümü üzerine yazılan köşe yazılarının söylemini incelemiş ve yaklaşım biçimlerini , arkalarındaki dünya görüşlerini ele almış. İkinci bölümde *Karateveli* öyküsünün göstergebilimsel bir çözümlemesini yapmıştır.

Salaklık Üstüne Deneme 2000 yılında yayımlanmıştır. Kaan Özkan son yazıyı saymazsak , kitaptaki on sekiz denemenin salaklığın ya da saçmanın hangi görüşler altında belirlediğini gösterdiğini söyler.¹⁹ Kitapta tarih, politika, edebiyat, bilgi, bilgisizlik ve güncel konular gibi birçok konuya yer verilmiştir.

Yüz ve Söz 2003 yılında yayımlanmıştır. *Gazete Müdafaa-i Hukuk*’ta başlayan ve *Yeniden Müdafaa-i Hukuk* dergisinde devam eden köşe yazarlığı süresince yazdığı yazıları bu kitapta toplamış. Bu kitabın amacı hakkında şunu söyler:

¹⁸ Yücel, *Söylemlerin İçinden*, s.16.

¹⁹ Özkan, s.260.

“Ancak, birkaç yüz kişi yazımı okur da “İyi söylemiş, demek ki yalnız değilim, demek ki yalnız değiliz” derse , harcadığım zamana değecektir. Günümüzün güçlü iletişim araçları her şeyi yozlaştırıp tek biçimliliğe indirirken, düşünce iletişimini , dolayısıyla da düşüncenin kendisini gittikçe zorlaştırırken , onların dümen suyunda gitmeyip daha alçakgönüllü , ama çok daha dürüst bir iletişim aramak da bir erdemdi. En azından bir direnme çağrısı ve hala direnenlerle birlikte bir direnme edimiydi.”²⁰

Bu kitap, toplumsal ve siyasal yazılarını içermektedir. Yücel, bu kitapta özelleştirme, küreselleşme, yönetim anlayışı, eğitim ve dil gibi birçok konuya yer vermektedir.

Göstergeler 2006 yılında yayımlanmıştır. Yücel’in değişik konularda göstergebilimsel çözümlemelerinin yer aldığı bir kitaptır. Kitap 3 bölüme ayrılmıştır. İlk bölüm Yücel’in Descartes’in “Düşünüyorum, öyleyse varım.” sözünden yola çıkarak yaptığı göstergebilimsel çözümleme ile başlar. Daha sonra Claude Lévi-Strauss’un , “*Her toplumda iletişim en az üç düzeyde gerçekleşir: kadın iletişimi; mal ve hizmet iletişimi; bildiri iletişimi. Bunun sonucu olarak , akrabalık düzeninin incelenmesi, ekonomi düzeninin incelenmesi ve dilsel düzenin incelenmesi birtakım benzerlikler sunar. Her üçü de aynı yöntemin alanına girer.*”²¹ sözünden yola çıkarak bu üç kavramı inceler. Sözle eylem arasındaki karşıtlık, Türk halk masallarında konuşma edimi , dil-söz , özyaşamöyküleri , otomobillerin insanbiçimselliği gibi konuları ele alır. Bunların yanı sıra Oscar Wilde’in *Mr.W.H. ’nin Portresi* eserinde sanma, bilme ve inanmanın göstergebilimsel bir çözümlemesini yapar. İkinci bölümde romanın tarihsel gelişiminden bahseder. Roman ve Türk halk gösterilerini sözcük olgusu açısından inceler. Jean Giraudoux’nun romanlarında yetişim izlemini ele alır. Son bölümde Melih Cevdet Anday’ın şiirini uzam ve zaman açısından inceler. Bunun yanı sıra Ahmet Oktay’ın “*Solgun Bahçe*” şiirini göstergebilimsel yöntemle çözümlemektedir.

Gün Ne Günü? 2010 yılında yayımlanmıştır. Toplumsal ve siyasal yazılarını içermektedir.

Kimim Ben ? 2011 yılında yayımlanmıştır. Yücel, yazında gerçeğebenzerlik sorunundan, biçim ve biçeme, yazının dille ilişkisine, yazar, okur, çeviri, yazın

²⁰ Yücel, **Yüz ve Söz**, s.8.

²¹ Yücel, **Göstergeler**, s.35.

eleştirisi , dil gibi birçok konuya değinmiştir. Türk ve Fransız yazınından yazarları ve eserlerini ele almıştır.

b.Tahsin Yücel’e Kadar Türk Eleştiri Tarihine Genel Bir Bakış

Tahsin Yücel’e kadar gelen Türk eleştiri tarihini önce sözlü edebiyat döneminden başlatıp kısaca anlatmaya çalışacağız. M. Kayahan Özgül “Tenkidi Eleştirmek”²² yazısında eleştirinin yazılı kültürün ürünü olduğunu, Türklerin sözlü edebiyat geleneğinde bugün anladığımız biçimiyle eleştirinin yeri olmadığını söyler. O dönemde eserin dinleyicisinin, esere karşı tavrını alkış veya ilgisizlikle göstereceğini belirtir. İslamiyet ile birlikte Arapların eleştiri için kullandığı bazı kavramlarla eleştiri ile tanıştığımızı söyler. Bu kavramlar mübâhase, münâkaşa, muâhaze, takriz ve muhâkeme’ dir. Mübâhase ve münâkaşanın sözlü kültürün ürünü olduğunu, diğerlerinin ise yazılı kültürün ürünü olduğunu belirtir.

“ “Mübâhase”, dost meclislerinde, belli bir konu etrafında gelişen zevkli, hatta eğlenceli tartışmadır ve ara yerinde bahse tutuşulduğu bile olur. “Münâkaşa” ise, aslında “nakş”tan gelirken nasıl olupda tartışma, atışma, çekişme, münâzaa manasına kullanıldığını anlamak ilk ağızda biraz zor görünüyor.(...) Yazılı eleştirinin Şark’taki ilk gelenekli şekli olan “muâhaze” de azarlama, paylama, çekişme, çıkışma anlamları vardır; metinden ziyade yazarını hedef alan ve sadece hatalara öfkelenmeyi amaçlayan bu ilkel eleştiri biçiminin bir hicviyeye, en azından bir hezliyeye dönüştüğü sıkça görülür. Muâhazenin özünü “ta’rîz” ve “i’tiraz” oluşturur. Batı edebiyatlarının geçmişinde de uzun müddet var olan bu tarz eleştiriye “kusurlar eleştirisi” denir. “Tahrîz”, muâhazenin zıddı gibidir. Genellikle şöhreti tatmamış, acemî edib namzetleri, çoğunlukla ilk eserlerini tamamladıklarında , henüz mürekkebi kurumadan, üstad bildikleri birilerinin kapısını çalarak takriz lütfetmesini isterler. Üstad da bazen pek az tanıdığı bir edebiyat heveslisinin , müsveddesinin sahifelerini karıştırmayı tenezzül saydığından ekseriyetle okumayı canının çekmediği bir eserini sitayişleriyle yüceltir.(...) takrîz’in bir edîbe ve eserine gösterilmiş ödünç bir iltifat olduğunu söyleyebiliriz. Şunu da eklemeli ki, pek çok takriz, önünde yer aldığı eserden daha kıymetli olagelmıştır. Recâi-zâde Ekrem’in Takdîr-i Elhan’ı , objektif eleştiri değeri taşıyan ilk takriz olması kadar , ele aldığı şiir kitabından daha hacimli tasarlanması, bu sebeple de kitabın başına eklenemeyip müstakilen bastırılması ve hiç şübhesiz ki, Menemenli-zâde Tahir gibi bir yenyetmenin şiir kitabı için hazırlansa da

²² M.Kayahan Özgül, “Tenkidi Eleştirmek”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı** , Hece Yayınları, Ankara, Mayıs/Haziran/ Temmuz 2003, ss.7-13.

ondan çok daha önemli oluşu ile de ilginç bir örnektir. “Muhâkeme” ise, bir başka eleştirme biçimi olmasına rağmen , genellikle, iki alternatif arasında seçim yapma niyeti taşır.”²³

Divan Edebiyatında eleştirinin varlığı konusunda da tıpkı sözlü edebiyat geleneğinde olduğu gibi eleştirinin olmadığına ilişkin bir görüş vardır. Dursun Ali Tökel, “Divan Edebiyatında Eleştiri”²⁴ yazısında , eski edebiyatta eleştiri ile ilgili meselelere daha nesnel yaklaşmak için, eleştiri konusuna o dönemin değerlerine göre yaklaşmak gerektiğini savunur. Divan edebiyatında eleştiri anlayışının bulunabileceği kaynaklardan bahseder. Bunların başında tezkireler vardır. Daha sonra dibaceler, belagat kitapları , nazire mecmuaları ve şairlerin kendi eserleri gelir.

Tezkireler şairler hakkında biyografik bilgi verirler. Bizde ilk tezkireyi 16.yüzyılda Sehî Bey *Heşt Behişt* adlı eseriyle ortaya koymuştur. Dursun Ali Tökel, tezkire ve eleştiri arasındaki ilişkiye çoğu araştırmacının dikkat çektiğini söyler. Tezkirelerde sadece biyografik bilgi verilmemiş. Şairlerin eserleri ve şairin kendisi de değerlendirilmiştir . Tezkireler birinci elden kaynak eserler arasında ele alınmıştır.

Tökel’in divan edebiyatında eleştiri konusunda ele aldığı bir başka tür divan dibaceleridir. Bu dibacelerde şairlerin, şiir ve şairlikle ilgili görüşleri bulunur. Tökel, dibacelerin adeta şairlerin kendilerinin poetikası olduğunu söyler. Şairler, şiirin nasıl olması gerektiğini ele almış ve bu konudaki eleştirel görüşlerine yer vermişlerdir. Tökel, Lâmi’î Dibacesi’nden örnek verir. Bu dibacede “*Divan şiirinin simgesel ve kapalı diline yöneltilen eleştirilere ve bunun nedenine yönelik olarak Lâmi’î Dibacesinde açık cevaplar vardır.*”²⁵ der. Tökel, divan şiirinde eleştiri üzerine yazı yazarların dibacelere kesin olarak bakmaları gerektiğinden bahseder.

Tökel, belagat kitaplarını da divan edebiyatında eleştiri içinde ele almıştır. Tökel, belagat kitapları, “(...) edebiyat terim ve kavramları hakkında, bazen kısa, bazen uzun izahatlar veren, ansiklopedik veya sözlük mahiyetinde olan eserlerdir. Sayıları bir hayli fazla olan bu eserler diğer edebi terimler yanında, tenkit ıstılahlarının izah edilmesi için önemlidir.”²⁶ der. Bizde ilk belagat kitabı olarak Surûri’nin 16, yüzyılda kaleme aldığı *Bahrü’l- Maârif* adlı eserinden bahseder.

²³ M. Kayahan Özgül, “Tenkidi Eleştirmek”, *Hece Eleştiri Özel Sayısı*, ss.7-8.

²⁴ Dursun Ali Tökel, “Divan Edebiyatında Eleştiri”, *Hece Eleştiri Özel Sayısı*, Hece Yayınları, Ankara, Mayıs/Haziran/Temmuz 2003, ss.14-47.

²⁵ Dursun Ali Tökel, “Divan Edebiyatında Eleştiri”, *Hece Eleştiri Özel Sayısı*, s.31.

²⁶ Tökel, “Divan Edebiyatında Eleştiri”, *Hece Eleştiri Özel Sayısı*, s.33.

Nazire mecmuaları Tökel'in ele aldığı bir diğer türdür. Nazirelerde, bir şairin şiirine başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiyede benzer şiir söylemeye çalışılır. Bu şiirlerin bir araya gelmesiyle nazire mecmuaları oluşturulur. Nazire mecmualarında da eleştirinin varlığından bahsedilir.

Son olarak Tökel, şairlerin kendi eserlerini ele alır. Tökel, edebi eserin bizzat kendisinin araştırmacılar için birinci derecede kaynak olması gerektiğinden bahseder. Tökel, Bizde ilk hicviye örneği sayılan Şeyhî'nin *Harnâme*'sini, Fuzûlî'nin *Şikâyetname*'sini, Bağdatlı Ruhi'nin *Terkib-i Bend*'ini, Yahya Bey'in *Terkib-i Bend*'ini, Nef'i'nin *Sihâm-ı Kazâ*'sını ve Nabî'nin şiirlerini eleştiri bakımından örnek verir.

Şairler eserlerinde dönemin yönetimini eleştirmenin yanı sıra kendilerinden önceki veya kendi dönemlerindeki şairleri ve şiir anlayışlarını eleştirmiştir. Ömer Faruk Akün ise bu konu hakkında şöyle söyler: *“Hiç gözden kaçırılmaması gereken bir nokta da şairlerin bazı şiirlerini bilerek divanlarına koymamalarıdır. Bunlar daha ziyade devrin ileri gelen birtakım şahsiyetlerine, cemiyetin belirli bir kesimine karşı tenkit ve hücum taşıyan manzumelerdir. Taşlıcalı Yahyâ, Şehzade Mustafa'nın katli üzerine yazdığı meşhur mersiyesini hükümdar ve çevresine karşı ağır ithamlar bulunduğu için divanına koymamıştır. Bu mersiye, kendisinden sonraki istinsahlarla bir iki divan nüshasına girebilmiştir. Bunun gibi Veysî de bütün İstanbul halkını hicvettiği bir kasidesini divanı dışında bırakmıştır. Divan şairleri, kalemlerinden çıkan hiciv manzumelerinin büyük bir kısmını divanlarına koymamışlardır. Şiir meraklılarının tertipledikleri büyüklü küçüklü mecmualar, yazma kitapların sayfa kenarları ve kapak arkaları, divanlara girmemiş böyle birçok manzume saklamaktadır.”*²⁷

Tökel, “ (...)Divan şiirinde eleştiri anlayışının ortaya çıkarılması için, aslında daha pek çok eser ve kaynağın taranması gerekmektedir. Şakâyik-i Nu'mâniye ve zeyilleri, Osmanlı tarihleri, Ruznâmeler, Sicil-i Osmânîler, Mecmualar, Vefâyât kitapları, Divan şairlerinin diğer eserleri, Seyahatnâmeler, Mesnevîler, belirli meslek grupları için yazılmış tezkireler (tezkire-i hattatîn gibi), Keşfü'z- Zünûn gibi bibliyografya kitapları, menâkıbnâmeler, mektuplar vb. gibi bütün diğer eserler bilhassa şair ve şiir anlayışları, eleştiri ve değerlendirme amaçlı teknik terim ve deyimler açısından gözden geçirilmelidir. Bu da ancak “yok” demenin rahatlığı ve

²⁷ Ömer Faruk Akün, “Divan Edebiyatı”, İSAM, <https://islamansiklopedisi.org.tr/divan-edebiyati> (18.05.2022).

inkarına sığınmak yerine “var” demenin zorluk ve mihnetine taleple mümkündür. Divan Edebiyatında eleştirinin varlığı veya yokluğu ancak bu tür tarama ve incelemelerin neticesinde ortaya çıkacaktır.”²⁸ der.

Yukarıda görüldüğü üzere divan edebiyatında eleştiri adı altında ayrıca bir tür yoktur. Divan edebiyatında eleştiri tezkireler, divan dibaceleri, belagat kitapları, nazire mecmuaları ve şairlerin kendi eserlerinde yer almıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar bu dönemde *“Bu tenkit yahut teknik dikkatlerin daha ziyade şiire ve bilhassa Arap ve Fars aruzunun çok evvelden teşekkül etmiş kaidelerine göre yapıldığını, hele nesre ait ve bilhassa kompozisyonu göz önünde tutan bir tenkidin hiç bulunmadığını da tasrih edelim.”²⁹ der.*

Mehmet Rifat, *Bizim Eleştirmenlerimiz* kitabında Türk eleştiri tarihini ve eleştirmenlerimizi, Cumhuriyet öncesi dönem ve Cumhuriyet dönemi olarak 2’ye ayırmıştır. Cumhuriyet öncesi dönemi, 4 başlık altında ele almıştır.

1.Tanzimat Döneminde Eleştiri: Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Recaizade Mahmut Ekrem, Ahmet Mithat Efendi, Muallim Naci, Abdülhak Hamit Tarhan, Mizancı Mehmet Murat

2.Tanzimat ile Servet’i Fünun Arasında: Beşir Fuad

3.Edebiyat-ı Cedide (Servet-i Fünun) Döneminde Eleştiri: Tefik Fikret, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Cenap Şahabettin, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Şuayb

4.Meşrutiyet Döneminde Eleştiri: Mehmed Fuad Köprülü, Ahmet Haşim, Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Şahabettin Süleyman, Hüseyin Cahit Yalçın, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yahya Kemal Beyatlı

Ahmet Hamdi Tanpınar, *“Tanzimat bizatihi tenkit fikrinden doğmuş bir hareketti. Onunla başlayan yeni edebiyat da ister istemez tenkide dayanacaktı.”³⁰ der.* Kenan Akyüz, *“Türk edebiyatında gerçek edebî tenkidin de, Tânzimat’tan sonra başlamış olduğunu söylemek gerekir. Gerçekten, Tânzimat’tan önce edebî tenkide ait eserler İslamî edebiyatın yalnız yazı tekniğinden bahseden eserlerden ibarettir ve bunlar, çoğunlukla, Arab ve Acem edebiyatlarında daha önce konulmuş kaideler hakkında bu dillerde yazılmış kitaplardan çevrilmiştir. Batılı bir Türk edebiyatının kurulmasına başladıktan sonra, zamanla, karşılaşılan ve çözülmesi gereken bazı*

²⁸ Tökel, “Divan Edebiyatında Eleştiri”, *Hece Eleştiri Özel Sayısı*, s.40.

²⁹ Ahmet Hamdi Tanpınar, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013, s.298.

³⁰ Tanpınar, s.298.

mühim meseleler üzerinde bir düşünme, açıklama ve tenkid dönemi başlamış oldu."³¹ der.

Abdullah Uçman, "Tanzimat ve Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatında Eleştiri"³² yazısında Tanzimat sonrası edebiyat eleştirisinde belli başlı iki tavrın dikkati çekmekte olduğunu söyler:

"1)Türk edebiyatının yenileşmesi ve değişmesi süreci içinde Divan edebiyatı adı verilen eski Türk edebiyatının bütünüyle reddi veya eleştirilmesi;

2) Bu dönem edebiyatçılarının , tanıyabildikleri kadar da olsa, batılı edebi örneklerle benzer yeni bir edebiyat kurulması yolundaki gayret ve çabaları. İşte 1860'tan sonraki yıllarda edebiyat ortamında eserleriyle adlarını tanıdığımız Türk edebiyatçılarının büyük bir çoğunluğunun eleştiri anlayışının bu iki nokta çerçevesinde ortaya çıktığını söylemek pek de yanlış olmayacaktır."³³

1860-1896 yıllarını kapsayan Tanzimat döneminde, eleştiri konusunda Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Recaizade Mahmut Ekrem ve Muallim Naci gibi isimler öne çıkar. Şinasi'nin *Rûznâme-i Ceride-i Havâdis* gazetesi yazarı Said Bey ile giriştiği "Mes'ele-i Mebhûsetün Anhâ" tartışması Türk dili ve edebiyatı hakkında öne sürdüğü bazı görüşler bakımından önemlidir. *Rûznâme-i Ceride-i Havâdis* gazetesi ile *Tasvir-i Efkâr* gazetesi arasında geçen bu tartışma, Ruzname' de Tasvir-i Efkâr'ın dili ile alay edilen bir yazı çıkması ile başlar. "Şinasi bu dille alay edebilmek için , doğruları "mebhusu anh, dûr u dıraz ve salifüzzikr" olan tamlamaların " mebhusetü anha, tûli-i dıraz ve salifetüzzikr" şeklinde yazılmaması gerektiğini söyler."³⁴

Tanpınar, Şinasi'de eleştiri hakkında "(...) onda edebî nevi olarak tenkide ancak Fatin Tezkiresi'nin ikinci tab'ını ilan eden fıkrasında tesadüf ederiz. Buna mukabil hemen her makalesi içtimai tenkitti."³⁵ der.

Tanzimat döneminde eleştiri konusunda önemli olan bir diğer isim Namık Kemal'dir. Bu dönemde ilk ciddi tenkitçi sayılır. Namık Kemal eski edebiyatı tümüyle reddeder ve yeni bir edebiyat kurulması gerektiği görüşündedir. Bu yeni edebiyatta Tanzimat'ın getirdiği Batılılaşma düşüncesi ile birlikte Avrupa modeline göre bir

³¹ Kenan Akyüz, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2014,s. 84.

³² Abdullah Uçman, "Tanzimat ve Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatında Eleştiri", **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, ss.48-70.

³³ Abdullah Uçman, "Tanzimat ve Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatında Eleştiri", **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, s.48.

³⁴ İnci Enginün, **Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e**, Dergah Yayınları, İstanbul, 2014, s.748.

³⁵ Tanpınar, s.298.

edebiyat kurulmalıdır. Namık Kemal'in "*Lisân-ı Osmânînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şâmilidir*" isimli makalesi ve *Bahâr-ı Dâniş Mukaddimesi* , *İntibah Mukaddimesi*, *Celâl Mukaddimesi*, *Tahrîb-i Harâbât* ve *Ta'kib* risaleleri eleştiri bakımından önemlidir. Namık Kemal bu makale, mukaddime ve risalelerinde dil ve edebiyat görüşlerine yer vermiştir.

Eleştiri konusunda ele alınacak bir başka isim Ziya Paşa'dır. Ziya Paşa, "Şiir ve İnşa" makalesindeki görüşleri sebebiyle eleştirilir. Ziya Paşa'nın eski edebiyattan yana bir görüşü vardır. Bu bakımdan Namık Kemal ile karşı karşıya gelirler. Namık Kemal eski edebiyatı küçümser ve reddeder. Namık Kemal, Ziya Paşa'nın *Harabat Mukaddimesi*'ne karşılık *Tahrîb-i Harabat*'ı yazar ve Ziya Paşa'nın görüşlerini eleştirir. Ziya Paşa, *Harâbât*'ta "Şiir ve İnşa" makalesindeki görüşleri ile çelişir.

Tanzimat döneminde eleştiri ile ilgili Recaizade Mahmut Ekrem'i de ele almak gerekir. Recaizade Mahmut Ekrem'de eski edebiyatın karşısındadır. Yeni edebiyattan yanadır. Recaizade Mahmut Ekrem, Servet-i Fünûn topluluğunun hocası ve yol göstericisi olmuştur. *Ta'lim-i Edebiyat*, *Takdîr-i Elhân* ve *Zemzeme Mukaddimesi* adlı eserleri dikkate değerdir. Recaizade Mahmut Ekrem, *Ta'lim-i Edebiyat* adıyla Mekteb-i Mülkiye'de okuttuğu ders notlarını yayımlar. "*Kitabın yayımlanışından bir süre sonra eleştirilmesine yol açan esas özelliği de, işte bu, ele alınan konular hakkında verilen örneklerin yeni yeni tanınmaya başlayan şairlerle batılı yazarlardan seçilmiş olmasıdır.*"³⁶ *Takdîr-i Elhân* ise şiir hakkındaki görüşlerini içerir. Recaizade'nin *Zemzeme Mukaddimesi* ile eski şiirin savunucularından Muallim Naci'nin *Demdeme*'sinde eski edebiyat- yeni edebiyat tartışması ele alınır.

Beşir Fuad, Tanzimat'tan sonra eleştiri anlayışına yön veren isimlerdendir. Beşir Fuad, Türk edebiyatı tarihinde ilk defa realizm ve natüralizmden bahsetmiştir. Fuad, sanatın ve edebiyatın pozitif ilimlere ters düşmemesi gerektiğini savunur. Duygulara dayalı romantik bir edebiyattan yana olan Tanzimatçıları eleştirir. Fuad için önemli olan gerçekçiliktir. *Victor Hugo* isimli eseri ilk tenkitli monografi olarak kabul edilir. Fuad bu eser ile Emile Zola'nın natüralizmini öne çıkarır ve romantizme karşı olan görüşlerini ortaya koyar. Bu eser "Hayâliyyun-Hakikiyyun" tartışmasını başlatır.

Ahmet Mithat Efendi' de bu tartışmada yer alır. Natüralizmin hayatı sadece aşâğılık ve iğrenç yanlarıyla yansıtmamasından dolayı tek taraflı olduğu için eleştirir.

³⁶ Abdullah Uçman, "Tanzimat ve Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatında Eleştiri", **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, s.54.

Ahmet Midhat Efendi burada, natüralist romancıları roman türünü ciddiye aldıkları, müşahedeye önem verdikleri, gerçeği aynen yansıtmak istedikleri için beğenir ama, hayatın sadece çirkin yanlarını, toplumdaki ahlaksızlıkları ve kötülükleri sergileyip iyi, güzel ve değerli olan şeylerden hiç söz etmedikleri içinde eleştirir. Midhat Efendi aynı yerde, eğer natüralist romancılara bakılırsa, koskoca Fransa'da faziletli kimse kalmamış, herkes fuhuş, sefalet ve sefahatin kucığına düşmüş bir hâldedir. Halbuki bu tarz kötülüklerin yanında iyi şeyler de olmalı; bir yazar eğer tabii olanı yansıtacaksa sadece kötü ve çirkin şeyleri değil, iyilik ve güzellikleri de anlatmalıdır. Midhat Efendi insanların ve toplumların her devirde mutlaka övünülecek taraflarının da bulunabileceğini, bunları tamamen yok saymanın veya görmezlikten gelmenin gerçekçilikle bağdaşmadığı kanaatindedir. İşte bütün bu itiraz ettiği durumlara karşı kendisinin kaleme aldığı Müşahedât romanı, iyiyi de kötüyü de anlatan ve böylece "tabî roman"a örnek teşkil edebilecek bir eser hüviyetini taşımaktadır.”³⁷

Mîzancı Murad Bey'in eleştiri konusundaki düşünceleri de bizim için değerlidir. Mizancı Murad Bey'in “Üdebâmızın Nümûne-i İmtisalleri” başlıklı yazısında ve *Turfanda mı yoksa Turfa mı?* romanının önsözünde edebiyat ve eleştiri konusundaki görüşleri yer alır. Mîzancı Murad Bey edebiyatın ahlaka uygun olması gerektiğini savunur. Namık Kemal'in *Vatan Yahut Silistre*'si , Recaizade Mahmut Ekrem'in *Vuslat* piyesi ve Sâmpaşazâde Sezai'nin *Sergüzeşt* romanını bu yönde ele alır. Tanzimat döneminde uygulamalı eleştirinin ilk örneklerini verir.

1896-1901 yılları arasında yer alan Servet-i Fünûn dönemine gelindiğinde ise eleştiri faaliyetlerinin Servet-i Fünûn dergisi etrafında toplanan gençler tarafından yürütüldüğü görülür. Bu dergide eleştiri ile ilgili yazıların fazlalığı göze çarpar. Bilge Ercilasun, Servet-i Fünûn dergisinde çıkan yazıları konularına göre şöyle tasnif eder:

- “1.Edebiyat, Sanat ve Estetik İle İlgili Meseleler (Teorik Tenkit),
- 2.Yazar ve Eser Tenkitleri (Pratik Tenkit).”³⁸

Servet-i Fünûncuların edebiyat, sanat ve estetik ile ilgili meseleleri içeren yazılarını ise Bilge Ercilasun 5 başlık altında toplamıştır:

- “1.Tenkit

³⁷ Abdullah Uçman, “Tanzimat ve Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatında Eleştiri”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, s.58.

³⁸ Bilge Ercilasun, “Servet-i Fünûn Edebiyatında Tenkit”, **Servet-i Fünûn Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011, s.492.

2.Estetik ve Sanat

3. Edebi Eser ve Edebiyat

4.Edebi Türler (Şiir ve hikaye- roman)

5.Dil ve Üslup.”

Bilge Ercilasun, Servet-i Fünûn dergisinde tenkit hakkında çıkan yazıları tenkit meselesi (tenkit terimi ve kavramı), tenkitte prensipler ve Batılı tenkitçiler olarak 3 başlık altında ele almıştır.³⁹

Servet-i Fünûncuların eleştiri anlayışı Hippolyte Taine’e dayanmaktadır. Taine, edebiyatın toplumun ifadesi olması gerektiği görüşündedir. Toplumu anlayabilmek için toplumun edebiyatının incelenmesi gerektiğini savunur. Taine’e göre bir yazar öncelikle ait olduğu ırkın, daha sonra yaşadığı dünyanın ve en son olarak zamanının ürünüdür. Servet-i Fünuncuların eleştiri hakkındaki görüşleri 3 başlık altında ele alınır.

“1)Eleştirinin mahiyeti: Servet-i Fünunculara göre eleştiri , yeni ve bağımsız bir türdür. (...) Servet-i Fünunculara göre eleştirmenin görevi, bir eserin kusurlarını sergilemek değil, edebi değerini göstermek olmalıdır. Bir tür sanatkar olan eleştirmenin görevi, edebi eserleri yorumlama, genişletme ve aydınlatmadır.

2)Eleştirinin kişiselliği: Servet-i Fünun yazarları eleştirinin değişmez, mutlak kurallara bağlanmasına karşıdırlar. Onlara göre eleştiri, hüküm vermek değil, kişisel duygu ve zevkleri ortaya koyan değerlendirmelerdir. Bunlar da samimi ve kişisel, yani sübjektif olmalıdır.

3)Eleştiri konusuyla uğraşan Batılı yazarlar: Servet-i Fünuncular bu konudaki yazılarında öncelikle , batı edebiyatını tanıyabilmek için, eleştirinin gelişme çizgisinin kesinlikle bilinmesi gerektiğini ileri sürerler. Çünkü, her edebi dönem bir öncekinin eleştirisiyle hazırlanır. Mehmed Rauf batıdaki eleştiri faaliyetini kronolojik gelişmesi içinde, belli başlı temsilcileriyle ele alan ilk yazardır.”⁴⁰

Servet-i Fünun döneminde sadece eleştiri alanında eserler veren Ahmet Şuayb, objektif bir eleştiri anlayışından yanadır. Objektif olmadıkları için Servet-i Fünuncuları eleştirmiştir. “Esmâr-ı Matbuat” adlı yazılarında Fransız basınındaki eleştiri faaliyetlerini okura tanıtır. “Musahabe-i Edebiyye” yazılarında da Batılı yazar ve düşünürleri Türk toplumuna tanıtır. Ayrıca bu yazılar tenkit hakkındaki görüşlerini

³⁹ Bilge Ercilasun, “Servet-i Fünûn Edebiyatında Tenkit”, **Servet-i Fünûn Edebiyatı**, s.493.

⁴⁰ Abdullah Uçman, “Tanzimat ve Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatında Eleştiri”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, ss.60-61.

içermektedir. *Hayat ve Kitaplar* adlı eseri ise Servet-i Fünun dergisinde yayımlanan yazılarından meydana gelmektedir. Şuayb, eserinin büyük bir bölümünü Hippolyte Taine'e ayırmıştır. Şuayb'ın üzerinde durduğu bir diğer isim ise Gustave Flaubert'tir. “(...) *Gustave Flaubert'in hayatı, mizacı, edebi ve felsefî görüşleri, üslubu, yazı yazma yöntemi ve Madame Bovary romanı üzerinde ilk defa ciddi ve geniş şekilde duran yine Ahmed Şuayb'tır.*”⁴¹

Bu dönemde ele almamız gereken isimlerden biri de Tevfik Fikret'tir. Tevfik Fikret'in “Musâhabe-i Edebiye” adıyla edebi sohbet geleneği başlatması önemlidir. Bu yazılarda Fikret sanat, edebiyat ve dil konusundaki görüşlerini dile getirmiştir. “Münâkaşâtımızda Ne Eksik?” yazısında ise Batılı tarzda eleştirinin esaslarını tanıtır. Tevfik Fikret'in eserin bizzat kendisinden yola çıkarak eseri ele alması onun eleştiri konusunda farkını ortaya koyar. Bu o dönem için yeni bir görüştür.

Halid Ziya'nın *Hikaye* adlı eseri, Mehmed Rauf'un “Bizde Roman” adlı yazısı, “Şu Tenkid Meselesine Dair” yazısı, Hüseyin Cahid'in “Hikmet-i Bedâyîe Dair” adlı seri halinde çıkan yazıları ve *Kavgalarım* adlı eseri eleştiri konusunda örnek verilebilecek diğer eser ve yazılardır.

Tanzimat sonrası edebiyatının ikinci nesli ile Servet-i Fünun topluluğu arasında yer alan Ara Nesil'in eleştiri ve eleştirmen konusundaki görüşleri şöyledir: “(...) *Ara Nesil'in eleştiri ve eleştirmen anlayışında artık kişisel duygu ve değerlendirmelere, yahut kişisel izlenimlere dayalı “sübjektif” veya “impresyonist” bir eleştiri görüşü hakim değildir. Artık eleştirmen kendilerinin değerlendirmesiyle “mütefennin” sıfatını da taşıdığı andan itibaren eleştirinin mahiyeti değişmiştir. (...) Ara Nesil mensupları, “sübjektif tenkit”ten çok “objektif tenkit”in örneklerini vermişlerdir.*”⁴²

1909-1912 yılları arasında faaliyet gösteren Fecr-i Ati topluluğu, “Sanat şahsî ve muhteremdir” görüşüyle yola çıkmışlardır. Bu sebeple sanatta bireyciliği ve estetik tutumları ön plana çıkarmışlardır. Bu dönemde Celal Sahir, Yakup Kadri, Fazıl Ahmet gibi yazar ve şairlerin eleştiri hakkındaki görüşleri önemlidir. Celal Sahir , tiyatro eleştirisiyle ilgili yazılarında eleştiri ve eleştirmen hakkındaki görüşlerine de yer vermiştir. Sahir, Mehmet Akif'in *Safahat*'ı sebebiyle Hamdullah Suphi ile tartışmıştır. Celal Sahir, *Safahat*'ın yayımlanışı sonrası Hamdullah Suphi'nin yazdığı yazıdaki abartılı görüşleri eleştirir. Bunun yanı sıra *Safahat*'a eleştiriler getirir. Bu dönemde

⁴¹ Abdullah Uçman, “Tanzimat ve Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatında Eleştiri”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, s.63.

⁴² Mahmut Babacan, “Ara Nesil'de Eleştiri”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, s. 77.

Şahabettin Süleyman'ın *Çıkma Sokak* isimli piyesinin *Resimli Kitap* dergisinde tefrika edilmesinin ardından Raif Necdet bir yazı yazarak tartışma başlatır. Yakup Kadri, Mehmet Fuat Köprülü, Baha Tevfik, Mehmet Rauf , Ali Naci gibi yazarlar bu tartışmaya katılırlar.

1911-1923 yılları arasında faaliyet gösteren Milli Edebiyat dönemi 1911 yılında Selanik'te çıkarılmaya başlanan Genç Kalemler dergisi ile başlar. Ali Canip Yöntem, Ömer Seyfettin , Ziya Gökalp bu derginin çıkarılmasında önemli bir yere sahiptir. Kenan Akyüz, “ *Her yeni ve iddialı topluluğun ortaya çıkma ve gelişme safhaları gibi, Millî Edebiyat Ceryanı'nın da bu iki safhası polemik ve edebî tenkit bakımından çok hareketli geçmiştir. Genç Kalemler'in çıktığı sürece, daha çok Ömer Seyfeddin ve Ali Canib tarafından hemen her sayıda yayımlanan polemik ve tenkidler, Yeni Lisan hareketinin ve Millî Edebiyat anlayışının açıklanması ve müdafaası hususunda ilk kuvvetli yazılardır.*”⁴³ der.

Milli edebiyat öncelikle bir dil sorunu olarak ortaya çıkar. Ömer Seyfettin'in bu dergide çıkan “Yeni Lisan” yazısı dildeki yenilik hareketinin nasıl olması gerektiğini ortaya koyar. Eleştiri konusunda bu dönemde öncelikle “Yeni Lisan” tartışması ön plana çıkar. Bir tarafta dilin sadeleşmesinden yana olan Genç Kalemler yazarları bir tarafta eski dilden yana olanlar vardır. Bu dönemde eleştiride edebiyat, savaş, Türkçülük, Milli Edebiyat, hece ve aruz vezni gibi konulara yer verilir. Ali Canip eleştiride ön plana çıkan isimlerdendir. Milli edebiyat hareketine karşı olan Cenap Şahabettin ile olan tartışmaları göze çarpar. Ali Canip Yöntem'in *Milli Edebiyat Meselesi ve Cenap Beyle Münakaşalarım* adlı eseri bu bakımdan önemlidir.

Mehmet Rifat, *Bizim Eleştirmenlerimiz*'de Cumhuriyet döneminde eleştiriye ve eleştirmenlerimizi 12 başlık altında ele alır. Bunlar şöyledir:

1.*İstanbul Türkoloji Çığır*: Mehmed Fuad Köprülü, Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Zeynep Kerman, Birol Emil, Ömer Faruk Huyugüzel, M. Kaya Bilgegil, Orhan Okay, Abdullah Uçman.

2.*Edebiyat Tarihçilerinin Eleştirel Yaklaşımı*: Mehmed Fuad Köprülü, Şahabettin Süleyman, Ahmet Hamdi Tanpınar, Vasfi Mahir Kocatürk, Nihad Sâmî Banarlı, Tahir Alangu, Cevdet Kudret, Ömer Faruk Akün, İnci Enginün, Rauf Mutluay, Şükran Kurdakul, Konur Ertop, Atilla Özkırmı, Ahmet Oktay, Kemal Bek, Mîna Urgan, Jale Parla.

⁴³ Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2014,s.191.

3.*Hümanist Yaklaşımın Öncüleri*: Sabahattin Eyuboğlu, Vedat Günyol, Orhan Burian.

4.*İzlenimci, Öznel Eleştiri*: Nurullah Ataç, Memet Fuat, Suut Kemal Yetkin, Doğan Hızlan.

5.*Nesnel Eleştiri ve BİNES*: Hüseyin Cöntürk, Güven Turan, Eser Gürson, Asım Bezirci, Mustafa Öneş.

6.*Yapıya Yönelik Eleştiri, Yapı İncelemesi, Çoğul Okuma, Göstergebilim, Anlatıbilim ve Alımlama Estetiği*: Adnan Benk, Tahsin Yücel, Mehmet Rifat, Ayşegül Yüksel, Oğuz Demiralp, Enis Batur, Semih Gümüş, Akşit Göktürk, Şârâ Sayın.

7.*Felsefeci Yaklaşım ya da Felsefe Kökenlilerin Yaklaşımı*: Selahattin Hilav, Füsün Akatlı, Onay Sözer, Hilmi Yavuz, Murat Belge, Ahmet İnam, Ahmet Soysal.

8.*Çoğul Disiplinli Yaklaşımlar ve Eleştiride Kültür Araştırmaları*: Berna Moran, Murat Belge, Jale Parla, Nurdan Gürbilek, Orhan Koçak, Yıldız Ecevit, Dilek Doltaş, Nüket Esen, Hasan Bülent Kahraman, Süha Oğuzertem.

9.*Tophumsal Boyut ve Açıklayıcı/ Yorumlayıcı Yaklaşım*: Fethi Naci, Memet Fuat, Mehmet H. Doğan, Özdemir İnce, Ahmet Oktay, Attilâ İlhan, Selim İleri, Kemal Bek, Feridun Andaç.

10.*Şair Eleştirmenler ya da Şiiri Yorumlayan Şairler*: Ahmet Haşim, Behçet Necatigil, Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat, Turgut Uyar, Cemal Süreya, Enis Batur.

11.*Psikanaliz Kaynaklılar ya da Psikanalizden Etkilenenler*: Nurdan Gürbilek, Halûk Sunat, Süha Oğuzertem, Bilgin Saydam, Saffet Murat Tura, Orhan Koçak, Oğuz Cebeci.

12.*1990'lerden Günümüze Öteki Yaklaşımlardan*: Handan İnci, Metin Celâl, Ömer Türkeş, Necmiye Alpay, Yücel Kayıran, Ebubekir Eroğlu, Nazan Aksoy, Bâki Asiltürk, Mehmet Can Doğan, Ali Galip Yener, Mahmut Temizyürek.

“Cumhuriyet’in ilk yıllarında eleştiri, büyük ölçüde edebiyat tarihi yönteminden etkilenmiştir. Fuat Köprülü tarafından sistemleştirilen edebiyat tarihi bu yıllarda büyük gelişmeler göstermiş, art arda edebiyat tarihleri yayımlanmıştır. Eleştiri de bu gelişmelerden etkilenir. Özellikle uygulamalı eleştirilerde sınıflandırma ve tarihsel perspektif içinde değerlendirme kaygısı görülür. Ancak bu durum da eleştiri konusudur. Kimi yazarlar eleştirinin nesnel olamayacağını, nesnel olanın sadece edebiyat tarihi olabileceğini ileri sürerler. Ataç, bu alanda başı çeker. Ona göre eleştiri, bilim değil sanattır. Ataç, öznel değerlendirmelerde sınır tanımaz. Bir eseri eleştirirken aynı yazı içinde birbiriyle çelişen yargılarda bulunur. Ancak onun eleştiri

anlayışına göre bu tutarsızlık değildir. Eleştirmenin duygularının, düşüncelerinin değişmesi doğaldır ona göre. Eleştirmenin görevi kurallar koymak, yargıda bulunmak, yazarı okuyucusuyla buluşturmak, gerçeği keşfetmek ve akıl hocalığı yapmak değil, eser üzerindeki izlenimlerini aktarmaktır. Bu düşüncelerinde samimidir de. Ataç, bu dönemde eleştiriyle uğraşan, uğraşmakta da kararlı olan tek addır.”⁴⁴

Betül Mutlu Özçelebi, 1923-1938 yılları arasında edebiyatımızda eleştirinin genel görünümünü şöyle açıklar:

“1. Dönemin eleştiri anlayışı öznel değerlendirmeler ve tartışmalar temelinde yükselmiştir.

2. Dönemin edebiyatı gibi eleştiri anlayışı da siyasal, sosyal ve kültürel değişmelerle doğrudan ilintilidir.

3. Tanzimat, Servet-i Fünun ve Milli edebiyat dönemlerinde olduğu gibi bu dönemde de edebi eleştiri eski/yeni çatışmasından beslenmiştir.

4. 1923-1938 yılları arasında edebi eleştiri bir disiplin olarak ele alan yazar sayısı çok azdır. Bunlar, Ataç dışında, diğer alanlarda da ürün verirler. Sözgelimi Tanpınar, şiir, öykü ve roman: Nahit Sırrı, roman ve öykü alanında eser yazmışlardır.

5. Her alanda olduğu gibi eleştiri alanında da değişim ve dönüşüm söz konusudur. Cumhuriyet’le birlikte gelen demokrasi kavramı ve bununla birlikte giren demokratik hak ve istemler, eleştiriye az da olsa geliştirip dönüştürür.”⁴⁵

1939-1960 yıllarına gelindiğinde ise Hüseyin Özçelebi, Cumhuriyet döneminde eleştiriye şöyle açıklar:

“1.Bu dönemde eleştiri çalışmaları iyi niyetli bir şekilde sürer; ama eleştirmenlerin atıştıkları, tartıştıkları, kavga ettikleri de görülür.

2.Kuramsal çalışmalar azdır, ama esere yönelik eleştiriler oldukça fazladır.

3.Yazarlar ve şairler eleştirmen’in ve eleştirme’nin gerekliliğine inanmışlardır.

4.Nesnel-bilimsel eleştirinin eleştiriye temel alınması büyük bir çoğunlukça benimsenmiştir. Bunun yanında öznel eleştiriye savunan yazarlar da vardır.

⁴⁴ Betül Mutlu Özçelebi, “Cumhuriyet Döneminde Edebî Eleştiri(1923-1938)”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, s.121.

⁴⁵ Betül Mutlu Özçelebi, “Cumhuriyet Döneminde Edebî Eleştiri (1923-1938)”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, s.122.

5.Eleştirisinin temelleri Nurullah Ataç, Mehmet Kaplan, Ahmet Hamdi Tanpınar, Vedat Günyol, Orhan Burian, Suat Derviş gibi yazar, eleştirmen, şair ve bilim adamları tarafından atılmıştır.

6.Atılan bu temel, 1950'lerden sonra yükselecektir. Bu yükselme sonucunda da, Fethi Naci, Asım Bezirci, Hüseyin Cöntürk, Memet Fuat, Ahmet Oktay, Adnan Benk, Mehmet Doğan gibi eleştiriye kendine meslek edinen, gerçek anlamda eleştirmenler ortaya çıkar/ çıkacaktır.”⁴⁶

Şecaattin Tural, Türk edebiyat eleştirisinin Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren iki yönde geliştiğini söyler. Bunlar öznel/izlenimci eleştiri ve nesnel/bilimsel eleştiridir. Öznel eleştirinin Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Sabahattin Eyüboğlu gibi yazarların öncülüğünde Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1950'li yıllara kadar damgasını vurduğunu belirtir. Bu dönemdeki eleştirinin kuramsal bir boyutu olmasa bile eleştirinin niteliği ve eleştirmenin görevi hakkındaki sorunları ilk kez dile getirmesi bakımından önem taşıdığını söyler. Nesnel eleştiri anlayışının ise 1950'li yıllardan itibaren kendini göstermeye başladığını söyler. Ona göre nesnel eleştiri iki ayrı ortamda gelişmiştir. Bunlar akademik çevre ve döneme damgasını vuran dergilerdir.⁴⁷

Tahsin Yücel'in ilk eleştiri yazıları 1950'li yıllarda *Varlık* dergisinde yayımlanır.⁴⁸

1.TAHSİN YÜCEL'İN ELEŞTİRMENLİĞİ VE DENEMELERİ

1.1.Eleştiri ve Deneme Yazılarının Sınıflandırılması

Tahsin Yücel'in deneme türünde yazdığı kitapların sayısı 11 tanedir. Bunlar aynı zamanda eleştiri bağlamında da değerlendirilebilecek kitaplardır. Bu kitaplar *Yazın ve Yaşam*, *Yazının Sınırları*, *Tartışmalar*, *Yazın*, *Gene Yazın*, *Alıntılar*, *Söylemlerin İçinden*, *Salaklık Üstüne Deneme*, *Yüz ve Söz*, *Göstergeler*, *Gün Ne Günü?* ve *Kimim Ben?*'dir.

⁴⁶ Hüseyin Özçelebi, “Cumhuriyet Döneminde Edebî Eleştiri (1939-1960)”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, Hece Yayınları, Ankara, Mayıs/Haziran/Temmuz, 2003, ss.163-164.

⁴⁷ Şecaattin Tural, “Türk Edebiyatında Eleştiri: Cumhuriyet Devri”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt:4, Sayı:8, 2006, ss.260-261.

⁴⁸ 1950 yılındaki eleştirmenler ve eleştiri anlayışları hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Hüseyin Özçelebi, **Cumhuriyet Döneminde Edebî Eleştiri (1951-1960)**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, ss.699.

Yazın ve Yaşam kitabını 2 bölüme ayırmıştır: *Yazın* ve *Ekin*. *Yazın* başlığı altında 13 yazı, *Ekin* başlığı altında ise 9 yazı yer almaktadır. Toplamda 22 yazısı vardır. Bu kitapta yazın ve kültür hakkındaki yazıları yer alır.

Yazının Sınırları kitabını da 2 bölüme ayırmıştır: *Sorunlar* ve *Yapıtlar*. *Sorunlar* başlığı altında 11 yazı, *Yapıtlar* başlığı altında ise 10 yazı yer alır. Toplamda 21 yazısı vardır. Burada yazın üzerine yazıları yer alır.

Tartışmalar kitabını 6 bölüme ayırmıştır: *Yazın ve Yorum*, *Yapısalcılık*, *Ödüller*, *Önce Türkçe*, *Kara Kitap Çevresinde* ve *Peygamberin Son Beş Günü*. *Yazın ve Yorum* bölümünde 2 yazı, *Yapısalcılık* bölümünde 3 yazı, *Ödüller* bölümünde 1 yazı, *Önce Türkçe* bölümünde 3 yazı, *Kara Kitap Çevresinde* bölümünde 2 yazı, *Peygamberin Son Beş Günü* bölümünde 1 yazısı vardır. Toplamda 12 yazısı vardır. Bu kitapta Yücel'in eleştiri yazıları yer alır.

Yazın, Gene Yazın kitabı 3 bölümden oluşmaktadır. *Yazın*, *Yazar*, *Yazın ve Biz*. *Yazın* başlığı altında 8 yazı, *Yazar* başlığı altında 8 yazı, *Yazar ve Biz* başlığı altında 3 yazı vardır. Toplamda 19 yazısı vardır. Bunlar edebiyat, yazar ve okur ile ilgili yazılardır.

Alıntılar kitabı *Cumhuriyet* gazetesindeki köşe yazılarından oluşmaktadır. 112 adet yazı yer almaktadır. Bunlar çok çeşitli yazılardır. Edebiyat, tarih, dil, kültür, politika gibi konuları içermektedir.

Söylemlerin İçinden I ve II olarak iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde 6 yazı, ikinci bölümde tek yazı yer almaktadır. Yücel, futbol yazıları, kadın dergilerindeki yazılar, mutfak yazıları gibi yazıların söylemlerini ele alır. Bunları çözümlemeye çalışır.

Salaklık Üstüne Deneme kitabında 19 adet yazı vardır. Bunlar tarih, politika, bilgi, bilgisizlik, edebiyat gibi konular hakkındaki yazılardır.

Yüz ve Söz kitabında 58 yazı yer alır. Bunlar toplumsal ve siyasal yazılardır.

Göstergeler I, II ve III olarak üçe ayrılmıştır. İlk bölüm 7 yazı, ikinci bölüm 6 yazı, üçüncü bölüm 2 yazı içermektedir. Bunlar yazın ve kültür hakkındaki yazılardır.

Gün Ne Günü? kitabında 52 yazı yer alır. Bunlar toplumsal ve siyasal yazılardır.

Kimim Ben? de 48 yazı vardır. Bunlar toplumsal ve siyasal yazılardır.

Tahsin Yücel'in deneme kitaplarındaki yazıları ve ekte verdiğimiz düzyazıları dikkate alarak büyükten küçüğe doğru şu şekilde bir sınıflandırma yaptık:

1.Eleştiri: eleştiri nedir, eleştirinin işlevi, eleştirmen, mizah, ironi, alay ve yapısalcılık hakkındaki görüşlerinin yer aldığı yazılar

2.Sanat: sanat eserinin niteliği, sanatta amaç, sanatın değeri ve geçerliliği, sanatta biçim ve biçem, sanatın konusu ve sanatçı hakkındaki görüşlerinin yer aldığı yazılar

3.Dil: dilde özleşme ve dil devrimi, dilde gelişmişlik- ilkellik, dilin kirlenmesi, anadilde ğretim ve yabancı dilde ğretim hakkındaki görüşlerinin yer aldığı yazılar

4.Yazın: yazar , okur, roman, öykü, şiir, masal hakkındaki görüşlerinin yer aldığı yazılar

5.Çeviri: Çevirmen, eviride biçem aktarımı sorunu, çeviride yaşadığı zorluklar ve bulduğu çözümler hakkındaki yazılar

6.Toplumsal ve Siyasal Yazılar: güncel olaylar, eğitim, siyaset gibi konulardaki yazıları

7.Diğer Yazılar: tarih, kltr, sanat, spor ve din hakkındaki yazıları

1.1.1.ELEŞTİRİ

*“Edebiyat eserlerini değerlendirmek, sınıflandırmak, açıklamak ve tanıtmak amacıyla kaleme alınan yazılara eleştiri denir. Bir başka ifadeyle eleştiri: herhangi bir fikir ve edebiyat eserinin özünü, yapısını, olumlu-olumsuz yönlerini inceleyen ya da bazı kimselerin toplum karşısındaki tutum ve eğilimlerini araştırıp, bir sonuca varan gazete ve dergi yazıdır. Eleştiride , ele alınan eserin güzel ve çirkin, doğru ve yanlış yönleri gösterilir. Böylece, sanatçıya (şaire, yazara) daha olgun eserler vermesinde yardımcı olunmuş, yol gösterilmiş olur.”*⁴⁹

Tahsin Yücel eleştiri hakkındaki yazılarında , eleştirinin ne olduğu, eleştirinin işlevi, eleştirmenler gibi birçok konuya değinmiştir. Yazılarında sık sık mizah, ironi ve alaydan yararlanmıştır. Bunun yanı sıra yapısalcılığın savunucusu olan Yücel, yazılarında yapısalcı anlayış doğrultusunda çözümlemeler yapmıştır. Nedret Tanyolaç Öztokat, *“Türk eleştirisinde özne, duygudaşlığa dayalı, izlenimci yaklaşımların karşısına nesnel, bilimsel çözümleme yeni ve yetkin bir “olanak” olarak çıkarıldıysa bunda, tıpkı yapısalcılığın tanınması ve yayılmasında olduğu gibi, Tahsin Yücel’in payı yadsınamaz. Berna Moran Tahsin Yücel’i Greimas’çı göstergebilimi Fransa dışında yazın alanına uygulayan ilk bilim adamlarından biri olarak nitelendirirken, eleştirmen Semih Gümüş de Tahsin Yücel’in , Türkiye’de eleştiri anlayışına nesnel, yazınsal tartışma anlayışına da kuramsal bir düzey kazandırdığına dikkatimizi çeker.”*⁵⁰ der.

Mehmet Rifat, Tahsin Yücel’in edebiyat eleştirisi alanındaki çalışmalarında 4 boyuttan söz eder:

“1.Metin çözümleme ağırlıklı olan ve daha çok yapısal göstergebilimin verilerini kullanan yazılar,

2.Eleştirel deneme nitelikli metinler,

3.Eleştirel tartışmalar, polemikler,

*4.Eleştiri kuramı üstüne araştırmalar.”*⁵¹

Tahsin Yücel’in *Tartışmalar* kitabında farklı konularda eleştirileri yer alır. Bu kitap, yazın ve yorumu ,yapısalcılık, ödül , dil devrimi , yabancı dille öğretim, Kara

⁴⁹Turan Karataş, **Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, Perşembe Kitapları, İstanbul 2001, s.128.

⁵⁰ Nedret Tanyolaç Öztokat, “Tahsin Yücel’in Yazın Araştırmaları” , **Yazının Görünmez Devri Tahsin Yücel**, Haz.Alpay Kabacalı, TÜYAP, İstanbul, Ekim, 2003, s.51.

⁵¹ Mehmet Rifat, **Bizim Eleştirmenlerimiz**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2008, s.185.

Kitap eleştirisi ve *Peygamberin Son Beş Günü*'ne gelen eleştirilere cevap gibi birçok konuda yazıyı içermektedir.

“Açıklık Korkusu ⁵²” yazısında, Yücel, Oğuz Demiralp'in yazın yapıtında sonsuz anlamlılık kavramını eleştirir. Demiralp'in her yazın yapıtının bir muamma olduğu ve sonsuz anlam içerdiği görüşünü kabul etmez. Bu kavrama hiçbir sınır tanımak istemediğini, işi yazın yapıtında her şeyin her anlama gelebileceğine, yazın yapıtına herkesin her türlü yorumu getirebileceğine, bütün anlamların ve bütün yorumların aynı oranda geçerli olduğunu kesinlemeye dek götürdüğünü söyler. Yücel, yazında çok anlamlılık kavramını da , yazın yapıtına yaklaşımda değişik yöntemlerin ve değişik yorumların geçerliliklerini de inkar etmeye olanak olmadığını belirtir. Fakat Oğuz Demiralp'in işi abartıp bağlamından ve anlamından saptırdığını düşünür. Bunun onu bir çıkmaza götüreceğini düşünür.

Yücel , yapısalcılığa yöneltilen eleştirilere *Tartışmalar*' da cevap vermiştir. Yücel, yapısalcılığa yöneltilen bu eleştirileri 2 sebebe bağlar:

- 1.yaklaşımı anlamakta güçlük çekmeleri,
- 2.yaklaşımı anlamakta güçlük çekmeleri yüzünden, onun siyasal bir görüş içerdiğini sanmaları.

Yücel, öncelikle bilimsel bir söylemin herkesçe anlaşılmasını gayet normal bulmaktadır. Diğer bilim dallarında da aynı şey görülebilir. Konunun uzmanı olmayanlar anlamayabilir diyor. Bu eleştirileri yapanları yapısalcılığın önemli yapıtlarından tek bir yapıt okumamaları ve ikinci elden kaynaklardan yetinmeleri sebebiyle eleştirir.

İkinci sebebe gelirse, Yücel yapısalcılığın öncelikle bilimsel bir yöntem olduğunu söyler. Bir felsefe ya da siyasal bir düşünce içermemektedir. “*Ama görünüşe bakılırsa , temel kusuru da buydu: felsefe ve düşüngü değilse, Marksçılık değil demekti; Marksçılık olmadığına göre de tutuculuk ve aldatmacaydı.*”⁵³ Yücel, bu mantığı anlamakta güçlük çeker. Kimi olguları kendi içinde tutarlı bir yöntemle anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmanın tutuculuk olmadığını söyler. Yapısalcı yöntemi benimseyenler arasında Marksçılığı benimseyen, Marksçılığa değer veren yazarlar da olduğundan bu tutumu saçma bulur.

⁵² Yücel, *Tartışmalar*, ss.20-22.

⁵³ Özkan, s.33.

“Bir Açıklama ⁵⁴” yazısında, Alpay Kabacalı’nın kendisini yapısalcılığı ithal etmekle suçlamasına cevap verir. Yücel ithal etmekle suçlandığı yapısalcılığın, Batı’da bile belirli çevrelerde bilindiği zaman, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde Greimas’ın verdiği derslerden doğduğunu söyler. Greimas, *Sémantique Structurale* adıyla bu derslerinin içeriklerini kitaplaştırmıştır. Bu yapıtın sonuç bölümünün de Yücel, *L’Imaginaire de Bernanos* adlı tezinin yorum ve eleştirisine ayrıldığını söyler. Bu tez, yazınsal göstergebilimin ilk uygulamalarından biri olarak görülür. Yücel, Greimas’ın yapıtında kendi çalışmasına geniş bir yer vermesini o dönemde bu türde fazla örnek bulunmamasına bağlar. Yani Yücel, yapısalcılığı ithal etmediğini zaten ortaya çıktığı yıllarda ülkemizde bu yöntemin uygulayıcılarından olduğunu söyler. Tahsin Yücel’in ülkemizde yapısalcılığın gelişiminde ve tanınmasında büyük bir yeri vardır.

Yücel, Turhan Oktay’a cevap verdiği yazısında ise yapısalcılığı eleştirenlerin, yapısalcılığı eleştirebilmek için belli bir bilgi birikimine sahip olmaları gerektiğinden bahseder. Yalan yanlış yazılara dayanarak yapısalcılığın eleştirilemeyeceğini söyler. Ayrıca Alpay Kabacalı’ya cevap verdiği yazısındaki gibi, Yücel’in yapısalcı yöntemi kullanmasını Turhan Oktay’ın ithalcilik diye nitelendirmesinden bahseder. Bu nitelendirmenin sebebinin, yaratıcılıktan uzak bir öykünmeyi sürdürdüğü ve bundan bir yarar sağlamaya çalıştığını göstermek için olduğunu söyler. Yücel’e göre bu nitelendirme haksızdır çünkü çalışmaları Batı’daki birçok benzerlerinden eskidir ve Batı’da kimi bilim çevrelerinde bu çalışmalara göndermeler yapılmıştır.

Yücel, yazın adamına ödül verilmesi ile ilgili “Ucuzluk ⁵⁵” yazısında, Aziz Nesin’in yazın ödüllerinin seçici kurullarında görev alan kişileri tümüyle on para etmez kişiler diye nitelendirmesine cevap verir. Yücel, Aziz Nesin’in bu yargıya nasıl vardığını sorguluyor. Tutarlı bir yöntem kapsamında bu yargıya ulaşmadığını söylüyor. Nesin’in görüşlerinin kaynağını sezgilerine bağlıyor.

Aziz Nesin, Yücel’in bir yazısında, yaşlı yazarların, yarışmalara katılmasını eleştirmesine karşı çıkar. Yücel, böyle ödülleri genç yazarların ve ozanların almasından yanadır. Yücel’e göre bu ödüller gençlere yeni olanaklar sağlayabilir.

⁵⁴ Yücel, *Tartışmalar*, ss.36-39.

⁵⁵ Yücel, *Tartışmalar*, ss.55-59.

Yücel, “Dilbilim Açısından Dil Devrimi ⁵⁶” yazısında, dil devrimi hakkındaki eleştirilere cevap verir. Dile, dilbilimsel açıdan yaklaşır. “Dilin Kemiği”⁵⁷ yazısında, ise Attila İlhan’ın, Atatürk’ün kendi başlattığı dil devrimini en sonunda çıkmaz bir yol olarak gördüğü düşüncesini eleştiriyor.

“Yabancı Dille Öğretim ⁵⁸” yazısında, yabancı dille öğretimi savunanların gerekçelerine cevap verir. Türkçenin gelişmemiş bir dil olduğu, çağdaş bilim ve uygulam alanlarında kullanılan terimlerin pek çoğundan yoksun olduğu gibi, bu alanların gerektirdiği anlam inceliklerini hakkıyla yansıtabilecek yapıda olmadığı, bu sebeple günümüzün bilimini ve düşüncesini Türkçe aracılığıyla öğretmeye kalkmanın bir çıkmazı zorlamak olduğu düşüncesine karşı çıkar. Türkçenin gelişmemiş bir dil olduğunu öne sürenlerin, bu dili kullananlara saygısızlık yaptığını ve dilbilimsel gerçekleri yok saydığını düşünür. Çünkü, Yücel’e göre dilbilimsel açıdan bakılınca zengin ya da yoksul dil yoktur. Bunlar göreceli kavramlardır. Ayrıca bazı bilim ve uygulam alanlarının terimlerini Türkçe’de bulamıyorsak bunun sebebi Türk bilim adamları ve Türk toplumunun söz konusu bilim ve uygulamaları yeterince özümsemediği, gerçek anlamda yaşamına katamadığı içindir der. Fakat Yücel, Türkçe’nin bir bilim ve ekin dili olarak yıllardır üniversitelerimizde kullanıldığını söyler. Türkçe terimlerle öğretim ve yayın yapıldığından bahseder.

Yücel, ayrıca Türkçe’de düşünsel, bilimsel ve uygulamalı yayınların yok denecek kadar az olduğu , bu sebeple İngilizce kaynaklardan yararlanmak için öğretim dilinin İngilizce olması gerektiği düşüncesine karşı çıkar. Bu düşüncüyü savunanlara göre İngilizce öğretime geçildiğinde, üzerinde çalışılan konuda kaynakçalara kolaylıkla ulaşılabilecektir. Yücel, ülkemizde yeterli yayın olmamasını, bilim ve ekin anlayışımızın düzeyinin göstergesi olarak görür.

Yücel, bir yabancı dilin anlatım ve düşünce açısından kişiye anadilinin sağladığı kolaylığı sağlamadığını söyler. Anadili yoksayarak sürdürülen bir öğretimin bilime, bilgiye, dolayısıyla da kişiye ve topluma katkısının en alt düzeyde kalacağını belirtir.

Yücel, Orhan Pamuk’un *Kara Kitap*’ı hakkındaki eleştirilerini içeren “Kara Kitap ⁵⁹” yazısında , Orhan Pamuk’un sahip olmadığı özellikler bakımından

⁵⁶ Yücel, **Tartışmalar**, ss.66-74.

⁵⁷ Yücel, **Tartışmalar**, ss.75-79.

⁵⁸ Yücel, **Tartışmalar**, ss.80-85.

⁵⁹ Yücel, **Tartışmalar**, ss.92-100.

övülmesini eleştirir. “(...) romancı, dilimizi yalnız acemice değil, bir yabancı gibi kullanıyor, olmayacak sözcük ve sözdizim yanlışları yapıyordu, ama eleştirmenlerimiz çok özgün ve düzgün bir dille yazdığını savunuyorlardı; romancı, “kartpostal” ı “resim” in üstüne koyup tek eli bedenin doğal yapısı gereği her ikisi de kendinden yukarıda bulunan iki omuzun ikisine birden “sarkıtıyor”du, ama eleştirmenlerimiz benzersiz bir gözlemci olduğunu kesinliyorlardı; romancı, nesnesini şaşıran betimleri, beylik eğretilmeleri, ekleme uzatılarıyla anlatı sanatındaki gelişmeleri bilmezlikten gelir görünüyordu, ama eleştirmenlerimiz yüzde yüz çağcıl bir anlatı ustası karşısında bulunduğumuzu muştuluyorlardı; romancı, beylik izlekler ve eski yazınsal söylemler arasında, dönüp dolaşıp tutucu bir dünya görüşüne geliyordu, ama eleştirmenlerimiz bu turistik gezinin derin felsefel içeriğinin yeniliğini vurguluyorlardı. Kısacası, bunca eleştirmen bizleri şaşırtmak için el birliği etmiş değilse, bir yapıt ancak bu denli yanlış tanıtılabilirdi. Benim günahım ya da erdemim, karınca kararınca, romancımızın ününün gerçek göndergelerine bağlanmasına katkıda bulunmak, bir başka deyişle, şapkadaki tavşan çıkarmanın tavşan üretmek olmadığını söylemek oldu.”⁶⁰ der.

Kitapta son olarak *Peygamberin Son Beş Günü* romanına yöneltilen eleştirilere cevap verdiği bir yazısı vardır. “Roman ve Gerçek ⁶¹” yazısında, Yücel, Fethi Naci’nin eleştirilerine karşılık verir . Tahsin Yücel, Fethi Naci’nin , Yücel’in bu romanında Cervantes’in *Don Quichotte*’undan esinlendiğini anıştırmasına karşı çıkar. Romanın kahramanının genellikle *Don Quichotte* dediğimiz türden bir kişi olduğunu fakat romanın kendisinin *Don Quichotte* ile bir ilgisi olmadığını söyler. Fethi Naci’nin kurduğu koşutlukları fazla genel ve zorlama bulur.

Yücel, romanının Fethi Naci tarafından, görüşlerine kesinlikle katılmadığı Lukacs’ın görüşleri doğrultusunda incelemesine karşı çıkar. Fethi Naci’nin *Peygamberin Son Beş Günü*’nü sosyalizme ve emekçilere karşı güçlü bir silah olma özelliği taşıdığı görüşüne karşı çıkar.

Yücel, Fethi Naci’nin *Peygamberin Son Beş Günü*’nü başarısız bir roman olarak saymasına neden olan gerekçelerini ele almış ve bunlara cevap vermiştir.

1.1.1.1.Eleştiri Nedir?

Tahsin Yücel’e göre “(...) gerçek eleştiri yapıtı yerden yere vurmak, yaratıcısının canına okumak değildir, başka şeydir,(...) öncelikle onu anlama, onu

⁶⁰ Yücel, *Tartışmalar*, s.91.

⁶¹ Yücel, *Tartışmalar*, ss.116-142.

olabildiğince eksiksiz, olabildiğince bütüncül bir biçimde kavrama, böylece onunla bir söyleşim kurma, onunla örtüşme, yani onun söylediğini kendi dilinde yeniden söylemektir.”⁶²

Tahsin Yücel , *Eleştiri Kuramları* kitabında bu görüşünü destekler. Yücel’e göre, eleştiri “(...) her şeyden önce bir anlamlandırma, bir açıklama, bir değerlendirme çabasıdır. Bu nedenle, çabanın genellikle hem bir okuma, hem de bir yazma edimini içerdiği göz önüne alınınca, eleştiri, çok daha yalın ve yansız biçimde, “bir okuma deneyiminin aktarılması” biçiminde de tanımlanabilir.”⁶³

Yücel, bu aktarma ediminin biçim ve içerik açısından çok değişik şekillerde olabileceğini belirtir. “Örneğin yazınsal, hatta ölçülü, uyaklı dizelerle kurulmuş, öfkeli ya da sevecen, içli ya da coşkulu bir söylem de olabilir, soyut terimlerle örülmüş, soğuk bir bilimsel söylem de ; söylem öznesinin kişisel izlenimlerinin duygusal bir öyküleyimi de olabilir, birtakım tarihsel, toplumbilimsel, ruhbilimsel ve/ya da dilbilimsel verilere dayalı, nesnel bir çözümleme de ; kısacık bir tanıtma yazısı da olabilir, yüzlerce sayfalık bir çalışma da.”⁶⁴

Yücel, eleştirinin hangi görünüş altında ortaya çıkarsa çıksın , her zaman bir okuma olduğunu söyler ve hep kendinden önce var olan yapıt üzerine kurulduğundan, bizi bu yapıta gönderdiğinden bahseder.

Tahsin Yücel, “Eleştirinin İyisi”⁶⁵ yazısında, Fethi Naci’nin “Kötü yapıtlar üzerine iyi eleştiriler yazılabilir” görüşünden yola çıkarak kötü yapıt ve eleştiri arasındaki bağı ele almıştır. Yücel’e göre, Fethi Naci’nin tam tersi kötü yapıt iyi eleştiriye kovar. Kötü yapıt, insana iyi eleştiri yazdırmaz. İyi bir eleştiri için iyi bir yapıt gerektiğinden bahseder.

“Genellikle sevdiğim yapıtları eleştirdim; bu arada beğenmediğim yapıtları, eleştirdiğim de olmadı değil; sevdiğim yapıtlar üzerine yazdıklarımın çok parlak eleştiriler olduğunu söyleyemem; ama beğenmediğim yapıtlar üzerine yazdıklarımı beğensem de gerçek eleştiri sayamadım. Çünkü, benim alçakgönüllü deneyimlerime göre, eleştirinin iyi eleştiri olmasında eleştirilen yapıtın da önemli bir payı vardır. İyi yapıt sevmeye, anlamaya, dolayısıyla da daha ötesini aramaya, her zaman ilk bakışta görülemeyen biçimsel ve içeriksel zenginlikleri görmeye ve göstermeye yöneltir bizi.

⁶² Özkan, ss.301-302.

⁶³ Yücel, *Eleştiri Kuramları*, s.3.

⁶⁴ Yücel, *Eleştiri Kuramları*, s.3.

⁶⁵ Yücel, *Alıntılar*, ss.93-95.

Böylece, yazarın söylemiyle eleştirmenin söylemi arasında içten bir söyleşim kurulur. Oysa daha işin başında kötü diye nitelediğimiz bir yapıt üzerine yazdığımız yazı “onunla söyleşim” değil, “onun üzerine söyleni” dir.”⁶⁶

“Ben iyi eleştiriye nesnesiyle örtüşme başarısına göre ölçerim. İyi yapıt ille de iyi eleştiriler çağırmas kuşkusuz; yazın tarihleri yıllar yılı yanlış yorumlanmış başyapıtlarla doludur; ama kötü yapıt iyi eleştiriye her zaman kovar. İster sevecenlikle yaklaşalım ister öfkeyle, kötü yapıt eleştirmenini fazla uzağa götürmez .”⁶⁷

Tahsin Yücel, “Eleştiri Çevresinde”⁶⁸ yazısında, eleştirel söylemin yineleyimsel olma özelliğini ele alır. Tahsin Yücel, Roland Barthes’ın düşüncesinden hareketle eleştirinin bir başkasının söylemini başka bir düzlemde yinelemek olduğunu düşünür. Bu yineleme işleminde, eleştiri “ (...) bir yineleyim gibi görüldüğü zaman bile, (...) yinelenen anlamla birlikte ,bir çağın ve bir kişiliğin bakışını, yani anlama ve anlamlandırma biçimini de getirir, onu bir çağa ve bir kişiliğe göre yeniden değerlendirir.”⁶⁹ der. Yücel, eleştirinin işlevinin sürekliliğini ve yaratıcılığını bu düşünceye bağlar.

1.1.1.2.Eleştirinin İşlevi

Ömer Lekesiz, “(...) eleştirinin görevi, “incelemek”, “açıklamak”, “hüküm vermek”, “çözümlemek”, “yargılamak”, “değerlendirmek”, “iyiyi, kötüyü ortaya çıkarmak”, “sınıflandırmak”, “açıklamak” ve “tanıtmak”tır; eleştiri bunların hepsidir, birkaçıdır ya da biridir.”⁷⁰ der.

Tahsin Yücel’e göre eleştirinin işlevi, “(...)bir yapıtın anlamsal ve biçimsel özelliklerini bütün yönleriyle ortaya koymak.”⁷¹ tır. Fakat Yücel, eleştirmenlerin çoğu zaman kolaya kaçtığından ve bir yazarın ya da bir yapıtın belli bir yönünü incelemekle yetindiklerinden bahseder.

Yücel, bir yapıtın anlamsal ve biçimsel özelliklerini bütün yönleriyle ortaya koymak için, yapısalılık ve göstergebilimden yararlanmıştır.

Yücel , eleştirinin işlevi konusunda eleştirinin hem yazın , hem okur üzerinde yönlendirici ve belirleyici bir işlevi bulunduğunu söyler. Bunun yanı sıra, eleştirinin

⁶⁶ Yücel, *Alıntılar*, ss.93-94.

⁶⁷ Yücel, *Alıntılar*, s.95.

⁶⁸ Yücel, *Kimim Ben?*, ss.47-51.

⁶⁹ Yücel, *Kimim Ben*, s.49.

⁷⁰ Ömer Lekesiz, “Eleştirinin Görevi”, *Hece Eleştiri Özel Sayısı*, Hece Yayınları, Ankara, Mayıs/ Haziran/ Temmuz, 2003, s.365.

⁷¹ Yücel, *Yazın ve Yaşam*, s.21

kimi zaman açıklama işlevinin yaratım işlemine dönüşebileceğini belirtir. Yani eleştirinin açıkladığı yapıtı aşarak ondan bağımsız bir eser gibi olabileceğini söyler.

1.1.1.3.Eleştirmen

Eleştirmen türlü eleştiri yöntemlerinden yararlanarak, yapıtın daha iyi anlaşılmasını sağlayan kişidir. Eleştirmen bir yapıtı inceler, açıklar, çözümler, değerlendirir, sınıflandırır ve tanıtır. Okura yol gösterir.

Yücel'in eleştirmen hakkındaki görüşlerine geçmeden önce *Eleştirinin ABC'si* adlı kitabını anmamız gerekir. Bu kitap *Eleştiri Kuramları* adıyla tekrar yayımlanmıştır. Yücel, bu kitapta Fransa'da ve ülkemizdeki eleştiri anlayışlarını ele almıştır. Bu kitap öğrencileri için kılavuz olmuştur. Kitapta, dış eleştiri, iç eleştiri, kuralcı eleştiri, olgusal eleştiri , öznel eleştiri, nesnel eleştiri gibi kavramları incelemiştir.

Tahsin Yücel, kendini eleştirmen olarak görmez. Başkalarının yapıtlarını ele alan yazılarının bir bölümünü de eleştiriden çok inceleme olarak değerlendirdiğini söyler. Yücel'e göre “(...) *eleştirmen okurla yapıt arasında bir aracıdır, onun daha iyi anlaşılmasını, daha doğru değerlendirmesini sağlamak durumundadır.*”⁷² Yücel, bunun çok değişik yöntemleri olduğundan bahseder.

Yücel, Fethi Naci'nin eleştirmenliğini ele aldığı “Eleştirmen⁷³” yazısında , eleştirmenliğin bir iççağrı sorunu olduğunu belirtir. Başka türleri seçip o türlerde yazmak varken ,eleştiri yazmanın, kişinin o türü kendi türü olarak benimsemesi ve ondan vazgeçememesi sebebiyle olduğunu söyler.

1.1.1.4.Mizah, İroni , Alay

Mizah, düşünceleri şaka ve esprilerle süsleyerek anlatan söz ve yazı çeşididir. Mizahta temel amaç güldürme olsa da çoğu zaman güldürmenin altında birey ve toplumdaki aksaklıkları, çirkinlikleri eleştirme ve iğneleme, düzeltme amaçları da gizlidir.⁷⁴ İroni ise söylenenin tam tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etmek demektir. Alay etmek ise birinin, bir şeyin ya da bir durumun eksik, kusurlu, gülünç vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapmaktır.

Tahsin Yücel, eleştiri yazılarında mizah, ironi ve alaydan çokça faydalanır. Yücel'in mizah, ironi ve alay hakkındaki düşünceleri şöyledir:

⁷² Özkan, s.300.

⁷³ Yücel, *Alıntılar*, ss.16-18.

⁷⁴ İsmail Durmuş, “Mizah”, *İSAM*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mizah> , (27.06.2022).

“Mizah, gene benim kanıma göre ,ayrı bir şeydir, öncelikle okuru ya da izleyiciyi güldürmeyi amaçlar. ‘Humour’ ya da ‘ironi’ fazla fazla gülümsetir, düşündürür, güldürmeden, eğlendirmeden çok, daha iyi göstermeyi amaçlar, dıştan değil, içten bir yaklaşımdır, parmakla göstermez. Ama, şurasını da belirtmek gerekir ki, üç kavram arasındaki sınır çoğu kez fazla belirgin değildir.”⁷⁵

Yücel alay konusunda ayrıca şunları söyler:

“ Benim seçtiğim tutum bu denli saymaca, bu denli aykırı değil. Bir kez, yalnızca politikacılarımıza bakmakla bile alabildiğine kaba, gülünç, maskaraca bir dünyada yaşadığımızı görüyoruz, başka kişiler ve olaylar da onlara uyuyor, zaman zaman yazın bile onlara uyuyor ve kara alay nerdeyse en gerçekçi anlatım biçimi olarak beliriyor. Bir de, sanırım, daha önce de belirttim, kimi durumlar karşısında , alay son sığınak olarak beliriyor. Şurasını da belirteyim ki, ne yaşamda, ne yazında, alayı, saltık alayı sevmem. Bir horgörü içerir, horgörü de güzel bir duygu değildir.”⁷⁶

Yücel, mizah, ironi ve alayı kullanarak okurunu düşündürmeyi amaçlar. Yücel, *Söylemlerin İçinden* ve *Salaklık Üstüne Deneme*’deki yazılarında çoğu zaman mizah, ironi ve alaydan faydalanmıştır. Bunların dışında diğer eleştiri yazılarında, yine mizahi, ironik ve alaylı bir anlatımı vardır.

1.1.1.5.Yapısalcılık

Yapısalcılık *“(…) bir düşünüş, daha doğrusu incelenen nesneye bir yaklaşım tarzıdır.”⁷⁷* Bu yaklaşım tarzının özelliği ise incelediği nesneye yapı kavramını uygulamasından gelmektedir. Bu yaklaşım tarzında yapı kavramının uygulanması sayesinde yüzeydeki olayların ve olguların altında , derinde yatan kural ve sistemler aranılır.

Tahsin Yücel’in yapısalcılıkla tanışması İstanbul Üniversitesi’nde Greimas’tan ders almasıyla başlar. Yücel, Bernanos’un imgeleri üzerine yaptığı bitirme tezini hazırlarken , bu imgelerin dökümüyle yetinmenin anlamsız olduğunu düşünür. Bu imgeler arasında birtakım bağıntılar bulunması ve bu imgelerin bizi kendi dışında bir şeye göndermesi gerektiği düşüncesiyle , bunların ortak anlam evrenini ortaya koymaya çalıştığını söyler. Daha sonra, nasıl bir doktora tezi hazırlayacağı konusunda görüş edinmek için gittiği Greimas bu tezi okuyunca , Yücel’in yapısal bir yaklaşımı benimsediğini ve bu çalışmanın bir göstergebilim denemesi olduğunu, bu çalışmayı

⁷⁵ Andaç, *Söz Uçar Yazı Kalır Yüzyılın Son Tanıkları 2.Bölüm*, s.131.

⁷⁶ Andaç, ss.130-131.

⁷⁷ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1983,s.176.

geliştirmesi gerektiğini söyler. Yücel , yapısalcılığının ve göstergebilimciliğinin bu şekilde başladığından söz eder. Daha sonra bu tez, *L'Imaginaire de Bernanos* adıyla doktora tezi olarak yayımlanmıştır.

Figures et Messages dans la Comédie Humaine adlı doçentlik tezi daha sonra *İnsanlık Güldürüsünde Yüzler ve Bildiriler* adıyla yayımlanmıştır. Bu kitapta, Yücel Balzac'ın *İnsanlık Güldürüsü*'ndeki yüz ve beden betimlemelerini göstergebilimsel yöntemle çözümlemiştir.

Anlatı Yerlemleri kitabında ise Fransız yazınından altı yapıtı kişi, süre, uzam bakımından ele alarak göstergebilimsel bir çalışma yapmıştır.

Yapısalcılık üzerine yazılmış bir kitabı vardır. *Yapısalcılık* adlı bu kitapta, yapısalcılığa yöneltilen eleştirilere cevap vermiştir. Bunun yanı sıra yapısalcılığın budunbilim, dilbilim, göstergebilim gibi çeşitli alanlarda uygulanma şekillerini ele almıştır.

Yücel, yapısalcılığı şöyle tanımlar: “Öncülüğünü yüzyılımızın başlarında, Ferdinand de Saussure'ün yaptığı genel dilbilimin kazanımlarının esiniyle, olguları görece bir eşsüremlilik içinde, bir yapı olarak ele alıp eklemlenimlerini ve anlamlarını öğeleri arasında kurulan bağıntılardan çıkarmayı öneren bir yöntem olmak istiyordu yapısalcılık.”⁷⁸Yapısalcılık, başta budunbilim olmak üzere, insan bilimlerinin değişik alanlarında başarıyla uygulanmış ve göstergebilim gibi önemli bir bilim dalının temelini oluşturmuş. Yücel, yapısalcılığın öncelikle bilimsel bir yöntem olduğunu söylemekte ve ne bir felsefe, ne bir siyasal görüş olma savında olmadığını söylemektedir.

Yapısalcılık olguları kendi içinde tutarlı bir yöntemle anlamlamaya ve anlamlandırmaya çalışır.

Yücel, yapısalcılığın temel yönelimlerini şöyle özetler :

“1.ele alınan nesnenin “kendi başına ve kendi kendisi için” incelenmesi;

2.nesnenin kendi öğeleri arasındaki bağıntılardan oluşan bir “dizge” olarak ele alınması;

3.söz konusu dizge içinde her zaman işlevi göz önünde bulundurma ve her olguyu bağlı olduğu dizgeye dayandırma zorunluluğunun sonucu olarak, nesnenin artsüremlilik içinde değil, eşsüremlilik içinde ele alınması;

⁷⁸ Yücel, *Tartışmalar*, s.31.

4.bunun sonucu olarak, köken, gelişim, etkileşim vb. gibi artsüremsel sorunlara ancak nesnenin elden geldiğince eksiksiz bir çözümlemesi yapıldıktan sonra ve bunların da eşsüremsel olgular gibi dizgesel olarak ele alınmalarını sağlayacak yöntemler geliştirildiği ölçüde yer verilmesi;

5.nesnenin “kendi başına ve kendi kendisi için” incelenmesinin sonucu olarak, “doğaötesel” değil, “özdekçi” bir yaklaşım biçiminde tanımlanması;

6.bu yaklaşımın felsefel, siyasal ya da sanatsal bir öğreti değil, tutarlı bir çözümleme yöntemi oluşturmaya yönelmesi, dolayısıyla erimcilikle bir ilgisi bulunmaması.”⁷⁹

Tahsin Yücel yapısalcılık ile göstergebilim arasındaki farkı şöyle açıklar: “Yapısalcılık az önce de belirttiğim gibi nesnelerden önce bağıntıları, artsüremlilikten önce eşsüremliliği göz önüne alan genel bir yaklaşımdır. Dilbilim , budunbilim, hatta, bir ölçüde, ekonomi alanında, birtakım yazın araştırmalarında uygulanan genel bir yöntemdir; göstergebilimse , bir bilim dalı; yapısalcı yönetime bağlanan, onu kendi alanında daha da geliştirmeyi amaçlayan bir bilim dalı.”⁸⁰

Yücel, yazın yapıtını kavramanın en tutarlı, en elverişli yolunun yazınsal göstergebilim olduğuna inanır. “Benim ilgi alanımın dilbilim değil, göstergebilim olduğunu da, izlediğim kuramsal ve yöntemsel çizginin insan bilimlerinin en ileri çizgilerinden olan Saussure-Hjelmslev-Greimas çizgisi olduğunu da çalışmalarım az çok ilgi gösteren herkes bilir.”⁸¹ der. Yücel’in göstergebilim anlayışı Greimas’ın göstergebilim anlayışıyla örtüşür. Greimas’ın göstergebilim anlayışı ise yapıtın anlam evrenini ortaya çıkarmayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Yapısalcılık anlayışından doğmuş bir yöntemdir.

Yücel, “Yapısal Çözümleme”⁸² yazısında, öznel ve nesnel eleştiri anlayışlarını eleştirir. Yapısalcılığın en tutarlı çözümleme yöntemi olduğunu belirtir.

Öznel ve nesnel eleştirinin yapıtın dışında kalmaya boyun eğdiğini söyler. Yücel’e göre yazın yapıtı öncelikle kendi kendisinin anlatımıdır, her şeyden önce kendi kendini açıklar. Yücel, bunun sebebinin yazın yapıtı ile gerçeğin ayrı düzlemlerde yer alması olduğunu söyler.

⁷⁹ Yücel, **Yapısalcılık**, s.10.

⁸⁰ Özkan, s.81.

⁸¹ Yücel, **Tartışmalar**, s.25.

⁸² Yücel, **Yazın ve Yaşam**, ss.54-63.

Bir yapıtı, yapıt dışı şeylerle açıklamaya çalışan bir eleştirmenin , incelediği yapıtın çok uzağında kaldığını ve onu sadece bir yanıyla kavrayabileceğini belirtir. Bu da araştırmanın yarım ve eksik kalmasına sebep olur der.

Yücel , bunun tam tersi araştırmalarını yapıtla sınırlayan, yapıtı kendi kendisiyle açıklamaya çalışan her eleştirmenin de yeterli bir eleştiri olmayabileceğini söyler. *“Örneğin, yapıtın sınırlarından dışarı çıkmamakla birlikte, onun yüzeysel örgüsü, açık bildirisi üzerinde oyalanan bir eleştiri, yalnızca bu tutum sonucu, özel durumların incelemesi olmaya adar kendini: yapıttaki “insanlar”ın incelemesi olabilir belki, ama yapıttaki “insan”ın incelemesi olamaz. Öte yandan, uyguladığı yöntem ne kadar düzenli olursa olsun, “soldan sağa ve yukarıdan aşağıya” bir okumanın sonucu olarak kalır. Ne var ki, yazın yapıtı bir dildir her şeyden önce, varlığı dilin varlığıyla karışır. Söz de, biliyoruz, her zaman tek, bireysel, yeri doldurulmaz bir değerdir, böyle bir okumayla kolay kolay kavranamaz.”*⁸³

Yücel, böyle bir eleştirmenin yapıtı ister istemez parça parça, eksik ve dağınık bir biçimde açıklayacağını, parçaları birbirine bağlayan temel yapıyı gözden kaçıracağını düşünür.

Yücel, yapıtın öğeleri arasında hiçbir değer ayrımı yapılmadan , bu öğelerin karşıtlık ve eşlik ilişkileri içinde betimlenmesinden yanadır. Çünkü, Yücel, Roland Barthes’ın tanımını benimseyerek yazının bir dil, bir göstergeler dizgesi olduğunu, varlığının bildirisinde değil , dizgede olduğunu düşünür. Yine Roland Barthes’tan hareketle eleştirmenin gerçekler bulmak değil, geçerlikler bulmak olduğu düşüncesinden yola çıkarak dilin tek başına ele alındığında doğru veya yanlış değil, geçerli ya da geçersiz olabileceğini söyler. Geçerli olmasını ise tutarlı bir göstergeler dizgesi olmasına bağlar.

Yücel, eleştirmenin , tutarlı ve nesnel olması için, *“(…) her şeyden önce göstergeler – ya da terimler- sorunuyla bu terimler arasındaki ilişki sorununu çözüme kavuşturmak zorundadır.”*⁸⁴ der. Bir terim ya da göstergenin kesin anlamının ancak kendilerini bu dizgede yer alan öteki terim ya da göstergelere göre değerlendirdiğimiz zaman belirlenebileceğini söyler. Yapısalcılığın eşsüremliliği bir okuma sağlayarak diğer yöntemlerden daha aydınlatıcı olduğunu belirtir.

⁸³ Yücel, **Yazın ve Yaşam**, s.57.

⁸⁴ Yücel, **Yazın ve Yaşam**, s.58.

“Greimas’ın Maupassant’ı ⁸⁵” yazısında, Greimas’ın göstergebilim anlayışından yola çıkarak, yazınsal göstergebiliminin eksik yanlarından ve yazınsal göstergebilimde olması gerekenlerden bahseder.

Tahsin Yücel, yazınsal göstergebilim araştırmalarının iki ana çizgi üzerinde geliştiğini söyler. Bunlar içerik çözümlemesi ve anlatı işlevleri çözümlemesidir.

Yücel, içerik çözümlemesinin doğrudan doğruya yapısalcı görüşe bağlandığını ve yazın yapısının anlam evrenini dizgesel bir biçimde yeniden kurarak derin eklemlenimlerini göz önüne sermeyi amaçladığını söyler. Bu amacını, en iyi örneklerinde , nerdeyse eksiksiz bir biçimde gerçekleştirdiğini savunur. Yücel’e göre tek sakıncası “(...) söz konusu anlam evrenini taşıyan söylem türü üzerinde yeterince durmaması, başka bir deyişle, sözcelemden çok sözceye, söyleme biçiminden çok söylenen şeye önem vermesinin kaçınılmaz sonucu olarak, bir koşuğu, bir öyküyü, bir denemeyi, bir siyasal söylevi ya da bir konuşmaları, öyküler, denemeler, siyasal söylemler toplamını aralarında fazla bir ayrım gözetmeden , aynı yaklaşımla ele alabilmesidir.”⁸⁶

Anlatı işlevleri çözümlemesinin ise daha çok biçimci görüşe bağlandığını ve ünlü Rus biçimci Vladimir Propp’un başlattığı yöntemi geliştirmeyi amaçladığını söyler. Yücel’e göre bu yöntemin sakıncası ise “(...) anlatı kurgusunun temel öğelerini ortaya koymakla yetinmesi, bu öğelerin de son indirgemede bütün anlatılarda üç aşağı, beş yukarı aynı kalması nedeniyle, Greimas’ın söylediği gibi, “ne anlatı kurguları konusundaki bilimizi arttırmakta, ne de incelenen metinlerin özgüllüğünü ortaya koyabilmektedir.”⁸⁷

Yücel için yazınsal göstergebilim araştırmalarında önemli olan bu iki yaklaşım türünün birbirini bütünlemesidir. Yücel’e göre bu yaklaşımlar ayrı ayrı ele alındığında inceledikleri nesnenin dışında kalmaktan kurtulamayacaklardır.

Yücel, Greimas’ın *Maupassant, La Sémiotique du texte: exercices pratiques (Maupassant, Metin Göstergebilimi: Uygulayimsal Alıştırmalar)* yapıtında bu yönelimleri birleştirerek parlak bir örnek sunduğundan bahseder. Greimas, Maupassant’ın *Deux amis* öyküsünün hem anlamsal hem de anlatısal düzenini ortaya çıkarmaya çalışmıştır.

⁸⁵ Yücel, *Yazının Sınırları*, ss.140-144.

⁸⁶ Yücel, *Yazının Sınırları*, ss.140-141.

⁸⁷ Yücel, *Yazının Sınırları*, s.141.

Yücel, Greimas'ın yaptığı bu çalışmaya göstergebilimsel açıdan bakar. Greimas'ın daha önce hiçbir şekilde çözümlenmemiş tekil olgulara genellik kazandırmaya çalıştığını ve böylelikle hem bu tekil olguları açıklama, hem de benzer olguları kapsayabilecek genel kurallara varma çabasında olduğunu söyler. Greimas'ın geçerli olabilecek tek bir okumaya ulaşmak istediğini belirtir.

Bunun için Greimas'ın öncelikle dizgesel bir kesitleme işlemi yaptığından bahseder. Greimas, bu öyküyü on iki kesite ayırmıştır. Kesitlere ayırırken üç ölçüte dikkat etmiştir.

“1.uzamsal ve zamansal kopmalar (öyküde saptanan kesit değişimlerine genellikle bir yer ve/ya zaman değişiminin eşlik ettiği görülüyor);

2.öznesel, daha doğrusu eyleyensel bir kopma (her kesitte belli bir öznenin sürekli biçimde yer aldığı, olayların onun çevresinde düzenlendiği görülüyor);

3.mantıksal bir kopma (çoğu kesitlerin başında ve sonunda mantıksal bir ayırma ögesinin, örneğin “ama” bağlacının yer aldığı görülüyor).”⁸⁸

Yücel, bu kesitleme işlemi sayesinde, Greimas'ın öykünün hem anlam hem de anlatı düzlemindeki eklemlenimlerini yansıtan bir kurguya vardığını söyler. Yapıtta zaman ve mekan unsurlarının bir amacı olduğunu, bizi bir anlam düzenine bağladığını dile getirir. Bunun dışında Yücel, Greimas'ın ayrılım ve birleşim adını verdiği işlemlerin de anlatının eklemlenimlerine yön veren temel süreçlerden olduğunu söyler.

1.1.1.6. Yapısalcı Eleştiri Yazıları

Turgay Fişekçi, “Yazınsal göstergebilimin ve yapısalcılığın ülkemizdeki başta gelen temsilcisi olan Tahsin Yücel, özellikle deneme ve incelemelerinde bu yöntemlerin bir yandan uygulayıcısı, öte yandan da kuramcısıdır.”⁸⁹ der. Emel Ergun ve Necmettin Sevil, “Tahsin Yücel ve Türkiye’de Yapısalcı Kuram” yazısında, “Gerek Benveniste, Hjeltslev, Martinet’ye yaptığı gönderimler aracılığıyla dilbilim, gerekse eleştiri alanında yorumladığı biçimiyle Tahsin Yücel’in yapısalcılık anlayışı, salt aktarım değil, bir bileşim çabasının ürünüdür. Amacını ve ilkelerini gereğince özümlemiş ve gerçek bir bilim adamının nesnellik anlayışı uyarınca farklı doğrultulara saptırmadan, özellikle 80’li yıllarda ülkemizde kimilerinin yaptığı gibi gereksiz yere kimi düşüncülerle karşılaştırmadan, her şeyden önce de sağlıklı bir uygulama birikiminden yola çıkarak ele alınırsa, Yücel’in de dediği gibi : “yapısalcılık (...) bir

⁸⁸ Yücel, *Yazının Sınırları*, s.143.

⁸⁹ Turgay Fişekçi, “Tahsin Yücel’in Çok Yönlü Kişiliği”, *Yazının Görünmez Devri Tahsin Yücel*, Haz. Alpay Kabacalı, TÜYAP, İstanbul, Ekim 2003, s.65.

kendi kendini dinleme, kendi kendisiyle coşma alışkısı değil, öncelikle ‘başkası’ nı anlama, ‘başkası’ nı anlamının nesnel koşullarını oluşturma çabasıdır.”⁹⁰

Tahsin Yücel , *Söylemlerin İçinden* kitabında futbol yazılarının , mutfak yazılarının , kadın dergilerindeki yazıların ,pop şarkılarının , siyasal söylemin ve Prenses Diana’nın ölümüyle ilgili köşe yazılarının söylemi gibi birçok söylem türünü ele alır. Yücel, *“bunların biçimsel, ama özellikle içeriksel çözümlemesi”*⁹¹ ni yaptığını söyler.

Yücel, bu söylemleri incelerken oldukça kapsamlı araştırmalar yapmıştır ve göstergebilimsel yöntemden faydalanmıştır. Bu söylemleri bilimsel bir yazı gibi değil de bir deneme olarak sunmuştur. Böylelikle daha rahat anlaşılmasını istemiştir.

“(…) bu kitabı oluşturan denemelerin hemen hepsi aynı zamanda birer çözümlemedir ve hepsi de oldukça kapsamlı araştırma gerektirmiştir. Örneğin futbol söylemine ilişkin “Top Yuvarlaktır” adlı yazı iki üç büyük gazetede şöyle böyle altı ay içinde yayımlanmış yüzlerce futbol yazısı elden geçirilerek yazıldı. Örneğin “Özgür Kadınlar” ı yazmak için elli altmış kadın dergisindeki tüm yazıları incelemeyi geçirdim. Örneğin “Mutlu Aşk Şarkıları” için bir sürü pop şarkısının sözleri üzerinde çalıştım. “Bir Ölüm Şenliği”ni İstanbul basınında Prenses Diana için yazılan tüm köşe yazılarını okuduktan sonra yazdım. Bunlar birer göstergebilimsel inceleme biçiminde de sunulabilirdi. Ama daha rahat okunabilmeleri, daha kolay anlaşılabilirmeleri için, biri dışında, hepsini deneme biçiminde sundum .”⁹² der.

Yücel, göstergebilimsel yöntemden faydalanarak *“(…) öncelikle söylemlerin gerisindeki dünya görüşünü ya da düşüncüyü görmeye ve göstermeye çalıştım.”*⁹³der.

Yücel, ele aldığı söylemlerin gerisinde ne olduğunu şöyle açıklar:

“(…) toplu biçimde ele alındığı zaman görülüyor ki hepsi de doğrudan anlattığının ardında çok başka şeyler söylüyor. Kadın dergilerinin büyük çoğunluğundaki yazılar kadının özgürleşmesi yolunda savaşıyor gibi görünüyor, ama, gerçekte, bilerek ya da bilmeden , nesneleştiriyor onu, nesnelere tutsak etmek, yetişimini belli bir sınırın altında tutmak , sevgi ve bağlılık yetilerini sıfıra indirerek yaşamından anlamı ve sürekliliği çıkarmak istiyor. Pop şarkıları aşktan söz eder gibi görünüyor, ama sevgi yokluğunu yüceltıyor, aşkı, hatta sevilen kişiyi bir tüketim

⁹⁰ Emel Ergun, Necmettin Sevil, “Tahsin Yücel ve Türkiye’de Yapısalcı Kuram”, **Yazının Görünmez Devi Tahsin Yücel**, Haz. Alpay Kabacalı, TÜYAP, İstanbul, Ekim, 2003, s.58.

⁹¹ Özkan, s.250.

⁹² Özkan, ss.250-251.

⁹³ Özkan, s.252.

nesnesine, sevgi ilişkisini bir karşıtlar ilişkisine dönüştürüyor, tıpkı kadın dergileri gibi, sürekliliği ve bağlılığı aşağılıyor; bunu da bayağı bir anlatımla yapıyor. Mutfak yazını lüks lokantalar çevresinde yapay ve yüzeysel bir seçkinliği öne çıkarıyor. Futbol yazıları çelişkilerle dolu ve yapay bir söylen dünyası yaratıyor.”⁹⁴

Prenses Diana’ya ilişkin söylemler ile ilgili ise şunu söyler: “Onlar da köşe yazarlarımızın ekin sel ve düşün sel düzeylerinin düşüklüğünü gösteriyor. Belli bir ekin ve bilgi düzeyine ulaşmamış olduklarından mıdır , nedir, güncel bir olay karşısında insanlığın tüm birikimlerini , tüm değerlerini yok sayabildiklerini, dolayısıyla yerleşik bir düşünce evrenleri olmadığını gösteriyor. Böyle olmasa, Diana ’yı bir tür devrimci, bir tür özgürlük savaşının öncüsü gibi sunarlar mıydı bize?”⁹⁵

Yücel, futbol yazılarının söylemiyle ilgili “Top Yuvarlaktır” yazısında, yazar ve söylemi, ayaktopu , takım, küçük takım, oyuncu , teknik direktör, hakem, izleyici, tarih, yenilgi, yükseliş ve şov ve Avrupa, Avrupa! başlıkları altında incelemeler yapar.

Mutfak yazılarının söylemiyle ilgili “Mutfak Yazını” yazısında ise eleştirmen, mutfak ve şef, lokanta, lokanta izlencesi başlıkları altında incelemeler yapmıştır.

Kadın dergilerindeki yazıların söylemini ele aldığı “Özgür Kadınlar” yazısında, çağdaşlığın altın kuralları, birleşen uçlar, özgürlüğün yolları, dürüst aşk çubuğu, kurtkadınlar, cinsel devrim, erkek tüketimi başlıkları altında incelemelerini yapar.

Pop şarkılarının söylemiyle ilgili “Çağcıl Aşk Şarkıları” yazısında, şarkı ve gerçek, karşılaşmalar, kapışmalar, kopmalar ve doğurgan döngü başlıkları altında çözümleme yapar.

Siyasal söylemle ilgili “Siyasal Söylem ve Bağlamları” yazısında, “(...) siyasal söylemin kendisinden çok dış koşullarını ele aldım.(...) siyasal söylemin kendisinden çok, söylem öznesinin edimi ve konumu , dinleyicileriyle ilişki kurma biçimleri, özenin konumuyla söyleminin türü arasındaki bağıntı vb. özellikler üzerinde durulmakta”⁹⁶ der.

Prenses Diana’nın ölümüne ilişkin yazılan yazıların söylemiyle ilgili “Bir Ölüm Şenliği” yazısında, yazarlar ve biçemler, Diana, kurban ve kahraman, Prensesi kim öldürdü? ve gönderi başlıklarıyla Yücel, köşe yazarlarının söylemini inceler.

⁹⁴ Özkan, s.251.

⁹⁵ Özkan, ss.251-252.

⁹⁶ Özkan, s.256.

Son olarak “Yukarı ve Aşağı” yazısında, Tahsin Yücel, giriş, sayım, arayış, değirmen ,gece ve sonuç başlıkları altında Karatepeli öyküsünün göstergebilimsel bir incelemesini yapmıştır. Bu yazı diğerleri gibi deneme olarak sunulmamış, göstergebilimsel inceleme yazısı olarak sunulmuştur.

Yücel, yapısalcı yöntemden faydalandığı yazıların çoğunda masalları ele almıştır. Türk halk masallarını birçok farklı açıdan çözümlemiştir.

“Ben ve Başkası”⁹⁷ yazısında, masallardaki yetiştirim izlemini incelemekte ve genç masal kahramanının yetişimini ve dönüşümünü ele almaktadır. Yücel, masallardaki genç kahramanın en uyanık, en becerikli, en gözüpek şekilde tasvir edilmesine karşın, en önemsiz edimleri gerçekleştirmek için bile bir başkasına ihtiyaç duyduğunu belirtir. Bu sebeple, bu genç kahramanın “(...) *nerdeyse bütün öyküsü, kendisinin “eyleyen”den çok “eylettirilen” olarak belirdiği bir “eyletim”ler dizisi biçiminde özetlenebilir.*”⁹⁸ der.

Bu kahramanların, baştan sona kendi başlarına, kendi bağımsız istemlerine göre davrandıklarının görülmediğini söyler. Her zaman, masalda karşısına çıkan bir yardımcı tarafından yardım edildiğinde ve onların sözüne uyduğu zaman başarılı olduklarını belirtir.

Yücel, “ (...) *Türk masallarındaki dönüşümlerin genellikle bir yetiştirim izlencesi biçiminde eklemlendikleri görülür.*”⁹⁹ der. Bu dönüşümleri gerçekleştiren eyletim öznesinin de çoğu zaman derviş olduğunu söyler. Yücel, bu yetiştirim eylemiyle ilgili şu sonuca varır: “(...) *her yetiştirimin yetiştirilenin belirli bir yenilenimini, belirli bir başkalaşımını içerdiği ortada. Bunun sonucu olarak, gerçek bir etkinlik kazanmak, gerçek özne durumuna yükselebilmek için önce bir başkası olmak gerektiği söylenebilir.*”¹⁰⁰ der.

“Eyletim Süreci”¹⁰¹ yazısında, Elbistan’da derlediği bir halk masalı üzerinde eyletim işleminin belli başlı eklemlenimlerini belirlemeye çalışmıştır. “Sözcelem ve Halk Masalı”¹⁰² yazısında ise masallardaki sözcelem olgusunu ele alır. “(...) *herhangi bir metnin yazarının bilinmemesi nasıl onun metin niteliğini değiştirmezse, halk masalının ilk anlatıcısının yokluğunun da bu masalı taşıyan söylemde sözcelem*

⁹⁷ Yücel, *Yazının Sınırları*, ss.58-63.

⁹⁸ Yücel, *Yazının Sınırları*, s.59.

⁹⁹ Yücel, *Yazının Sınırları*, s.60.

¹⁰⁰ Yücel, *Yazının Sınırları*, s.61.

¹⁰¹ Yücel, *Yazının Sınırları*, ss.64-75.

¹⁰² Yücel, *Yazının Sınırları*, ss.76-85.

sürecinin, yani bu söylemi temellendirip yönlendiren etkenlerin belirtilerini ortadan kaldırmadığını kesinlememiz gerekir. Bu süreç yoksayılacak olursa, bütün söylemler gibi masal da bir başka nesneyi yinelemekten öteye geçmeyen, amaçsız, yönelimsiz bir söz yığını olup çıkar. Sözcelem düzlemini konu dışında bırakan çözümleme de ister istemez yarım kalır. Bu nedenle , halk yazınında sözcelem öğelerinin bulunmadığını söylemek, bu yazının gereğince çözümlenemeyeceğini kesinlemekle aynı şeydir.”¹⁰³ der.

Yücel, “Söz Töreleri ¹⁰⁴” yazısında, Arpaçay yöresinin “Dünya Güzeli” adlı masalının ilk bölümünde, konuşma edimini ele alır. Yücel, konuşma edimine bağlı olarak, Türk halk masallarındaki sözle ilgili şunu söyler: “(...) Türk masallarıyla içli dışlı olanlar, bu masallarda sözün ne büyük bir güçle donanmış olduğunu bildiklerinden, hiç mi hiç şaşmazlar: iyi kurulmuş her söylem, en azından kimi ayrıcalıklı masal kişileri için , gerçeği gözle görülecek, elle tutulacak duruma getirir. Bunun sonucu olarak, çoğu kez insanların başarısında en önemli payı söz yüklenir; bütün sorun gerekli yerde gerekli sözü bulmaktır.” ¹⁰⁵ der.

Romanla ilgili yaptığı yapısal çözümlemeler ise şunlardır:

Yücel, “Bilmek ve İnanmak” yazısında, Albert Camus’nün *Düşüş*’ünün kahramanı Jean-Baptiste Clamence’in, romandaki varlığını, bilmek ve inanmak kiplikleri açısından ele alır. “Zaman, Uzam, İnsan ¹⁰⁶” yazısında Bernanos’un, *Journal d’un curé de campagne* (*Bir Köy Papazının Günlüğü*) adlı yapıtını zaman, uzam ve insan açısından ele alır. “Roman ve Sözcelem”¹⁰⁷ yazısında Michel Arrivé’nin, *L’Horloge sans balancier*, “apologue en forme de roman” (Sarkaçsız saat, “roman biçiminde masal”) adlı yapıtında sözcelem edimini incelemektedir. “Yetişim İzlemi ¹⁰⁸” yazısında, Jean Giraudoux’nun roman kişilerini yetişim izlemi bakımından ele alır. Yücel, bu kişiler için şöyle söyler: “(..) bu kişiler , hemen her zaman “gerçekdışının, tasarlanamazın, tamamlanmamışın” doğrulayıcıları olarak çıkarlar karşımıza. Bir başka deyişle, serüvenleri yaşamın yeni bir anlamı ardında birer yetişim izlemi niteliğindedir. Giraudoux’nun bu kişileri karşımıza çoğu kez

¹⁰³ Yücel, *Yazının Sınırları*, s.78.

¹⁰⁴ Yücel, *Göstergeler*, ss.52-65.

¹⁰⁵ Yücel, *Göstergeler*, s.53.

¹⁰⁶ Yücel, *Kendine Doğru Yolculuk*, ss.85-91.

¹⁰⁷ Yücel, *Göstergeler*, ss.148-155.

¹⁰⁸ Yücel, *Göstergeler*, ss.165-174.

yaşamlarının başlangıcında çıkarması bu gözleme bir kez daha geçerlilik kazandırır.”¹⁰⁹ der.

Şiirle ilgili yaptığı yapısal çözümlemelerde ise Bülent Ecevit’in *Pülümür’ün Yaşsız Kadını* şiiri ve Ahmet Oktay’ın *Solgun Bahçe* şiirini ele alır. Bunların yanı sıra Melih Cevdet Anday’ın şiirlerinde uzam ve zamanı ele alır.

Yücel, *Pülümür’ün Yaşsız Kadını* şiirinin göstergebilimsel bir çözümlemesini yapar ve şiirin anlam evrenini ortaya koymaya çalışır. Şiiri, anlatı ve anlatım ve Pülümür’ün yerlemleri başlıkları adı altında inceler. Melih Cevdet Anday’ın şiirlerini ve Ahmet Oktay’ın *Solgun Bahçe* şiirini zaman ve uzam açısından inceler.

Hikaye ile ilgili yaptığı çözümlemeler ise şunlardır:

“Anlatının Bağlamları ¹¹⁰” yazısında, Yücel, Gustave Flaubert’in, *Konuksever Aziz Julien Söylencesi* adlı yapıtını anlatıyı oluşturan bağlamlar bakımından inceler. Yücel, konuyu yerlem sorunu, şato, çelişkin eğilimler, av, baba öldürme ve ermişlik başlıkları adı altında ele alır. “Sanı, Bilgi, İnanç” yazısında Oscar Wilde’ın *Mr.W.H’nin Portresi* adlı eserini sanmak, bilmek ve inanmak kavramları bakımından inceler.

1.1.2.SANAT

Sanat kavramı ile bir duygunun, tasarımın, güzelliğin vb. anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık kastedilir.

Tahsin Yücel, sanat üzerine olan yazılarında, sanat eserinin niteliği, sanatta amaç, sanatın değeri ve geçerliliği, sanatta biçim ve biçem, sanatın konusu ve sanatçı hakkındaki görüşlerine yer vermiştir.

1.1.2.1.Sanat Eserinin Niteliği

1.1.2.1.1.Bağımsızlık

Sanatta bağımsızlık kavramı ile sanat eserinin sadece kendi kendisi için olduğu kastedilmektedir. Sanat her ne kadar dış dünyanın bir gösterimi olsa da artık dış dünyayla aynı şey değildir. Sanatçının hayal gücünden geçerek üretilmiştir. Bu sebeple sanatın kendine has bir evreni vardır.

Yücel, “Roman ve Yaşam¹¹¹” yazısında, Michel Butor’un eserleri hakkında André Helbo’nun yaptığı çalışmadan yola çıkarak, gerçek sanat yapıtlarının ortak

¹⁰⁹ Yücel, *Göstergeler*, s.166.

¹¹⁰ Yücel, *Kendine Doğru Yolculuk*, ss.13-37.

¹¹¹ Yücel, *Yazın ve Yaşam*,ss.19-25.

özelliğinin bağımsızlık olduğunu belirtir. Michel Butor'un yapıtlarında bu özelliğin daha da belirgin olduğunu söyler. André Helbo'nun incelemesinden örnekler verir. Helbo, Butor'un yapıtının doğrudan doğruya gerçeğin bir betimi olmadığını , sadece onu göstermekle yetindiğini ve “bizi dünyaya göndermekten çok , kendi öz evrenini kuran” bir yapıt olduğunu söyler. Yücel'e göre gerçek sanat eserleri dış dünyanın bir gösterimi değildir. Onun kendi dünyası vardır. Dış dünyanın gerçeğinden bağımsızdır. Burada sanatsal gerçek ve dış dünyanın gerçeği kavramları ön plana çıkmaktadır. Yücel, bir eserde dış dünyanın gerçeği gösterilse bile bunun tamamıyla somut bir gerçek değil artık yazınsal bir gerçek olduğunu söyler.

Yücel, yapısalcılık anlayışına bağlı kalarak her yapıtın , her şeyden önce bir “yapı”, kendi içinde tutarlı, kendi kendine yeten bir “dizge” olduğunu söyler. Bu sebeple sanat yapıtları bağımsızdır.

Yine “Yazın ve Yorum ¹¹²” yazısında, bir yapıtın kendi kendinden başka bir şeye indirgenemeyeceği görüşünü destekler. Türlü sanat dalları, türlü yazın türlerinin varlığının bunu doğruladığını söyler. Bir şiirin, şiir olmasıyla diğer türlere , aynı zamanda da diğer şiirlere karşıt olduğunu söyler. Böylelikle yapıtın kendine özgü bir varlık, bir değer olduğu gerçeği kesinleşmiş olur der. “Yazının Sınırları ¹¹³” yazısında ise “*Adına yaraşır her sanat yapıtı kendi kendinde bir bütündür, kendi öz dizgesinin dışında kalan hiçbir şeyle özdeşleşmez.*” ¹¹⁴ der. Ama bu niteliğin sadece sanat yapıtlarına özgü olmadığını, bilimsel yapıtlar, siyasal söylevler ve dil için de geçerli olduğunu söyler.

1.1.2.1.2.Evrensel Sanat Gerçeği ve Sanatta Birlik

Sanatta birlik kavramı ile bir yazarın eserleri arasındaki bütünlük kastedilir. Bu eserler aynı bütünün içindeki parçalar gibidir. Hepsi o bütünden izler taşır. Biz bu eserler sayesinde yazarın edebi şahsiyeti hakkında bir çıkarıma varabiliriz.

Yücel, “Proust'un Bir Öyküsü Çevresinde ¹¹⁵” yazısında, Proust'un *Geçmiş Zamanın İzinde* eserini ele alır. *Geçmiş Zamanın İzinde* adlı eserin anlatıcısının Martinville'in çan kulelerini ele alan bir betimleme denemesi vardır. Anlatıcı bu denemeyi gençlik zamanında kaleme almıştır. Yaşlandığı zaman bu gençlik denemesinin üzerinde düşündüğünde yine aynı adam olduğunu söyler. Ayrıca anlatıcı,

¹¹² Yücel, **Yazın ve Yaşam**, ss.39-45.

¹¹³ Yücel, **Yazının Sınırları**, ss.9-17.

¹¹⁴ Yücel, **Yazının Sınırları**, s.12.

¹¹⁵ Yücel, **Yazının Sınırları**, ss.120-127.

bu denemenin ressam kişisi Elstir'in, farklı dönemlerde yaratılmış eserleri arasında derinden derine bağdaşık ve sürekli bağlar bulunduğunu belirtir. Yücel, bu düşünceden yola çıkarak şu soruları sorar: Marcel Proust'ta anlatıcısının öne sürdüğü düşünce gibi temelde hep aynı mı kalmıştır? Hep aynı Marcel Proust' mudur? Anlatıcısının ressam kişisi Elstir'in, farklı dönemlerde yaratılmış eserleri arasındaki derin bağlar , Marcel Proust'un yapıtlarında da var mıdır? Yücel için daha da önemlisi, Proust'un anlatıcısının, bu süreklilik özelliğini sadece kendi için değil, denemesindeki kişiler içinde geçerli saydığına göre , evrensel bir sanat gerçeğini mi dile getirmektedir? Yücel'e göre *"Bütün bu soruları olumlu biçimde yanıtlamak , her sanatçı , giderek her insan için, özgül bir bütünlüğün , değişik alanlardan kaynaklanan, ama temelde hep aynı kalan bir " anlamsal evren" in varlığını kesinlemek anlamına gelir. Böyle bir varsayımın doğruluğunu kanıtlamaksa , yaklaşımımızı yazınsal bakışla sınırladığımız sürece, olanaksız görülebilir. "* ¹¹⁶

Yücel , bununla birlikte her yazarın , her sanatçının farklı yapıtları arasında bir yakınlık, bir birlik kurulabileceğini söyler. Yazınsal göstergebilimin, bir yazarın tüm yapıtlarını ya da belli bir döneme ve türe bağlanan yapıtlarının hepsini kendi başına bir yapı olarak alabileceğini söyler. Yücel, bu yapıtların bu şekilde ele alındığında yapısal bir bütünlüğü olduğunu ve ortak bir derin yapının varlığını belli eden bir tutarlılık içinde olduğunu söyler. Balzac'tan ve Bernanos'tan örnek verir. Balzac'ın uzun süreler içinde birbirini izleyen farklı anlatılarında , tüm kişi ve uzam tasvirlerinin hep aynı anlam evreninin göstergeleri olarak karşımıza çıktığını belirtir. Yine Bernanos'un tüm yazın yapıtlarının, hep aynı derin yapının izlerini taşıdığını söyler. Marcel Proust'un gençlik çağının öyküsü *L'Indifférent* ile olgunluk çağının romanı *A la Recherche du temps perdu* (*Geçmiş Zamanın İzinde*) arasında bazı bağıntılar olduğunu söyler.

1.1.2.2.Sanatta Amaç

Yücel, "Yazının Sınırları ¹¹⁷" yazısında, Peter Handke'nin sanatın amacı hakkındaki görüşünü paylaşır. Handke'ye göre, *"Sanat için bir amaç düşünmek saçmadır. Herhangi bir şeye doğrudan yönelik değildir sanat; bir biçimdir ve bu niteliğiyle hiçbir şeye yönelik değildir, ciddi bir oyundur olsa olsa. "* ¹¹⁸ Yücel, Handke ile aynı görüştedir: *"Evet, sanat yalnızca yaratım süreci olarak değil , özüyle de bir*

¹¹⁶ Yücel, *Yazının Sınırları*,s.121.

¹¹⁷ Yücel, *Yazının Sınırları*, ss.9-17.

¹¹⁸ Yücel, *Yazının Sınırları*, s.10.

oyundur ona göre , çünkü, biz gerçeği , gerçek düşüncüyü ileterek gerçek bir etkinlikte bulunmak için ne denli uğraşırsak uğraşalım , “yazın alıntılacağı dilsel gerçekliği de, adlandırdığı dildışı gerçekliği de oyuna dönüştürür” ister istemez.” ¹¹⁹ der.

Yücel, “Yansıtma Süreci ¹²⁰” yazısında, önceden verilmiş gerçek ile sanatsal gerçek kavramlarını ele alır. Sanatçı ile bilim adamının, sanatçı ile tarihçinin, sanatçı ile felsefecinin benzer gözlemlerden yola çıkıp benzer sonuçlara varsa bile, yüzde yüz aynı türden gerçekleri söylediklerini kesinlemek zordur der. Balzac’ın 19. yüzyıl Fransız toplumunu dönemin toplumbilimcilerinden daha iyi gösterdiği yargısına hak verir, fakat Balzac’ın eserlerindeki gerçeğin artık toplumbilimsel gerçekler değil, yazınsal gerçekler olduğunu ve bunların bir dönüştürüm aşamasından geçtiğini söyler. Yine aynı yazıda, nesnel gerçek ile sanatsal gerçek arasındaki ayrımı nerede aramak gerektiğini sorar. “Herhalde sunulan gerçeklerin kendilerinden önce, aranma ve sunulma biçimlerinde.” ¹²¹ der. Bilimin de , sanatın da gerçeği arayış ve sunma biçiminin aralarındaki ayrımı ortaya koyduğunu belirtir.

Yazındaki gerçeğin, önceden verilmiş gerçek ile aynı şey olduğunu kesinleyemeyiz der. Jean Rousset’nin sözünden örnek verir: “Her şey önceden, yapıttan önce varolan düşünde bulunsaydı, sanatçının daha fazlasını bilmek için yapıta ne gereksinimi olacaktı? Ama gizine anlam ve biçim vermeden nasıl bilebilirdi bunu?” ¹²² .Yücel, “Daha yapıt oluşmadan önce , onu oluşturacak düşünce ve gözlemlerden bir şeyler vardır içimizde , ama yetersizdir, yapıtta daha fazlasını , yani onun bütüncül biçimini bulmak için gireriz. Bunu yapıtı bitirdikten , gizimize somut bir biçim verdikten sonra anlarız. Sanatın bir arayış serüveni olduğunu hangi söz Rousset’nin bu tümcelerinden daha iyi anlatabilir?” ¹²³ der.

Yücel, yine bir başka yazısında sanatın gerçekle özdeşleşmediğini ; tam tersine öykünür ya da yineler görüldüğü zaman bile onu dönüştürdüğünü söyler. ¹²⁴

1.1.2.3.Sanatın Değeri ve Geçerliliği

Yücel “Kuramkurgu¹²⁵” yazısında, sanat yapıtını bazı kalıplardan yola çıkarak değerlendirmenin yanlışlığını ele alır. Sanat yapıtını açıklamak ve değerlendirmek için çevreyi en önemli veri olarak görmenin insanı yanıltacağını söyler. “Babadan kalma

¹¹⁹ Yücel, *Yazının Sınırları*, s.10.

¹²⁰ Yücel, *Yazının Sınırları*, ss.35-39.

¹²¹ Yücel, *Yazının Sınırları*, s.37.

¹²² Yücel, *Yazının Sınırları*, s.39.

¹²³ Özkan, s.183.

¹²⁴ Yücel, *Alıntılar*, s.198.

¹²⁵ Yücel, *Yazın ve Yaşam*, ss.146-153.

bir tarihçi anlayışıyla sanat yapıtını açıklayıp değerlendirmede çevreyi en önemli veri olarak benimsemek olsa olsa yanıltır insanı.”¹²⁶ der.

Doğan Kuban’ın *Köken* dergisindeki “Kuramsız, eleştirisiz sanat” yazısında, “Batılılık”ı bir sanat yapıtında kolaylıkla anlayabileceğimiz bir özellik ve sanat yapıtının değeri ve geçerliliği hakkında bir sonuca ulaşmamızı sağlayacak bir ölçüt gibi ele almasını eleştirir. Batılılığın bir ölçüt olarak ele alınabilmesi için açık bir şekilde tanımının yapılmış olmasını , bu da yapılmadıysa karşıtının belirtilmesi gerektiğini söyler. Yücel , kuram konusuna yapısalcı bir gözle bakar ve “*Bir kuramın dizgesel bir biçimde düzenlenmiş kavramlardan oluştuğunu, dolayısıyla kapsamı kesinlikle belirlenmiş terimler gerektirdiğini*”¹²⁷ söyler.

Yücel, sanat yapıtını değerlendirirken Batılılığın bir ölçüt olamayacağını, bunun bizi yanıltacağını söyler. Öncelikle Batı’nın ne olduğunu, Batı sanatının ne olduğunu sorgular. Sadece bir tek sanattan mı bahsediyoruz, yoksa bunlar farklı çağlarda , farklı ülkelerde meydana gelmiş sanatlar mıdır diyor. Konuya eleştirel bir gözle bakıyor. Türkiye’de yapılan resimleri Fransa’da yapılan resimlerle karşılaştırır ve birtakım sonuçlara varırsak , bu sonucu geri kalan Batı ülkelerine de mal etmemiz gerekir mi diyor. Bunu saçma ve tutarsız buluyor çünkü Batı ülkelerinin tek bir resim sanatı yoktur. Batı ülkelerinin her birinin kendine özgü bir resim sanatı olduğunu kabul edince de , bu çok farklı sanat anlayışlarının ortak bir kavram çerçevesinde bir kurama bağlanıp, tek bir ülkenin resmiyle karşılaştırmayı yöntemsel bir tutarsızlık olarak görür. Olaya Batılılık açısından bakınca Türk resminin de Batılılığın karşıtı bir “Doğu” resmi içinde olması gerekmez mi ? der.

Kuban’a göre bizim sanatımız biçimsel açıdan Batılıdır fakat Kuban bunu yeterli görmez. Sanatımızın içeriğinin de Batılı olup olmadığını sorgular. Sanatımızın içeriği konusunda Yücel, Kuban’ın içerik sözüne normalden farklı bir anlam vererek, onu ulusal ekinin, geleneğin , bir kökenin belirtisi olarak ele aldığını söyler. Kuban’ın sanat yapıtına geçerliliğini ve tutarlılığını sağlayan şeyin , yapıtta ulusal ekinin dile gelmesi olduğu düşüncesini eleştirir. Ona göre yapıtı yaratırken, bu süreçte ekinin yeri olsa bile yapıt bittikten sonra ekin yapıtın dışında kalır. Bu yüzden içerik sayılamaz.

¹²⁶ Yücel, *Yazın ve Yaşam*, s.147.

¹²⁷ Yücel, *Yazın ve Yaşam*, s.147.

1.1.2.4.Sanatta Biçim ve Biçem

Biçim sanat eserinin dış görünümünü , onun maddi varlığını ifade eder. Biçem (üslup) ise sanat eserlerinde, insanın düşüncelerine, duygularına, hayallerine, heyecanlarına verdiği biçimdir. Biçem, sanatçıya özgü anlatma biçimidir. Edebiyatta biçem, yazarın nasıl anlattığı ile ilgilidir. Biçem ile yazarın dili nasıl kullandığı kastedilir.

Yücel, “Biçim ve Biçem ¹²⁸” yazısında, ister resim, ister yazın söz konusu olsun, sanatçının çabasının her şeyden önce bir biçem çabası olduğunu söyler. Biçem özel ve özgündür. Sanatçının çabası biçimle sınırlı kaldığında ve eserine farklı anlamlar katmak amacında olmadığında, bir haç gerçek veya bir resimde olsa ,onun için asıl olan anlam bellidir. Ona göre haç her zaman bir haçtır , başka bir şey ifade etmez. Yücel için asıl olan biçemdir .Yücel, biçimin biçemle karıştırılmasını eleştirir. *“(...) biçim de, ister resim söz konusu olsun, ister yazın, yapıta sanatçının kişisel damgasını vuran ve onu tüm ötekilerden ayıran bir veri olan biçemle özdeşleştiriliyor, yani biçem diye sunuluyor. Sık sık tanık oluyoruz bu duruma. Biçim biçem değildir, onunla özdeşleşmez hiçbir zaman. Kuşkusuz, biçimin getirdiği, biçimin giyindiği bir şeydir, onun ortaya çıkmasına yardımcı olan bir yapı, bir kurgu olarak belirlediği de çok olur.”*¹²⁹ Marcel Proust, James Joyce, Virginia Woolf gibi yazarlardan örnek verir. Bu yazarların eserlerinde biçimin , biçemin gereklerine uygun olarak geliştirilmiş bir yapı olarak ortaya çıktığını söyler. Bunun tam tersi biçimin biçemle bağdaşmadığı ya da hiç kesişmediği durumlar da olduğunu belirtir.

1.1.2.5.Sanatın Konusu

Tahsin Yücel , Kaan Özkan ile yaptığı söyleşide, Aristoteles’in “Bilim gibi , sanatın da konusu, ‘özel’ halinde gerçekleşmiş olan ‘genel’ i göstermektir.” sözünden yola çıkarak kendi sanat görüşünü ortaya koyar. Yücel, bu önermenin büyük bir gerçeklik payı bulunduğunu ve roman alanındaki ‘tip’ kavramının Aristoteles’in önermesini doğruladığını söyler. Yücel, bu önermenin her yapıta uygulanabilirliğini sorgular. Bu önermeyi doğrulamayan yapıtları sanat yapıtı saymamak mı gerekir ? der. Bu soruya cevabı hayır olur. *“Rodin’in Düşünen Adam’ı ya da Camus’nün Yabancı’sı ya da Sartre’in Roquentin’i ne ölçüde geneldir? Tartışılacak bir konu. Diyeceğim, olağandışı kişi ve olaylar da sanatın konusu olabilir. Şu var ki, başta da söylediğim*

¹²⁸ Yücel, **Kimim Ben?**, ss.22-27.

¹²⁹ Yücel, **Kimim Ben?**, s.25.

gibi, Aristoteles'in düşüncesini yabana atmamak gerekir : En azından adını hak etmiş sanat yapıtları , en özele, en olağandışının alanında kaldıkları zaman bile , bizi şu ya da bu biçimde , daha genel olana götürüyor. Sanatın bir bilgi biçimi olması da bundan kaynaklanıyor sanırım.” ¹³⁰

1.1.2.6.Sanatçı

Tahsin Yücel, “Yurttaş mı, Sanatçı mı? ¹³¹” yazısında, herkesin sanatçı olamayacağı, sanatçının yurttaştan üstün olduğu ve bu sebeple ona özel bir değer verilmesi gerektiği düşüncesine karşı çıkar.

Yücel, sanatın kendine özgü bir yetenek gerektirdiğine katılır fakat hangi uğraş yetenek gerektirmez ki der. Ona göre sanatçının üstünlüğünü , ayrıcalığını kesinlememiz için yetenek bir kıstas değildir. Oyunculuk , ressamlık, avukatlık, dışçilikte yetenek ister. Onun için sorun önce bir “yetişim sorunu”dur. Sanatçıyı çevrenin koşullandırdığını söyler. Ona göre “*Sanatçıyı sanatçı yapan şey öncelikle ayrıcalıklı doğası değildir.*”¹³²

1.1.3.DİL

Tahsin Yücel, dil üzerine görüşlerinin yer aldığı yazılarında dilde özleşme ve dil devrimi, dilde gelişmişlik- ilkelik, dilin kirlenmesi, anadilde öğretim ve yabancı dilde öğretim gibi konulara yer vermiştir.

Tahsin Yücel , Fransız diliyle Galatasaray Lisesi'nde öğrenim gördüğü 1945-1953 yılları arasında tanışmıştır. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünde öğrenim görmüş ve akademisyenlik yapmıştır. Dil devrimine yönelik bir kitabı yayımlanmıştır. *Dil Devrimi* adlı bu kitabı daha sonra *Dil Devrimi ve Sonuçları* adıyla tekrar yayımlanmıştır. Yücel, bu kitapta dil devrimine getirilen eleştirilere cevap vermiş ve dilde özleşmenin neden olması gerektiğini, özleşmenin bize ne getireceğini açıklamaya çalışmıştır. Yücel, ele aldığı konuları dilbilimsel açıdan incelemiştir.

1.1.3.1.Dilde Özleşme ve Dil Devrimi

Dil Devrimi ile Türkçe'nin Arapça ve Farsça kökenli sözcük ve dilbilgisi kurallarından arındırılıp, Türkiye Cumhuriyeti'nin ortak, ulusal dili olarak yazı ve

¹³⁰ Özkan,s.172.

¹³¹ Yücel, *Salaklık Üstüne Deneme*, ss.112-117.

¹³² Yücel, *Salaklık Üstüne Deneme*, s.114.

konuşma dili haline getirilmesini amaçlayan, 12 Temmuz 1932 tarihinde başlayan devrim kastedilir.

Tahsin Yücel, 1972 yılından Türk Dil Kurumu'nun kapatılışına kadar yönetim kurulu üyeliğinde bulunmuştur. Türk Dil Kurumu'nda bulunduğu süre boyunca dil devrimi ve Türkçe'nin özleşmesi yolunda çalışmalar yapmıştır. 1968 yılında *Dil Devrimi* kitabı yayımlanmıştır. Daha sonra 1982 yılında *Dil Devrimi ve Sonuçları* adıyla genişletilmiş ve güncelleştirilmiş bir biçimi yayınlanmıştır. Yücel, bu kitapla birlikte “(...) sanırım ilk kez, dil devrimimize dilbilimsel açıklamalar getirdim.”¹³³ der. Kitapta dil devrimine karşı çıkanların eleştirilerine cevap vermiştir. Yücel, dil devriminin amacını şöyle açıklar:

*“Bizim dil devrimimizin temel amacı Türk halkına kendi dilini geri vermek olmuştur. Bilindiği gibi, Osmanlı sarayının ekin ve yönetim dili olan ve her zaman bir yazı dili olarak kalan Osmanlıcaya karşın, halk kendi dilini konuşmayı sürdürmüştür. Dil devrimi Türkçeden yola çıkarak bir yazı, bir ekin dili oluşturmaya yönelir. Bunu da büyük ölçüde başarır. 1920’lerde Türkiye’de okur yazar oranının yüzde beşi bulmadığı, her okur yazarın da Baki efendiyi anlamadığı göz önüne alınırsa, böylece yitirildiği öne sürülen yazınsal ve ekin sel değerlerin de hiçbir zaman halkımızın öz değerleri olmadığı söylenebilir.”*¹³⁴

Yücel, “Özleşme ve Bilim”¹³⁵ yazısında, dilimizin özleşmesine karşı çıkanların nedenlerini ele alır ve bunlara cevap verir. Öncelikle özleştirme çalışmalarının bilim adamlarınca, bilimsel yöntemlerle yürütülmesinin kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu görüşünü ele alır. Yücel, dil devrimi karşıtlarının “*Her canlıya uzmanı bakar, dil canlıdır, dile de uzmanı bakar.*” görüşünü eleştirir. Yücel, bu görüşün dilbilimle uzaktan yakına hiçbir ilişkisi olmadığını söyler. Dil devrimini, genel dilbilim açısından ele alır. Dilbilgisi ve dilbilimi arasındaki ayırmadan bahseder. Dilbilgisi buyruksaldır, kural koyucudur, dilbilimi ise bilimseldir. Yücel, dilbilimcilerin dilbilgisi uzmanı gibi kural koymasını eleştirir.

“Türkçenin özleşmesine karşı çıkan sözde dilbilimciler, dilbilimin bu temel ereğine uymak şöyle dursun, yalnız kendilerince geçerli olan birtakım ilkeler adına, yaygın kullanımları kurala bağlamakla yetinen dilbilgisini bile ereğinden saptırıyor;

¹³³ Feridun Andaç, *Sözcüklerin Diliyle Konuşmak Tahsin Yücel ile Yüz Yüze*, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.219.

¹³⁴ Andaç, *Sözcüklerin Diliyle Konuşmak Tahsin Yücel ile Yüz Yüze*, s.220.

¹³⁵ Yücel, *Yazın ve Yaşam*, ss.165-180.

böylece Martinet'nin sözünü ettiği yakın geçmişin de çok gerilerine düşüyorlar. Durmamacasına doğrudan, yanlıştan, çirkinden sözediyorlar bize, yapmamız ya da yapmamamız gerekeni gösteriyorlar, oysa gerçek dilbilimcinin görevi , gene Martinet'nin söylediği gibi, başkalarının birer aykırılık olarak gördüğü biçimleri bile, “yalnızca saptanması ve gerçekleştikleri kullanım çerçevesi içinde açıklanması gereken olgular olarak görmektir”. Saptamak ve açıklamak, Türkçenin özleşmesi konusunda da dilbilimciden beklenen budur.”¹³⁶

Yücel, dilimizde büyük bir evrimin gerçekleştiğini, dil devrimine karşı çıkanların bile dil devriminin getirdiği sözcüklerden yararlanmadan yapamadıklarını söyler. Dil devrimine karşı çıkanların gerekçelerini, bilimsel verilere uygun düşmediği için eleştirir.

Dil devrimine karşı çıkanların, hem dilin canlı bir varlık olduğunu, dile müdahalenin sadece kendi “ehil ve mâhir” ellerinde olduğunu söylemeleri hem de dilin toplumsal bir kurum olduğunu söylemelerini eleştirir. Burada bir çelişki vardır. Yücel'e göre dil toplumsal bir kurumsa, insanlar da , Türk Dil Kurumu'da dile el süremez, yeni sözcükler katamaz ve yerleşmiş sözcüklerini değiştiremezler. Yücel, dilin toplumsal niteliği olduğunu kabul eder fakat bütün toplum kurumları gibi dilin de sürekli bir evrim içinde olduğunu söyler. Yücel, Georges Gusdorf'tan alıntı yapar. Gusdorf'a göre “(...) dil bir toplam değil, devingen bir ufuk. Oluşumu da konuşulan gerçeği işleyip duran bireysel katkıların tümünden başka bir şey değil.”¹³⁷

Yücel, yeni yaratılan bu sözcüklerin bireysel kökenli olmasını, genel dilbilimin dil/söz karşıtlığına göre açıklar. Bu konuda Saussure'ün görüşlerinden yararlanır. Dil geneldir, söz ise bireyseldir. Yücel “(...) benim kendi söz düzeyimde yarattığım sözcükler , belirli süreçler sonunda , çoğunlukça anlaşılır olmaya, başkalarının da kullanılmaya başlamışlarsa , artık bireysel olmaktan çıkarak toplumsal bir nitelik kazanmış, dilsel olmuşlar demektir.”¹³⁸

Yücel dil devrimine karşı çıkanların , yeni sözcüklerin biçimsel ya da kökensel açıdan yanlışlıkları konusunda ileri sürülebilecek düşüncelerine bu alanda yer olmadığını söyler çünkü Yücel'e göre dil düzeyinde yer almış bir öge için doğru/yanlış karşıtlığı yoktur. Örnek olarak “-sel” , “-sal” ekleri yanlış ve köksüz bile olsa, bu kadar işleklik kazandığı için doğru/yanlış tartışmasını gereksiz bulur.

¹³⁶ Yücel, **Yazın ve Yaşam**, ss.166-167.

¹³⁷ Georges Gusdorf, **La Parole** s.58'den aktaran Tahsin Yücel, **Yazın ve Yaşam**, s.169.

¹³⁸ Yücel, **Yazın ve Yaşam**, s.170.

Yücel'e göre hiçbir dilbilgisi kuralı değişmez, ölümsüz, evrensel değildir. Yücel, *"Kimi sözde bilginlerin yaptıkları gibi kuralların ve sözcüklerin doğallığını, ussallığını, değişmezliğini savunmak, dil dizgesi ile doğa düzeni arasında dolaysız bir ilişki, derin bir neden varsaymaktır."*¹³⁹ der. Dil ile doğa arasında doğrudan bir bağıntının olduğunu savunanları, kanıtlanabilir bir gerçek değil, boş bir düş peşinde koştukları için eleştirir.

Yücel, dil göstergesinin nedensizliği sebebiyle hiçbir adlandırmanın salt bir değer taşımadığını söyler. Şimdiye kadar dilimizin kökensel bir sözlüğü hazırlanmadığı için , böyle bir sözlük olmadan özleştirme yapılamayacağı görüşünü eleştirir. Bu durumda, yeni sözcüklerin eski sözcükleri ortadan kaldırması, geçmişle olan bağımızı koparıp, tarihsiz bir ulus durumuna düşmemizi sağlaması görüşüne karşı çıkar.

Sözcük ile nesneyi özdeşleştiren ve biri ortadan kalkınca diğerrinin de yok olacağını kesinleyen bu görüşü tuhaf bulur. Bu görüşü kabul edersek ,sağlıklı bir ulusu, konuştuğu dilin hiçbir sözcüğü değişmeyen, ama, sözcük ile nesne özdeş olduğuna göre , kendisi de her türlü değişime, her türlü evrime kapalı kalan , taşlaşmış bir topluluk olarak tanımlamamız gerektiğini söyler. Geçmişle olan bağlarımızın devam etmesinin ve tarih bilincinin canlı tutulmasının, sözcüklerin eskiden olduğu gibi kalmasına ya da çok az değişip varlıklarına devam etmelerine bağlı olsaydı bugün kimse de ulusal geçmiş bilincinin olmaması gerektiğini söyler. Dil, bir evrim içinde olduğu için bu görüşü kabul etmez. Sözcükler değişir. Sözcüklerin değişmesi bizim tarihsiz bir ulus durumuna düşmemize sebep olmaz diyor.

Yücel, dilimizin kökensel bir sözlüğü yapılması konusunda , yeni sözcükler türetmek için ille de en eski biçimlerden yola çıkılması gibi zorunlu bir koşul olmadığını söyler. Bunu yapmak isteyenlerin, anlambilim verilerinden haberi olmadığını belirtir.

Faruk Kadri Timurtaş'ın görüşlerini eleştirir. *"Türk dilinin tarihî ve modern lehçeleriyle bir bütün" olduğunu söyledikten sonra , onu bütün evreleri ve evrimleriyle, hem çağdaş, hem de tarihsel özellikleriyle kullanımda da geçerli göstermeye kalkışmak, gerçekleri zorlamaktan başka bir anlam taşımaz."*¹⁴⁰ Yücel, konuya dilbilim açısından bakar. Dilin zaman içinde geçirdiği değişimlerin hiçbir

¹³⁹ Yücel, **Yazın ve Yaşam**, s.171.

¹⁴⁰ Yücel, **Yazın ve Yaşam**, s.174.

tıkanıklığa yol açmadığını , asıl tıkanıklığı sözcüklerin geçmişleriyle işleve sokulmasının yarattığını söyler. Yücel için asıl olan, artsüremlilik değil kelimelerin günümüzde kullanılış biçimleridir.

Yücel, yine bu konuyla ilgili “Hangi Saygı? ¹⁴¹” yazısında, *“Artsüremsel düzlemde , yani tarih içinde bir bozulma, daha doğrusu bir değişme , bir evrim her zaman olagelmıştır, buna karşılık, diller her evrelerinde bir bütünlük, bir birlik içindedirler. Bunun sonucu olarak, sözcükler konuşmalarımızda, yazılarımızda kökensel, artsüremsel değerleriyle değil, güncel, eşsüremsel değerleriyle yer alırlar. Bunun için “tarihle dolu” sözlerden söz edenlere gülmek gerekir. Önemli olan sözler mi, yoksa kavramlar mı? Sözlerin hiçbir zaman salt değerler olmadıklarını(...) kanıtlamak gerekirse , aynı hayvanı anlatmak için kimi yerlerde cheval, kimi yerlerde horse, kimi yerlerde pferd, kimi yerlerde at denildiğini , belirli bir dil içinde de aynı kavramı belirtmek için söylenişi çok farklı sözcükler kullanılabildiğini söylemek yeter. Öte yandan, bugün şu anlama gelen bir sözcük yarın bambaşka bir anlam kazanarak eski anlamını yitirebilir, bugün şöyle söylenen bir sözcük yarın bambaşka bir biçimde söylenebilir. Bizim çok ama çok büyük bilginlerimizin “doğal gelişme” dedikleri bunlardan başka ne olabilir?”¹⁴²*

Yücel, dilde özleşmeye karşı çıkanların konuşma dili/ yazı dili ayrımının da yeterince üzerinde durmadığını belirtir. Özellikle bu ayrımın göz önünde bulundurulması gerektiğini söyler. Dilbilimin konusunun konuşma dili olduğunu, ilke bakımından, yazı olaylarını yoksaydığını söyler. Ancak dilbilimin, yazı olaylarını sessel göstergeleri etkiye uğrattığı çok sınırlı bir oran içinde göz önüne aldığını belirtir. Bir sözün uydurmalıktan kurtulması için metinlere girmesi , eserlere geçmesi lazımdır diyenleri eleştirir. Yücel, uydurma dedikleri kelimelerin de önce metinlerde ortaya çıktığını ve böylelikle onların görüşüne göre uydurmalıktan kurtulduğunu söyler. Burada bir çelişki olduğunu dile getirir.

Tahsin Yücel, dilde özleşmeye karşı çıkanların, Türkçe’yi konuşma diline yaklaştırmanın bir facia , dilde bir bayağılaşma olduğunu öne sürerek , halktan , halkın beğenisinden söz etmelerini samimi bulmaz. Çünkü Yücel’e göre onların esas aldıkları dil, halkın dili değildir. Osmanlıca adlı yapay bir dildir. Yücel’e göre Osmanlıca hiçbir zaman halkın dili olmamıştır. *“(...) halkın konuştuğu dilde hiçbir zaman yer almamış*

¹⁴¹ Yücel, **Yazın ve Yaşam**, ss.181-190.

¹⁴²Yücel, **Yazın ve Yaşam**, ss.187-188.

*birtakım yabancı sözcükleri “Türkçeleşmiştir, Türkçedir”, diye savunmakta bir sakınca görmezler, düzmece bir yazı dili olmaktan öteye geçmeyen Osmanlıca’yı Türk dilinin bir evresi gibi göstermekte de bir sakınca görmezler.”*¹⁴³. Yücel, Osmanlı yazınının bir mutlu azınlık yazını olduğunu ve geniş halk kitlelerine ulaşamadığını, böyle bir amaç gütmeyişini söyler. Halkın hep kendi öz dilini konuştuğunu dile getirir. Osmanlıcanın geniş kitlelerin yazı dili olmadığını söyler. Böyle olsaydı şimdi dilimizdeki birçok kelimenin yerini Osmanlıcaları alırdı der.

Yücel, konuşma dilimize giren, herkes tarafından kullanılan yabancı kökenli sözcüklerin değiştirilmesini ve atılmasını, zorlama ve aşırı bir davranış olarak görmez. Bu davranışın içten gelen bir yönelim olduğunu söyler. Bunun “örnekseme” olgusunun bir belirtisi olduğunu dile getirir. *“Dil düzeyinde gerçekleşen yenilik ve değişimlerin başlıca nedenlerinden biri olan örnekseme ise bir birlik duygusundan , bir tutarlılık gereksiniminden doğar.”* ¹⁴⁴ der. Bu konuyla ilgili yaptığı bir söyleşide şunları söyler:

*“Zamanla Türkçe sözcükler bir bütün içinde çoğaldıkça, yabancı kökenli olanlar batmaya başlıyor. İnsanın bütünlük duygusunu rahatsız ediyor. Sırf insanların dil duygusu nedeniyle , bu analogi, örnekseme eğilimi nedeniyle yavaş yavaş geldik .Örneğin “merdiven” sözcüğünü “pencere” sözcüğünü yabancı kökenli diye değiştirecek değiliz. Bunlar öylesine yerleşmiş şeyler ki atılmaları söz konusu olamaz. Gene Batı dillerinden alınan birtakım yabancı kavramlarda olduğu gibi, bazı sözcükler belki biraz değiştirilerek alınacaktır dile. Her dilde olduğu ölçüde , Türkçe’de de olacaktır bunlar.”*¹⁴⁵

1.1.3.2.Dilde Gelişmişlik - İlkellik

Tahsin Yücel, “Dil ve Güzellik ¹⁴⁶” yazısında, değişik diller arasında gelişmişlik, zenginlik ve güzellik kavramlarına göre bir kıyaslama yapmanın geçersiz olduğunu belirtir. Bunu yapmak için hiçbir nesnel gerekçemiz olmadığını söyler. Belli bir dili ele aldığımızdaysa, örneğin *“Türkçenin ya da Fransızcanın sınırları içinde kaldığımız sürece, gelişmişlikten de , zenginlikten de , güzellikten de söz edebiliriz. Ama , söylemek bile fazla, burada karşılaştırma öğelerimiz dilin kendi evreleri, kendi sözcük dağarcığı, kendi “üretilmiş” söylemleridir. Aynı dilin iki evresini*

¹⁴³Yücel, *Yazın ve Yaşam*, s.176.

¹⁴⁴ Yücel, *Yazın ve Yaşam*, s.188.

¹⁴⁵ Andaç , *Sözcüklerin Diliyle Konuşmak Tahsin Yücel ile Yüz Yüze*, s.242.

¹⁴⁶ Yücel, *Alıntılar*, ss.193-195.

karşılaştırarak gelişmişlikten ya da ilkelikten, zenginlikten ya da yoksulluktan, aynı dil içinde oluşturulmuş değişik söylemleri karşılaştırarak güzellikten ya da çirkinlikten söz ederiz. Bunun sonucu olarak herhangi bir dil, içinde oluşturulmuş "güzel" söylemlerin çokluğu ölçüsünde "güzel" görünür bize. Ama, bu koşullar içinde bile, öznenin belirleyici işlevini gözden uzak tutmamak gerekir. Bana güzel görünen size çirkin görünebilir; ben hep alışılmış biçimleri ararken, siz en büyük değeri ilk kez denenen biçimlere verebilirsiniz.”¹⁴⁷

Yücel, “Sözcüklerin Sırası ¹⁴⁸” yazısında , Fransızca sözcüklerin sıralanma biçimi nedeniyle diğer bütün dillerden üstün tutulmasını eleştirir.

Tahsin Yücel , Kaan Özkan ile yaptığı söyleşide, “Türkçe’nin anlatım olanakları bakımından geldiği noktayı yeterli buluyor musunuz? Türkçe belli bir yetkinliğe ulaştı, artık onunla anlatılamayacak hiçbir şey yok, denilebilir mi?” sorusuna şu cevabı verir:

“Hayır. Hiçbir dil konusunda da böyle bir sav ileri sürülemez. Çok önemli engeller çıkarılmadıkça, her zaman yeni adlandırmalar olacak, bu arada anlatım olanakları da zenginleştirilecektir. (...) Kimi düşünceleri, kimi duygu ve durumları başkalarından daha önce ve daha iyi anlatmamızda dilimizin gelişmişliğinin payı büyüktür. Ancak, ölü dilleri bir yana bırakırsak, gelişimini tamamlamış dil yoktur sanırım.”¹⁴⁹

1.1.3.3.Dilin Kirlenmesi

Dilin kirlenmesi kavramı ile yabancı dillerden dilimize giren sözcükler ve bunların yanlış kullanımları kastedilir.

Yücel, “Dil mi Kirleniyor? ¹⁵⁰” yazısında, mağaza adlarının, gazete ve dergi adlarının yabancı olmasından yakınır. Televizyonda izlediklerinden ve radyoda dinlediklerinden sanki yabancı bir ülkedeymiş gibi hissettiğini söyler. Türkçesi varken bunlara yabancı adlar verilmesini eleştiriyor. “(...) beni ürperten anadillerinin tadına varamayacak ölçüde duyarsızlaşmış, anadillerinden böylesine uzaklaşacak ölçüde yabancılaşmış yurttaşların durumu, Türkçe’nin durumu değil. Türkçe daha bizi ürpertecek noktaya gelmedi. Kolay kolay da gelmez.” ¹⁵¹ diyor.

¹⁴⁷ Yücel, **Alıntılar**, s.195.

¹⁴⁸ Yücel, **Alıntılar**, ss.296-299.

¹⁴⁹ Özkan, s.294.

¹⁵⁰ Yücel, **Alıntılar**, ss.90-92.

¹⁵¹Yücel, **Alıntılar**,s.91.

Türkçe'nin Osmanlı'ya bile dayandığını, Osmanlıca'nın tüm yıkıcı çabalarına karşı varlığını koruduğunu söyler. Dilin , dili konuşan bireyin zihninde olduğu gibi , ozanların, yazarların, düşünürlerin, bilim adamlarının yapıtlarında da olduğunu belirtir. Yücel'e göre dilin bu yapıtlarda, yani ona göre sağlam korunaklarda bozulmaları ya da kirlenmeleri söz konusu değildir. Tam tersine yeni gelişmelere bile kaynaklık edebilir diyor. Hatta kirlenmesinden, bozulmasından yakınılan bu dil Greimas, Barthes, Lévi-Strauss gibi yazarların rahatlıkla çevrilebildiği bir dil diyor.

Yücel, dilin kolay kolay bozulamayacağını söyler. Bunun sebebinin dilin değişik katmanlarda eklemelenmesi olduğunu belirtir. Ona göre “ *Dilin yapısına, genel yönelimine ters düşen söz yazılı da olsa uçup gider. Uzun sözün kıyası, kirlenen dilimiz değil; en azından, öncelikle dilimiz değil. (...) kafa kirleniyor, yürek kirleniyor, el kirleniyor, kirli kafanın , kirli yüreğin , kirli elin dışavurumu olan söz de kirli oluyor ister istemez.*”¹⁵² Yücel, bu konuyla ilgili, Kaan Özkan ile yaptığı söyleşide, dilimiz kirleniyor mu sorusuna, neden kirlensin ki diye cevap veriyor. Ardından şöyle devam ediyor: “*Birtakım kişiler özel konuşmalarında yerli yersiz yabancı sözcüklerle konuşuyorlar, bu sözcüklerin kimileri yayılma olanağı da buluyor. Mağazalara yabancı adlar veriliyor. Renkli basın ve televizyon da bu eğilimi körüklüyor. Bunlar zaman zaman her ülkede görünen şeyler. (...) Ama Türkçe gerçek yazarlarının ve bilim adamlarının çabalarıyla öyle bir gelişim noktasına geldi ki bozulması kolay değil. Sonra bunlar her şeye karşın ekin, yazın, bilim evrenimizin dışında. Bu evrenlere sızma olanakları da çok az, anlambilimsel alanları buna elverişli değil.*”¹⁵³

Feridun Andaç'ın hazırladığı kitapta, Faruk Şüyun ve Nevzat Işıltan'ın Tahsin Yücel ile yaptığı söyleşide, bu konuyla ilgili şunlar söylenir: “*Yücel dil kirlenmesine karşı. Adı arı Türkçeci'ye çıkmış. Anadillerinin tadına varamayacak ölçüde duyarsızlaşmış, anadillerinden böylesine uzaklaşacak ölçüde yabancılaşmış insanların ülkesinde yaşıyor ve en çok da bu ürpertiyor onu. Yoksa Türkçe'ye güveniyor, bir yazısında “Dile kolay tam altı yüz yıl boyunca Osmanlı'nın tüm yıkıcı çabaları karşısında varlığını koruyarak sözlükbilimsel zenginliğini de , yapısının sağlamlığını da yeterince kanıtlamış” diyor.*”¹⁵⁴

¹⁵² Yücel, **Alıntılar**, s.92.

¹⁵³ Özkan, s.294.

¹⁵⁴ Andaç, **Sözcüklerin Diliyle Konuşmak Tahsin Yücel ile Yüz Yüze**, s.70.

Yücel, “Örnek Türk Yaratıları ¹⁵⁵” yazısında, Türkçesi varken İngilizce ya da Fransızca sözcükleri kullanmayı, kurumlara İngilizce ya da Fransızca adlar koymayı eleştiriyor. İngilizce ya da Fransızca mağaza adlarının moda olduğunu ve artık Türkçe mağaza adlarından daha fazla olduğunu söylüyor. Yücel, bu modanın oldukça ileri götürüldüğünü ve “en az bin yıl önce ölmüş bir dile” Latince’ye kadar geldiğini belirtir. Bir hastanenin “*Hospitalium*” adını almasını eleştirir. Latincenin klasik dönemindeki “konuk odası” anlamına gelen kelimeye “hastane” anlamı katılarak yeni bir isim yaratmışlardır. Yücel , yalan yanlış yakıştırmalarla ölmüş bir dili bir kez daha öldürdüklerini düşünür. Yine bir başka hastanenin “*Medicana*” diye Latince ya da İtalyancayla hiç alakası olmayan bir isim yaratmasını eleştirir. Türkçe’yi küçümsediklerini , beğenmediklerini düşünür. Yücel için anadilimiz oldukça yeterlidir. Başka dillerden sözcükler alıp uydurma kelimeler yaratmaya gerek yoktur.

“*Akademisyen*” kelimesinin Fransızların *Le Robert* sözlüğünde , Fransız akademisi üyesi ya da “akademi diye adlandırılan sanatsal, yazınsal ya da bilimsel bir topluluğun üyesi” olarak tanımlanırken, bizim aydınlarımızın, öğretim üyelerimizin, gazetecilerimizin bu kelimeyi profesör ya da üniversite öğretim üyesi anlamında kullanmalarını eleştiriyor. Kelimenin kendi dilindeki anlamını kaydırıp yeni bir anlam vermelerine karşı çıkıyor.

Yücel, Türk Dil Kurumu kapatıldığından beri, dilimizin ve dil bilincimizin çok kirlendiğini düşünüyor.

Yücel , “Türkçenin Yazgısı ¹⁵⁶” yazısında ise “(...)yabancı öğelerle, yanlışlarla dolup taşan, yandan çarklı bir Türkçe kullanıyor herkes.”¹⁵⁷ diyor. Doğru yanlış demeden , Fransızca, İngilizce, Arapça, Acemce sözcük ve deyimler kullanmayı ustalık göstergesi sayanları eleştiriyor.

Yücel, “Bayrak ve Borazan ¹⁵⁸” yazısında , yabancı dil düşkünlüğünden bahsediyor. Yabancı dil düşkünlüğünün insanın kendi doğasına yabancılaşıma olduğunu düşünüyor. Mağaza adlarının İngilizce olmasından yakınıyor.

Tahsin Yücel “Bilinçsizlik Hakkı ¹⁵⁹” yazısında ise “*Anamalcılığın (...) yandaşlarını anadillerinden tümüyle koparamadıysa da bu dilin tadını duymaz, bu*

¹⁵⁵ Yücel , **Kimim Ben?**, ss.219-222.

¹⁵⁶ Yücel, **Kimim Ben?**, ss.230-235.

¹⁵⁷ Yücel, **Kimim Ben?**, s.230.

¹⁵⁸ Yücel, **Gün Ne Günü?**, ss.131-133.

¹⁵⁹ Yücel, **Yüz ve Söz**, ss.19-21.

dilde yaratılmış ve yaratılmakta olan güzellikleri görmez duruma getirdi; daha da tuhafı, söz düzleminde tek güzelliğin Milton Friedman'ın dilinde yaratılabileceği, anadillerine bu dilden ne kadar öge katarlarsa, söylemlerinin o kadar güzel ve seçkin olacağı inancını yerleştirdi içlerine.”¹⁶⁰ der. “Dil ve Kimlik”¹⁶¹ yazısında ise dilimiz ve kimliğimiz arasında derin bir bağ olduğunu ve kendi dili varken bir başka dil konuşan yöneticiyi , kimliğimizi yaraladığı için eleştirir.

1.1.3.4. Anadilde Öğretim ve Yabancı Dilde Öğretim

Yücel, “Türk’ün İngilizce Tutkusu”¹⁶² yazısında, üniversitede İngilizce ile öğretime geçilmesi ve öğrencilerin çoğunun hazırlık sınıfını geçemeyişini eleştiriyor. Yücel’e göre asıl olan kendi dillerinde eğitim görmeleridir. Yabancı dilde öğretime karşı çıkar. Yücel, uzmanların “(...) insanın en iyi kendi dilinde düşündüğünü, öğreneceğini en iyi kendi dilinde öğrendiğini, söyleyeceğini en iyi kendi dilinde söylediği(...)”¹⁶³ görüşünü benimsemiştir. Yine bu konuyla ilgili “Senegal’in Dilleri”¹⁶⁴ yazısında Senegallilerin anadilleri varken Fransızca öğretim görmelerini eleştirir.

1.1.4. YAZIN

Tahsin Yücel, yazın üzerine görüşlerinin yer aldığı yazılarında yazar, okur, roman, öykü, şiir, masal gibi konulara ve türlere yer vermiştir. Yücel, Kaan Özkan ile yaptığı söyleşide yazını şöyle tanımlar: (...) *tanımlar sınırlayıcıdır, yazınsa hep sınırlardan taşmaya yönelir. Nietzsche bizim gerçek diye bellediğimiz şeyin donmuş eğretilmeler olduğunu söylemişti. Bu gözlemin esiniyle konuşalım dersek, bana göre, yazın eğretilmelerin yaşanıp sorgulandığı , oluşup biçimlendiği, bunun sonucu olarak da gerçeğin kurulduğu (ya da yeni baştan kurulduğu) düzlemdir.*”¹⁶⁵ “Yazının Çevresinde”¹⁶⁶ yazısında , yine bu konuyla ilgili görüşlerini dile getirmiştir. Yazın adamının en temel kaygılarından birinin, gerçeği kavramak ve başkalarına iletmek olduğunu söyler. Hatta bunun tüm yazın yapıtlarını kapsamasa da , romanı tarih ve coğrafyayla yarışacak kadar ileri götüren yazarlar olduğunu belirtir. Alexandre Dumas’ın tüm Fransa’nın tarihini baştan yazmaya kalkıştığını, Balzac’ın da 19.yüzyıl Fransa’sını tüm nitelikleriyle yansıtmaya çalıştığını örnek verir fakat Yücel, yazının

¹⁶⁰ Yücel, **Yüz ve Söz**, s.20.

¹⁶¹ Yücel, **Alıntılar**, ss.159-161.

¹⁶² Yücel, **Kimim Ben?**, ss.260-263.

¹⁶³ Yücel, **Kimim Ben?**, s.262.

¹⁶⁴ Yücel, **Alıntılar**, ss.280-283.

¹⁶⁵ Özkan, s.210.

¹⁶⁶ Yücel, **Yazın, Gene Yazın**, ss.17-29.

asıl amacının gerçek uzamları dönüştürme olmadığını söyler. Gerçekte yaşanmış bir olayın da yazın yapıtına konu olabileceğini ama yazınsalın niteliğinin genellikle yaşanmış olan olmadığını dile getirir. Yazında gerçekçilikten değil gerçeğebenzerlikten bahseder. Yazında gerçeklik sorununun, yazın yapıtının evreniyle gerçek dünyanın karıştırılmasından ileri geldiğini öne sürer. Yazın yapıtı kurmacadır. Gerçek dünyadan yola çıktığında bile kurmaca niteliğini yitirmez. Yücel'e göre “*İster yepyeni bir çığlık yaratsın, ister çığlığa çığlık demekle yetinsin, hiçbir şey değişmez, yazınsal her zaman “kurmaca”dır. Evet , yazın sık sık gerçeğin bir parçasını , bir evresini veriyormuş gibi görünür bize; böyle görüldüğü için de yargıçlar ozanları sık sık zindana gönderirler; ama biliriz ki yazın gerçeğin bir parçası değildir, ondan bağımsızdır, gerçek göndergesi kendi kendisidir, tek bir saniyenin ve tek bir noktanın öyküsü olduğu zaman bile kendi kendisidir.*”¹⁶⁷

Yücel , yazınsal söylemin göndergesinin kendi içinde olması sebebiyle , geçerliliğinin ölçütünün de kendi içinde olduğunu söyler. Yazında geçerlilik ve tutarlılığın önemli olduğunu belirtir.

Yücel, yazının kurmacalığını kabul ettiği gibi tam tersi yazın yapıtlarının bazı ölçülerde gerçek dünyaya göndermeler yaptığını da kabul eder. Yazın yapıtının tam anlamıyla gerçek dünyadan bağımsız olmadığını dile getirir. Yazında ister istemez insandan ve dünyadan yola çıktığımızı söyler.

1.1.4.1.Yazar

Yücel, “Kim? Nerede? Ne Zaman?”¹⁶⁸ yazısında, yazarın yaşamöyküsünü, kişiliğini ya da beğenilerini anlatı kahramanlarında aramanın yanlışlığından bahseder.

Albert Camus'nün bitmemiş yapıtı *İlk Adam*'ın yayımlanmasıyla romancıların ilk yapıtlarında kendilerini anlattıkları , ilk yapıtlarının özyaşamöyküsel yapıtlar olduğu inancının sarsıldığını söyler. Yücel , Camus'nün bunu son yapıtında yaptığını dile getirir. Yücel, bu yapıtın her ne kadar özyaşamöyküsel olsa da öncelikle yazınsal olduğunu söyler. Yani gerçek kişileri, gerçek olayları ele aldığı zaman bile yazınsal niteliğini korur. Yazarın gerçek yaşamının, gerçek çevresinin , gerçek örnekçelerinin yapıtta tuttukları yerin gereğinden fazla abartılmasının bizi yanıltacağını söyler. Ayrıca anlatıcı ile yazarın karıştırılmasını ele alır.

¹⁶⁷ Yücel, **Yazın, Gene Yazın**, s.27.

¹⁶⁸Yücel, **Yazın, Gene Yazın**, ss.44-54.

“Yazın Ortamı¹⁶⁹” yazısında, yazarın toplumla olan ilişkisini ele alır. Yazara yazar kimliğini toplumun verdiğini söyler. Yücel, yazarın okura ulaşabilmek için öncelikle kendi toplumunun yazını tanımak zorunda olduğunu dile getirir.

“Yazmak ya da Yazmamak¹⁷⁰” yazısında yazmanın gerekçesi, yazmanın nasıl bir uğraş olduğu , yazarın işlevi ve yazmanın yazar için ne demek olduğu konularına değinmektedir. Yücel, herkesin yazara bir işlev yüklemek istediğinden yakınıdır. Yücel, bize göre, yazmanın düşünsel bir eğlence amaçlı olamayacağını söyler. Bizim için, yazmanın amacını ondan bir yarar beklemek olarak değerlendirir. Yazarın da bu doğrultuda eserler vermesini beklediğimizi dile getirir. Yücel’e göre, “(...) yazın, öncelikle de yazma edimi, bir yaşama biçimidir.(...) Oyun bir yana, yazmak, birçok gerçek yazar için, yalnızca bir yaşama biçimi olarak bile kalmaz, yaşamın yönünü belirler.”¹⁷¹

“Ün ve Para¹⁷²” yazısında, yazın alanında ünlü ve zengin olabilmenin zorluklarından ve bunların gelse bile başka kaynaklardan geldiğinden bahseder. Ünlü ve zengin yazarların genellikle yapıtları sayesinde zengin olmadıklarını söyler. Yapıtları sayesinde ünlü ve zengin olanların da kitaplarının çok satmasının, yazınsal değeri ile doğru orantılı olmadığını söyler.

1.1.4.2.Okur

Yücel, “Okur¹⁷³” yazısında, yazma ediminin tanım gereği bir başkasının varlığını öngördüğünü, yazma ediminin her zaman bir “okur”u varsaydığını söyler. Yücel’e göre, her yazarın kafasında ülküsel bir okur vardır. Ne kadar yazar , hatta ne kadar yapıt varsa, o kadar ülküsel okur bulunduğunu ileri sürer. Yücel, ülküsel okurun, yazar gibi içinde yaşadığı ortamın yazınsal değerlerinden soyutlanmadığını belirtir. Yazarın okurunu kendi birikimi doğrultusunda tasarlayabileceği gibi , okurun da yazarı kendi bilgi birikimi doğrultusunda alımlayabileceğini söyler. Yücel’e göre yazar açısından , 2 okur türü vardır:

“a) kendimizden aşağı gördüğümüz, anlayışına güvenmediğimiz için , “sağırlara seslenir gibi” ya da , daha kibarcası, düzeyine inerek seslendiğimiz, hatta kolaylıkla kandıracağımıza , istediğimiz gibi yönlendireceğimize inandığımız okur;

¹⁶⁹ Yücel, **Yazın, Gene Yazın**, ss.89-94.

¹⁷⁰ Yücel, **Yazın, Gene Yazın**, ss.95-101.

¹⁷¹ Yücel, **Yazın, Gene Yazın**, s.99.

¹⁷² Yücel, **Salaklık Üstüne Deneme**, ss.133-140.

¹⁷³ Yücel, **Yazın, Gene Yazın**, ss.155-168.

b) *kimi zaman bir dost, kimi zaman bir karşıt, kimi zaman bir suç ortağı saydığımız, ama her zaman eşitimiz olarak gördüğümüz okur.*"¹⁷⁴

Yücel'e göre bu okur türleri yapıtımızın biçimini, hatta düzeyini belirlemektedir. Yücel, ikinci okur türüne göre, okurun yazarın eşiti sayılabilmesi, aynı düzeyde yer alabilmesinin belli bir birikim gerektirdiğini dile getirir. Yücel için okura ulaşmanın yolu, onu kendimiz gibi bilmekten geçmektedir.

Yücel, "Yazar ve Okur"¹⁷⁵ yazısında , okura ulaşmış yapıtın artık tümüyle yazarının olmadığını söyler. Yazarın okurla barışık olmaya özen gösterdiğini belirtir. Bu sebeple okurların, yazarların belirli yapıtlarını, belirli yönelimlerini yeğlemesinin yazarı koşullandırıldığını dile getirir. Bunun yanı sıra okurların bazı biçimleri yeğlemesinin de yazarı biçim konusunda etkilediğini ve bu biçimi devam ettirmelerine ve daha da belirginleştirmelerine yol açtığını söyler.

1.1.4.3.Eser

1.1.4.3.1.Roman

Tahsin Yücel roman hakkındaki düşüncesini şöyle açıklar: *"(...) roman çağımızın en önemli türü, bir yazın adamının düşün ve imgelem evrenini yansıtmak için başvurabileceği en elverişli tür. Ama, kurgulamadan anlatıma, sorunları da o denli çok, o denli karmaşık. Bu da yazarı çeker. Kimileri ilginç olaylar, ilginç kişiler yaratmakla her sorunu çözeceklerini sanırlar. Ama bunlar iyi bir roman oluşturmak için yeterli değildir. Roman , kurgusundan içeriğine , kendi kendisiyle tutarlı bir evren kurabilmektir gibi gelmiştir hep bana.*"¹⁷⁶

Yücel romana gerçekte olan ilişkisi bakımından yaklaşır. Yücel'e göre roman kurmacadır. Gerçek üzerine doğrudan bir söylem, gerçeğin dolaysız bir betimi değildir. Yücel, *"Romancı dış gerçekten yola çıktığı zaman bile , kendine özgü bir gerçeklik kurar, bunu biraz, hatta büyük ölçüde, kendi imgeleminden çıkardığı kişi, nesne ve oluntularla yapar.*"¹⁷⁷ der. Yücel , romanın gerçeğin bir gösterimi olma savıyla ortaya çıktığı zaman bile, gerçek kişilerin ve gerçek olayların bir yansıması olmak zorunda olmadığını söyler. Yücel için önemli olan, romanın kendi içinde, kendi öğeleri arasında kurulan bağıntılar düzleminde tutarlı olmasıdır.

¹⁷⁴ Yücel, **Yazın, Gene Yazın**, s.163.

¹⁷⁵ Yücel, **Kimim Ben?**, ss.40-43.

¹⁷⁶ Özkan, s.129.

¹⁷⁷ Özkan, s.171.

1.1.4.3.1.1.Tarihsel Roman

Tarihsel roman, konularını tarihi olaylardan ya da tarihte yaşamış kahramanlarla, onları kuşatan gerçek veya hayali kişilerin hayat ve maceralarından alan roman türüdür.

Tahsin Yücel, Marksist yazın kuramcısı Georg Lukacs'ın yazına ilişkin görüşlerini doğru bulmaz. *“Lukacs'ın öyle her konuda kaynak olarak gösterilecek bir yazar olmadığını, yazına ilişkin görüşlerinin , fazlasıyla aşılmış olmaları bir yana, bağışlanması zor yorum yanlışlarına düştüğünü söylemek isterim.”*¹⁷⁸ der. Lukacs'ın yorumlarını yüzeysel, değerlendirmelerini önyargılı, bildirilerini çocuksu bulduğunu söyler. Fethi Naci'nin *Peygamberin Son Beş Günü*'ne ilişkin eleştirisinde Lukacs'tan yararlanarak kendisini eleştirmesine karşı çıkar. *“(…) Lukacs'ın “çağdaş gerçekçilik”ini benimsememiş, “içinde yaşadığı dünyayı tam bir doğru sözlülükle betimlemek” isteyen kişinin kendine yazından başka bir alan seçmesi gerektiğini yazılarında kim bilir kaç kez yinelemiş, “X gerçekliğin tümünü temsil eder mi? Ya da “X”le yetinmeli mi?” türünden soruları hiçbir zaman yazınsal sorular olarak görmemiş bir yazarın kitabını bu hiç benimsemediği kural ve tanımlara uygunluğu açısından incellerseniz, varacağınız sonuç önceden bellidir ; hem de sizden önce gönderge-yazarınıza mal edilmesi gereken bir sonuçtur.”*¹⁷⁹ der. Fethi Naci'nin, Yücel'in bu kitapta Lukacs'ın büyük ilkesini çiğneyerek Türk solunu eksik gösterdiği ve kurulu düzenin yanında olduğu eleştirisini Yücel kabul etmez.

Ayrıca Fethi Naci'nin bu romanın emekçilere ve sosyalizme karşı güçlü bir silah olma özelliği eleştirisini de romandan ortaya koyduğu sonuçlarla çürütür. Fethi Naci'nin bu romanı, hikaye değil de roman olarak yazıldığı için eleştirdiğini söyler. Hikaye olsaydı *“Kitaptaki kahraman tüm Türk solunu temsil edebilir mi?”* gibi bir tartışmaya gerek kalmayacağı düşüncesini eleştirir. Naci'nin bu düşüncesi Lukacs'ın görüşlerinden gelir. *Lukacs'ın “Roman her şeyi kapsar ,çok yönlüdür; öykü ise dar ve düz bir çizgi üzerinde gelişir” gibi bir düşüncesi var , ama aslında birtakım romanları karşılaştırdığımız zaman bunun pek geçerli olamayacağını görüyoruz.”*¹⁸⁰ der.

Yücel, tarihsel romanları gerçeğe ilişkisi bakımından ele alır. *“Örneğin tarihsel olma savını taşıyan bir romanda karşımıza gerçeğe çok aykırı kişiler ve olaylar çıkarılması bizi rahatsız eder. Bunu benimsememiz zorlaşır. Yazında gerçeğe-*

¹⁷⁸ Özkan, s.137.

¹⁷⁹ Yücel, *Tartışmalar*, s.117.

¹⁸⁰ Andaç, *Sözcüklerin Diliyle Konuşmak*, s.129.

benzerlik ve tutarlılık önemlidir. Tarihsel roman gerçeğe kesinlikle ters düşünce , gerçeğe benzer olma şansını yitirir.”¹⁸¹ der. Bunun yanı sıra “Tarihsel romanın konumu biraz kuşku vericidir: Yazarı bize belli bir dönemi, belli bir olayı tarihçinin yaptığından daha canlı bir biçimde yansıtmak savındadır; ama yanlış yansıttığı, gerçeği saptırdığını kanıtladığın zaman “Bu bir tarih incelemesi değil, roman! deyip çıkar işin içinden.”¹⁸² diyerek bu davranışı eleştirir.

Bu konuda yazdığı bir eleştirisi vardır. “Devlet Ana Nasıl Okunur”¹⁸³ yazısında, Kemal Tahir’in *Devlet Ana* romanının tarihsel bir roman olma savıyla ortaya çıkmasına rağmen tarihsel gerçeklere uymaması ve tutarsızlığı sebebiyle eleştirir. “Kemal Tahir’in en önemli yapıtı saydıkları *Devlet Ana* tarihsel yanlışlıklar açısından tam anlamıyla bir gömü ve tam anlamıyla bir güldürüdür.(...) Bu denli bilgisiz bir kişi nasıl tarihsel roman yazmaya kalkar, bu denli yanlış arasında doğrular nasıl barınır, bunca eleştirmen başka açılardan da hiç başarılı olmayan bu kitabı nasıl göklere çıkarabilmiştir?”¹⁸⁴ der.

Yücel’e göre romancı tarihsel bir roman yazmak savındaysa “(...) yorum gerektirmeyecek ölçüde kesin verileri çarpıtmaktan, örneğin süredizimi tersine çevirmekten özenle kaçınmak zorundadır.”¹⁸⁵ Yücel, bunun bir zorunluluk olduğunu , buna uymamanın bindiği dalı kesmekten başka bir şey olmadığını belirtir.

Yücel, Kemal Tahir’in *Devlet Ana* romanında, 13.yüzyıl sonlarında Anadolu’da, Latinceyi yaşayan bir dil olarak gösterebilmesi için tarih bilgisinden yoksun olması gerektiğini söyler.1290’ların Anadolu’sunda kağıt para kullanıldığını söylemesini tarihsel gerçekleri hiçe saymak olarak görür. Yine romanda gözlüğün kullanılmasını , tam anlamıyla gözlüğün değil de gözlüğe yaklaşan aygıtların ancak 14.yüzyıl başlarında belirli bölgelerde yayılmaya başladığı, gerçek anlamda gözlükten ve gözlüğü büyüten aygıtlardan söz edebilmek içinse , üç yüz yıl daha beklemek gerektiği düşüncesiyle tarihe aykırılığı nedeniyle eleştirir.

Bunun yanı sıra Kemal Tahir’in *Kurt Kanunu* romanında toplumsal olayları yanlış bir şekilde ele alması ve çarpıtması bakımından eleştirmektedir.

¹⁸¹ Özkan, s.171.

¹⁸² Özkan, s.174.

¹⁸³ Yücel, **Yazın ve Yaşam**, ss. 97-103.

¹⁸⁴ Özkan, s.174.

¹⁸⁵ Yücel, **Yazın ve Yaşam**, s.98

1.1.4.3.1.2.Yerli Romanlar

Yücel, yazılarında birçok yerli romanı ele almıştır ve incelemeler yapmıştır. Kemal Tahir'in *Devlet Ana* romanını tarihsel yanlışlıklar , romanın öğelerinin kendi içinde tutarlılığı ve dilin doğru kullanılması bakımından ele alır. Ayrıca *Kurt Kanunu* romanını tarihsel gerçekleri çarpıttığı ve yanlış bir bakışı olması bakımından ve roman kişilerinin ve kurgusunun tutarlılığı açısından inceler.

Yücel, Orhan Pamuk'un *Kara Kitap* romanını dil yanlışları açısından eleştirmiştir. Orhan Pamuk'un dili acemice kullandığını ve olmayacak sözcük ve sözdizimi yanlışları yaptığını söyler. Ayrıca yapı ve içerik olarak kötü bir roman olduğunu düşünür.

Yücel, *Tartışmalar* kitabında *Peygamberin Son Beş Günü*'ne yöneltilen eleştirilere cevap vermiştir.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* romanını kahramanları ve onların tasvirleri bakımından ele alır. Ayrıca Tanpınar'ın soyut düşünce ve kavramları somutlaştırarak bir kişinin, bir olayın biçimi , rengi, kokusu, devinimi içinde verdiğini söylüyor. Tanpınar'da gerçeklik ve düşselliğe değiniyor.

Halide Edip Adıvar'ın romanlarını, Adıvar'ın dili kullanışı bakımından incelemiştir.

Bunların yanı sıra Erdal Öz, Oktay Akbal, Esat Mahmut Karakurt gibi yazarlarımızın romanlarını ve yazın serüvenlerini ele almıştır.

1.1.4.3.1.3.Yabancı Romanlar

Tahsin Yücel, Fransız dili ve edebiyatı profesörüdür. Bu sebeple yazılarında birçok Fransız yazar yer alır. Bunlardan biri de Michel Butor'dur. Tahsin Yücel, Michel Butor'un roman hakkındaki düşüncelerinden yola çıkarak roman ve yaşam arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Ayrıca Butor için roman ne demek, romanın işlevi ne gibi konulara yer vermiştir. Butor'un yapıtlarının öneminden bahseder. Butor'un yapıtlarına yapısalcı gözle bakarak "*Michel Butor'un yapıtı , her şeyden önce bir yapı , kendi içinde tutarlı, kendi kendine yeten bir dizgedir.*"¹⁸⁶ der.

Yücel, André Breton ve Alain Robbe-Grillet'in romanlarını betimleme ve eğretilme açısından ele alır. André Breton betimlemeyi yerer , eğretilmeye üstün bir değer verir. Alain Robbe- Grillet tam tersi bütün romancılığını betimlemeye dayandırır, eğretilmeyi ise yerin dibine geçirir.

¹⁸⁶ Yücel, *Yazın ve Yaşam*, s.25.

Yücel, Bernanos'un anlatılarının özellikleri, yaşam ile kurdukları ilişki ve Bernanos'un romanlarında yazarın varlığını ele alır. Bernanos'un romanlarında Balzac'tan esinlendiğini, Balzac'ı gençlik döneminin ustası saydığını söyler. Balzac'ın romanlarını, Bernanos'un romanlarıyla içerik bakımından karşılaştırır.

Yücel, Jean Genet'nin yaşamında evin yerinden bahseder. *Sevda Tutsak* kitabını ev izleği bakımından inceler.

Flaubert'in *Bouvard ile Pécuchet*'sini özgürlük ve bağımlılık kavramları bakımından ele alır.

Albert Camus'nün *İlk Adam* romanını özyaşamöyküsü olması yönüyle ele almıştır. Romandaki kişiler Camus'nün yaşamında yer almış gerçek kişilerdir.

Huysmans'ın *Tersine* adlı yapıtının diğer romanlardan farkını ele alır. *Tersine*'nin alışılmış romanlara pek benzemediğini, olayı en aza, entrikayı sıfıra indirdiğini, kendi türünü de denemeye yaklaştırdığını belirtir. *Tersine*'nin kahramanı Jean Floressas des Esseintes'in yazınsal konulardaki görüşlerini ele alır.

Raymond Queneau'nun *Zazie Metroda* adlı eserini çeviride yaşadığı zorluklar ve bulduğu çözümler bakımından incelemiştir.

Jean Giraudoux'un kişilerini yetişim izlemi bakımından ele almıştır.

1.1.4.3.2.Öykü

Yücel, Demirtaş Ceyhun'un hikayelerinde anlatı kişilerinin, anlatıcı karşısındaki özgürlüğünü ele alır. Anlatıcının söz hakkının çok az olduğunu, kişilerin çok daha uzun ve sürekli bir biçimde konuştuklarını belirtir. Anlatı kişilerinin özgür olmadığı durumlarda ise, anlatı kişilerinin özgürlüğünü sınırlayan nedenleri ele alır.

Yücel, bir başka yazısında Yakup Kadri'nin *Milli Savaş Hikayeleri*'ni ele almıştır. Bu öykülerin biçim ve içerik bakımından özelliklerini açıklamaya çalışmıştır. Yücel'e göre her öykü başka bir olayı, yeri, kişiyi anlatsa da hepsi umutsuz bir arayışı dile getirmektedir. Ayrıca, Yücel bu öykülerde insanın doğayla özdeşleşmesini ele almaktadır.

Sabahattin Ali'nin öykülerini yalınlık bakımından ele almıştır. Kemal Bilbaşar'ın "Paşazade" öyküsünün kişilerinden Süleyman Efendi'nin kızı topal Mürüvvet ile Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler* romanının kişilerinden Smerdiakof'u yazın yapıtında işlevsellik sorunu bakımından ele almıştır. Yücel, topal Mürüvvet'in topallığını işlevsiz bulur. Smerdiakof'un sakatlığının ise bir işlevi vardır.

Balzac'ın *Gizli Başyapıt* eserinin ressam kahramanını gerçekte olan bağı açısından ele almıştır.

Proust'un gençlik çağının öyküsü *L'Indifférend* ile olgunluk çağının romanı *À la Recherche du temps perdu* (*Geçmiş Zamanın İzinde*) arasındaki ortaklıkları, bağıntıları ele alır.

1.1.4.3.3.Şiir

Tahsin Yücel, Behçet Necatigil'in şiirlerinin anlaşılabilirliğinden yakının ve bu şiirlerin ozan tarafından açıklanmasını bekleyen Suut Kemal Yetkin'e cevap olarak bir yazı yazmıştır. Yücel'e göre “(...) her zaman duyurmak, göstermek, anlatmak istediği bir şey bulunsa bile, varlığını bu duyurmak, göstermek, anlatmak istediği şeye borçlu olsa bile, hiçbir yapıt anlattığı şey değildir; anlatmak istediğini anlatabilmek için başvurduğu imgeler, oyunlar, kurallar, yollar, yordamlar da değildir. Bütün bunların sonucudur kuşkusuz, ama, bir kez ortaya çıktıktan sonra, bunların hepsini aşan bir varlıktır. Öyleyse, bir yapıtı şu ya da bu biçimde açıklamak, bir bakıma onu kendi düzeyi olmayan bir düzeyde, kendi kendisi olmayan bir şeyle özdeşleştirmekle birdir, onu kendisinden başka bir şeye indirgemek, dolayısıyla değiştirmek, azaltmaktır. Bu da yapıtına fazlasıyla değer veren sanatçının tutumu olamaz kuşkusuz. Okurun, eleştirmenin önünde başka bir yol bulunmaması, durumu değiştirmeye yetmez.”¹⁸⁷

Yücel, Behçet Necatigil ile ilgili bir başka yazısında Necatigil'in *Kareler Akları* kitabındaki şiirlerinde noktalama belirtkelerinin kullanımını incelemiştir. Necatigil'in, noktalama belirtkelerini alışılmış biçimleriyle kullanmamasının yanı sıra şiire kendine özgü, yeni belirtkeler getirdiğini belirtir.

Bülent Ecevit'in “Pülümür'ün Yaşsız Kadını” şiirini göstergebilimsel yöntemle incelemiştir.

Melih Cevdet Anday'ın *Ölümsüzlük Ardında Gılgamış* adlı eserinde şiirin destanla olan ilişkisini konu alır. Bir başka yazısında, Anday'ın şiirlerini uzam ve zaman düzlemleri bakımından değerlendirir.

Ahmet Oktay'ın “Solgun Bahçe” şiirini süreklilik bakımından inceler. “Ahmet Oktay'ın şiir evreni her şeyden önce olağanüstü bir sürekliliğin evreni olarak belirir. İster zamansal, ister anlıksal açıdan bakılsın, her türlü kesintiye, her türlü kopukluğu

¹⁸⁷ Yücel, *Yazın ve Yaşam*, s.41.

yadsır bu evren: dünle bugün, burasıyla orası, duyguyla düşünce, düşünceyle düşlem, benle öteki birbirine derinden derine bağlıdır.”¹⁸⁸

Şükran Kurdakul ve Rıfat Ilgaz’ın edebi kişiliği içinde şiirlerini ele almıştır.

Robert Desnos’un şiirlerinde düş ve gerçeğin ilişkisini ele almıştır. Desnos’da düş ve gerçeğin birbirinden ayrılmadığını, düşün gerçeği aydınlattığını ve düşün gerçek yaşamın eksiksiz ve vazgeçilmez bir görüntüsü olduğunu söyler.

1.1.4.3.4.Masal

Yücel, Türk halk masallarına dil ve gerçek sorunu bakımından yaklaşmıştır. Masalların başındaki tekerlemeler ve sonundaki gerçeğe dönüş cümlelerinin bu tutumu temellendirdiğini düşünür.

Yücel, masalların biçim, içerik ve kurgularını belirlemeye ve birtakım özelliklere açıklamalar getirmeye çalıştığını söyler. Masalların derin yapısını belirlemeye çalışır.

Yücel, Arpaçay yöresinin “Dünya Güzeli” masalını Türk halk masallarında konuşma edimi bakımından incelemiştir.

Türk halk masallarını sözcüksel düzey ve sözcesel düzey bakımından incelemiştir. Bu düzeyleri de kendi içlerinde eyleyenler, uzamsallık ve zamansallık bakımından ayırarak çözümlemeler yapmıştır. Bir başka yazısında Türk halk masalının genç kahramanını eyletim bakımından ele alır.

1.1.5.ÇEVİRİ

Çeviri, bir dildeki metnin başka bir dile aktarılması işlemini ve bu süreç sonucunda elde edilen ürünü ifade eder.

Tahsin Yücel, çeviri hakkındaki yazılarında çevirmen, çeviride biçim aktarımı sorunu, çeviride yaşadığı zorluklar ve bulunduğu çözümler gibi konulara yer vermiştir. Tahsin Yücel’in çeviri serüveni Varlık dergisinde çalışmasıyla başlar. Yücel, burada geçimini sağlamak için çeviriler yapar. Sayısı sekseni aşan çeviri kitapları vardır. İlk çevirisi Alphonse Daudet’ten *Taraskonlu Tartarin*’dir. Yücel, William Somerset Maugham, , Henry de Montherlant, Marcel Aymé, Gustave Flaubert, André Gide, Anatole France, Honoré de Balzac, Marcel Proust, Jean Giraudoux, Claude Levi-Strauss, Albert Camus, Roland Barthes, Raymond Queneau, André Malraux gibi

¹⁸⁸ Yücel, **Göstergeler**, s.188.

birçok yazardan çeviriler yapmıştır.1984 Azra Erhat Çeviri Yazını Üstün Hizmet Ödülü'nü almıştır.

Yücel, çeviri yapmanın “*bir başka dil karşısında anadilinin yapısal olanaklarını araştırmasını, dolayısıyla da onu kullanma edincini geliştirdiğini*”¹⁸⁹ söyler.

Tahsin Yücel Fransız edebiyatından roman, öykü, anlatı, anı, masal, oyun, biyografi gibi türlerde çeviriler yapmıştır. Bu türler dışında Yücel'in çevirdiği deneme kitaplarına bakarak çeviride yöneldiği isimleri ve çeviride ilgisinin nereye odaklandığını görebiliriz. Tahsin Yücel Albert Camus, Roland Barthes, Michel Tournier, Antoine de Saint Exupery gibi yazarların deneme kitaplarını çevirmiştir. Albert Camus'un *Sisyphos Söyleni*, *Başkaldıran İnsan*, *Tersi ve Yüzü*, *Yaz*, *Düğün* ve *Bir Alman Dosta Mektuplar* isimli kitaplarını çevirmiştir.

Camus'nün Tahsin Yücel'in edebiyat hayatında önemli bir yeri vardır. Yazılarında ve eserlerinde Yücel sık sık Camus'den bahseder. *Yazının Sınırları* kitabında “Bilmek ve İnanmak” yazısında Albert Camus'nün *Düşüş* romanının kahramanı Jean Baptiste Clamence'in romandaki varlığı bilmek ve inanmak kiplikleri açısından ele alınmıştır. *Yazın ve Yaşam* kitabında Camus'nün yapıtlarında “Tersi ve Yüzü”nün yerini ele almıştır. *Alıntılar*'da Camus'nün *İlk Adam* romanını ele almıştır.

Yücel, Roland Barthes'ın *Yazının Sıfır Derecesi*, *Çağdaş Söylenler*, *Bir Aşk Söyleminden Parçalar* ve *Göstergeler İmparatorluğu* isimli eserlerini çevirmiştir. Yazılarında sık sık Roland Barthes'a yer vermiştir. Roland Barthes'ın yazın ve eleştiri üzerine görüşlerinden etkilenmiştir. Bu bakımdan Barthes'ın *Yazının Sıfır Derecesi* kitabı önemlidir. Bu kitaptaki yazın, biçem, yazınsal dil gibi konulardan etkilenmiştir. *Yazının Sınırları* kitabında Roland Barthes'ın denemeci yönünü ele almıştır. Barthes, *Çağdaş Söylenler* kitabında filmler, deterjan reklamları, yemek tarifleri ve fal köşelerinin aslında günümüz kültüründeki yerini ortaya koyma çalışır. Barthes, bunların arkasındaki derin yapıyı görmeye çalışır. Yücel'de *Söylemlerin İçinden* kitabında mutfak yazını ele alır. Aslında bu yazılarda ne anlatılmaya çalışıldığını ortaya koymaya çalışır.

Barthes'ın *Bir Aşk Söyleminden Parçalar* kitabı Yücel'in *Söylemlerin İçinden* kitabında yer alan “Çağcıl Aşk Şarkıları” yazısı ile benzerlik gösterir. Barthes, bu kitapta aşk metinleri üzerinden aşkta bekleyişler, mektuplar, tartışmalar, terketme ve

¹⁸⁹ Cumhuriyet Kitap, s.277'den aktaran Ufuk Semercioğlu, “Çevirileriyle Tahsin Yücel”, **Her Yönüyle Tahsin Yücel**, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2000, s.62.

bir araya gelme gibi konulara yer verir. Yücel’de “Çağcıl Aşk Şarkıları” yazısında aşkta karşılaşmalar, kapışmalar ve kopmaları ele alır.

Roland Barthes, *Göstergeler İmparatorluğu* kitabında Japon kültüründeki göstergeleri ele alır. Yücel ise *Göstergeler* kitabında göstergebilimsel yöntemden yararlanarak gösterge özelliği taşıyan kültürümüzdeki popüler kavramları inceler. Yazındaki göstergeleri ele alır ve şiirlerden çözümleme örnekleri verir. Yücel, çoğu yazısında Barthes’ın yazınsal göstergebilim anlayışından yararlanmışır.

Yücel, Claude Lévi-Strauss’un *Yaban Düşünce* isimli eserini çevirmiştir. Claude Lévi-Strauss’un budunbilim üzerindeki incelemelerinden faydalanmıştır. Lévi-Strauss’un araştırma yönteminden etkilenmiştir. *Yapısalcılık* kitabında bir bölümü sadece budunbilime ayırmıştır.

Yücel’in eleştiri alanında J.C.Carloni ve J.C.Filloux tarafından yayımlanan *Eleştiri Kuramları* kitabını da burada anmamız gerektiğini düşünüyoruz. Burada Yücel’in eleştiriye olan ilgisini görmekteyiz. Yücel, kendi de eleştiri kuramları üzerine kitap yayımlamıştır. Bu kitap önce *Eleştirin ABC’si* adıyla daha sonra *Eleştiri Kuramları* adıyla yayımlanmıştır. Ayrıca *Yapısalcılık* kitabı Yücel’in eleştiri anlayışını göz önüne sermektedir.

1.1.5.1.Çevirmen

Yücel’e göre , “Çevirmenlik , çoklarınca üzerinde durulmaya değmeyen , sıradan bir aktarma edimi gibi görülmekle birlikte, en azından düşünsel bir etkinliktir. Üstelik , konuya biraz ilgi gösterenlerin kolaylıkla onaylayacakları gibi, bir karşılaştırma yapılabilirse , etkinliği sırasında çevirmenin ortaya koyduğu yaratıcılık payı, uğraşı sırasında bir hekimin ya da mühendisin ortaya koyabileceği yaratıcılık payından çok daha fazladır belki: durmamacasına beklenmedik sorunlara çözümler bulmak ve sürekli olarak bir dil kurmak durumundadır.”¹⁹⁰

Yücel, “Çevirmen¹⁹¹” yazısında çevirmenlerden çok çevirilerin hatırlanmasından yakınır. Çevirmenlerin hatırlanmasını ise çevirinin kötü oluşuna bağlar. “Çevirmen umrumuzda bile değildir. Bir çeviri yapıtı okurken, çelişkin bir biçimde, okumaya kendimizi kaptırdığımız ölçüde unuturuz çevirmeni. Çevirmenin emeği resmin üstündeki cam gibidir; arılığı oranında değil de kirliliği oranında belli eder kendini.”¹⁹² der.

¹⁹⁰ Yücel, “Söyleni”, Metis 4, Sayı 20/21, 1992, s.24.

¹⁹¹ Yücel, *Alıntılar*, ss.200-202.

¹⁹² Yücel, *Alıntılar*, s.201.

Çevirmenin okurlar tarafından değer görmemesinden yakını. Yücel'e göre bu tutum sadece okurlar tarafından gösterilmez. Yazarlar ve yayımcılar da çevirmeni önemsemezler. Çevirmenliğin yazarlığa göre çok aşağılarda bir uğraş olarak görülmesinden dem vurur.

Okur, yazar ya da yayımcıların bu olumsuz tutumunun sebebini “ (...) çeviri etkinliğini dümdüz bir aktarma işlevi, kolay edinilen bir bilginin ve kolay edinilen bir becerinin inişsiz çıkışsız , tekdüze bir biçimde kullanılması diye değerlendirmeleri (...)”¹⁹³ olarak düşünür.

1.1.5.2.Çeviride Biçem Aktarımı Sorunu, Çeviride Yaşadığı Zorluklar ve Bulduğu Çözümler

Çeviride biçem ile çevirinin üslubu ifade edilir. Tercüme edilecek eserin de bir üslubu vardır. Çevirmen bu üsluba dikkat etmelidir.

Yücel, çeviride biçem sorununa büyük önem vermektedir. “Ben çevirinin gerektikçe kökenini belli etmesini , metnin yapısı takur tukur bir dille çevrilmesini gerektiriyorsa , öyle çevrilmesini , kaynak metindeki deyimlerin gerekirse sözcüğü sözcüğüne verilmesini, yani çevirinin gerektikçe çeviri kokmasını her zaman savunmuşumdur.”¹⁹⁴

“Çeviri ve Biçem¹⁹⁵” yazısında çeviride biçemin aktarılmasının zorunlu bir öge olduğunu belirtir. Bir çevirinin başarılı sayılabilmesi için ilk koşul olarak çeviri kokmamasını öne sürenleri eleştirir. Bunu yapıtın gerçekte olduğu gibi değil de, olmadığı gibi görünmesi, yani gerçek niteliğini gizlemesi olarak görür. Bu koşulun sebebini de doğallık olduğunu söyler. Yücel, çeviride doğallık arayanların yapıtın aslının doğal olup olmadığına bakmadıklarını söyler. Doğallık kavramını bulanık bulur. Çeviride doğallığa önem verenlerin, çevirinin gerçek niteliğini gözden kaçırdığını düşünür. Çünkü ona göre “(...)kişinin kendi dilinde söylem oluşturması gibi doğal bir işlem değildir çeviri: dilsel karışıklıklar bir yana , belli bir ekinin ürünü olan bir yapıtın çeviri yoluyla bir başka ekinde yeniden üretilmesi değişik düzlemlerde birtakım zorlamaları içerir.”¹⁹⁶

¹⁹³ Yücel, **Alıntılar**, s.201.

¹⁹⁴ Özkan, ss.321-322.

¹⁹⁵ Yücel, **Yazının Sınırları**, ss.86-97.

¹⁹⁶ Yücel, **Yazının Sınırları**, s.87.

Her çevirisinde hep aynı biçemle okura ulaşan çevirmenin, özgün yapıtla çevirisi arasında uygunsuzluk olduğunu belirtir. Çünkü Yücel'e göre her yapıtın biçemi farklıdır ve her yapıt kendi biçemi doğrultusunda çevrilmelidir.

Yücel Balzac'ın romanlarından örnek verir. Balzac'ın romanlarının kişilerinin Japoncaya cansızlık belirtileriyle belirlenerek çevrildiğini düşünelim: çeviri işlemi, bütün çeviriler için geçerli olan bildiri yitimi'nin sınırlarını fazlasıyla aşan bir değiştirim olarak çıkar karşımıza der. Bu türlü bir değiştirim yapmanın her çevirmenin kendine özgü biçimini oluşturması için haklı bir veri olarak gösterilebilir der. Fakat Yücel için önemli olan bu değildir. *“Ne var ki, çevirmenin kendi dili, kendi biçemi açısından sağladığı başarı ne olursa olsun, Balzac'a da , Balzac'ın bağlandığı yazınsal akıma da bu denli aykırı düşen bir değiştirimi dilsel bir zorunluluk olarak benimsemek edilgen bir tutum olur. Bu durumda , adına yaraşır bir çevirmenin, oldukça ağır bir çeviri kokusuna katlanmak pahasına bile olsa, kendi dilinin olanaklarını zorlaması gerekir: çevirdiği yapıta ters düşmemek, dolayısıyla çeviri ediminin temel amacından sapmamak istiyorsa, kimi alışılmış kullanımlardan uzaklaşmak zorundadır.”*¹⁹⁷ der.

Yücel, Rabelais'nin Türkçeye çevrilmesi ya da Fuzuli'nin Almanca'ya çevrilmesinin, bu sanatçıların kendi dilleri ve kendi ekinleri arasında kurduğu bağıntıların büyük bir kısmının yok sayılması pahasına gerçekleştiğini söyler. Yücel, *“Çünkü çeviri kaynak dil içinde gerçekleşmiş bir söylemin erek dile aktarılmasını içerir yalnızca, bu söylemin içinde olduğu dilsel ve ekinel bağlamla kurduğu bütün bağıntılarla birlikte aktarılmasıysa hiçbir çevirmenin gerçekleştiremediği bir düştür.”*¹⁹⁸ der.

Yücel, çeviride kaynak dildeki söylemi yeniden bulmayı, sadece anlamı aktarmakla yetinmemeyi , anlamla birlikte biçimsel özellikleri de dizgesel bir biçimde dile yansıtmak gerektiğini düşünür. Ona göre, biçimden soyutlanmış bir anlam gereğince aktarılamaz. Yücel, bu konuda da göstergebilimsel bir yaklaşım sergileyerek dilin derin düzeyini, anlamsal yapıyla özdeşleştirir. Yücel çeviri yaparken, dilin derin düzeyinin yani anlamsal yapısının, yüzeysel düzeye yani biçimine göre de çevrilmesi gerektiğini düşünür. Çünkü biçim ve içeriği ayrılmaz öğeler olarak görür. Birbirlerini biçimlendirirler. Dilin yüzeysel düzeyinin yani biçiminin de derin düzeye yani

¹⁹⁷ Yücel, **Yazının Sınırları**, s.87.

¹⁹⁸ Yücel, **Yazının Sınırları**, s.88.

anlamsal yapısına uygun olarak çevrilmesini bekler. Bunların yanı sıra yüzeysel düzeyden yüzeysel düzeye de yani biçimden biçime de uygun bir çeviri bekler. Biçimin de kendi dilinde aktarılması gerektiğini düşünür.

Bir yapıtın kendi içinde de bir mantığı, kendine özgü bir yordamı olabileceğini söyler. Bu mantık ve yordamın kendi dilsel ve ekinel bağlamına de ters düşebileceğini belirtir. Çevirmenin anlam ve biçem arasındaki sıkı bağıntının bilincinde olarak, bunları göz önüne alması gerektiğini düşünür. Biçem ve içeriğin ayrılmazlığı ilkesini yok sayarak sadece anlamı aktarmayı amaçlayan bir çeviriyi yanlış bulur. Anlam bir şekilde aktarılsa bile metin ile çeviri arasında işlevsel bir eşdeğerlik olmadığını düşünür.

Yücel, çevirmenin özgürlüğünün sadece anlamla değil, biçemle de sınırlı olduğunu söyler. Yücel, yapıtın biçimini bir başka dilin biçimine aktarırken dilsel göstergenin nedensizliğinden bahseder. İki dil arasında somut sesler ve sözcükler düzeyinde bir koşutluk kurulamayacağını belirtir. Bu koşutluğun soyut bağıntılar düzeyinde kurulabileceğini söyler. Robert Desnos'dan örnek verir. *“Desnos'un dizelerini Türkçe'ye aynı sözdizimiyle aktarmamız olanaksızdır, ama bir yandan bu dizeleri oluşturan seslerin ve sözcüklerin birbirlerine, öte yandan sözdizimsel ve anlamsal yapılarının Fransızcaya göre sundukları değişik bağıntıları saptandıktan sonra, kendi dilimizde bunlarla eşdeğerde bağıntılar arayabiliriz; daha da iyisi, bu bağıntılar önümüze Fransızcanın kurallarıyla bağdaşmayan bir takım aykırılıklar biçiminde çıktığı zaman, aynı aykırılık bağıntılarını kendi dilimizde de kurabiliriz.”*¹⁹⁹ der.

Yücel, kaynak metinle erek metin arasında kurulacak koşutlukların sadece sözcük ve tümce düzeyinde arandığının düşünülmesini yanlış bulur. Yananlamın da hesaba katılması gerektiğini savunur. Bunun da bağlam sorununu ortaya çıkardığını söyler. Yücel'e göre , bir metin ne kadar yalın olursa olsun, sadece bir bağlamı yoktur. Metin her biri bir başka düzeyde yer alan , değişik ve karmaşık bağıntıları içermektedir. Yücel, yalnızca kaynak metinle ilgili olarak en az dört bağlamdan söz eder:

- 1.kaynak metnin toplumsal ve ekinel bağlamı;
- 2.kaynak metnin tür ve akım olarak yazınsal ya da bilimsel bağlamı;
- 3.kaynak metnin dilsel bağlamı, yani bağlandığı doğal dil;

¹⁹⁹ Yücel, **Yazının Sınırları**, s.92.

4. kaynak metnin kapsadığı ögelere göre kendi oluşturduğu bağlam, yani bir bütün olarak kendisi.”²⁰⁰

Yücel, ilk iki bağlamla metin arasındaki bağıntıların çevirmen için daha çok yardımcı nitelikte veriler olduklarını düşünür. Dolaylı bir işlevleri olduğunu söyler. Üçüncü bağlamla dördüncü bağlamın, dördüncü bağlamla kendisini oluşturan ögeler arasındaki bağıntılarınsa çeviriyi doğrudan yönlendirdiğini belirtir. Yücel, bağlam göz önüne alınmadan tutarlı bir çeviri yapılamayacağını dile getirir. Emile Ajar’ın *La Vie devant soi* romanını bu bağlamlar bakımından ele alır.

“Çeviri Deneyimi”²⁰¹ yazısında ise çevirmeninde bir biçemi ve anlatımı olduğundan ,çevirmenin çevrilen yapıtın biçeminin getirdiği sapmaları göz önüne alması gerektiğinden bahseder.

Yücel, bu yazısında çevirmenin kaynak-dille erek-dilin sesleri ve sözcükleri düzeyinde ele alınmaları durumunda bir bağıntı kurulabilse bile, bu bağıntıların belirleyici bir işlevi olmayacağını söyler. Yücel’e göre dilsel göstergelerin saymacılığı sebebiyle bu türden girişimler başarısızlıkla sonuçlanır. Yücel göstergebilimden yararlanarak kendince bir çeviri anlayışı oluşturur. “(...) göstergebilim bizi nicedir araştırmalarımızı tümceyle sınırlamamaya alıştırdığına göre, iki dilin sessel, sözlüksel ve sözdizimsel birimleri arasında kuramadığımız bağıntıları daha geniş bir düzlemde, kaynak-metinle içinde belirlediği toplumsal ve dilsel bağlamlar arasındaki benzerlik ve karşıtlık, uyum ve uymazlık bağıntıları arasında özdeş bağıntılar bulabilir, dahası, örneğin iki dilin ya bağlamlarının uzaklığı nedeniyle , kaynak-metnin gerektirmesi durumunda, söz konusu bağıntıları kendimiz oluşturmaya çalışabiliriz.”²⁰² Bu çeviri anlayışı doğrultusunda Raymond Queneau’nun *Zazie Metroda* (*Zazie dans le metro*) eseri ile Balzac’ın *Yaşamda Bir Başlangıç* (*Un Début dans la vie*) eserini ele alır.

Öncelikle *Zazie Metroda* adlı eseri bağlı bulunduğu doğal dille ilişkisi bakımından ele alır:

“1. *Zazie dans le métro*’nun dilinin, büyük ölçüde, günümüz fransızcasının özel bir katmanında: Paris ve dolaylarının halk çevrelerinde “konuşulan” dille örtüştüğü görülür;

2. daha çok karşılıklı konuşmalardan oluşan roman oldukça yüksek bir oranda açık saçık ve argo sözcük ve deyimler içerir, dahası, bu tür sözcük ve deyimler yalnızca

²⁰⁰ Yücel, *Yazının Sınırları*, s.93.

²⁰¹ Yücel, *Kimim Ben?*, ss.78-89.

²⁰² Yücel, *Kimim Ben?*, ss.80-81.

roman kişilerinin konuşmalarında değil, “anlatısal” ve “betimsel” bölümlerde de yer alır;

3. bununla birlikte, yapıtın söylemi Paris halk ağzıyla tümünden örtüşmez, çünkü cocacola yerine cacocalo, responsabilité yerine responsabilitas, homosexuel yerine hormosessuel gibi yazarca üretilmiş biçimler de içerir; yer yer de içli ya da destansı bir esintiye kapılmış görünür;

4. Queneau'nun “yazı”sı iki açıdan Fransız yazı diline ters düşer: zaman zaman kişisel bir sesbilgisel abece kullanarak (örneğin petite yerine ptite, obstiné yerine ostiné, ce que c'est yerine cexé yazarak) ve kimi deyimlerin, hatta kimi tümcelerin öğelerini söyleyişin uyumu ya da konuşmacının tutumu doğrultusunda kaynaştırarak (Skeutadittaleur, kékchose, vozouazévovos, vb.) hem yazım, hem dilbilgisi kurallarını çiğner.”²⁰³

Bu gözlemlerden sonra, yapılacak ilk şeyin günümüz Türkçesinde Paris ve dolaylarında hak çevrelerinin konuştuğu Fransızcaya kabaca da olsa denk düşecek bir katman bulmak olduğunu söyler. Başta kolay gibi görünse de, İstanbul'un halk çevrelerinin ağzını seçtiğimiz zaman karşılaştığımız zorluklardan bahseder. Buna kendince çözümler bulur:

“1. argo sözcük ve deyimler söz konusu oldukça, bizim argo sözlüğümüz başka hiçbir olanak sağlamadığı zaman, bunları halk ağzına olabildiğince yakın sözcük ve deyimlerle karşılamaya çalıştım; buna karşılık, görece de olsa bir “hava” denkliğine ulaşmak, bir de belirli bir oranı korumak kaygısıyla, Queneau'nun (belki bu sözcükleri yeğlediği, belki de Fransız argosunda bu sözcükler bulunmadığı için) bunlara başvurmadığı birçok tümcede açık saçık ya da argo sözcükler kullanmaktan çekinmedim;

2. ilk bakışta türkçe çeviride silinip gitmeye yargılı görünen kaynaştırılmış biçimlere ve sesbilimsel yazıma gelince, bir kez daha, pek de kurala uygun sayılamayacak bir yol seçtim. Böylece,

a) kendi dilimin buna elverdiğini düşündüğüm durumlarda, yazarı izledim, örneğin vosouazévovos'yu kazvedanalarınız'la, skeutadittaleur'ü demindedini'yle karşıladım;

²⁰³ Yücel, **Kimim Ben?**, ss.81-82.

b) örneğin romanın giriş tümcesi Doukipudonktan gibi karşılığı türkçede fazla uzun ve fazla ağır kaçacak biçimler söz konusu olduğu zaman, aynı kaynaştırma işlemine girmekten vazgeçtim; buna karşılık, minute karşılığı bidakka örneğinde olduğu gibi, türkçenin buna elverir gibi görüldüğü yerlerde benzer biçimler yaratmaktan çekinmedim;

c) Queneau'nun sesbilimsel yazım eğilimini sınırlı bir biçimde de olsa çeviride yansıtmak düşüncesiyle, birtakım halk ve çocuk söyleyişlerini yazıldığı gibi söylendiği gibiverdim, dakika(minute) yerine dakka,öğretmen(institutrice) yerine örtmen dedim;

d) bu arada, argo kullanımlarla güncel halk dilinin kullanımları arasındaki sınırın her zaman çok da belirgin olmadığını göz önünde bulundurmaya çalıştım: bugün le mec, le môme, le flic gibi çok yaygın sözcükleri tüm Fransızların argo olarak algıladıklarını söylemek zordur; öte yandan, aynı anlamı taşıyan ve aynı dilsel düzlemde yer alan sözcüklerin her iki dilde de aynı değeri taşımaması oldukça sık karşılaştığımız bir olgudur: merde türkçedeki karşılığının yanında fazlasıyla “masum” görünür; zarbo, fruko ve patburun sözcükleri le roussin, le flicard ve le flicmane sözcüklerini büyük ölçüde karşılar; ama oldukça eski bir argo terim olan aynasız sözcüğü le flic sözcüğüyle aynı değerde değildir; bununla birlikte, daha iyisini bulamayınca, aynasız'a boyun eğmek zorunda kaldım;

3. hormosessuel, psittaco-analyste ya da responsabilitas gibi bozulmuş ya da yarı-yabancı sözcükleri çevirirken, bu sapmalarında yazarı izleyerek eşcissel, puşkanalizci, sorumiyet biçimlerini “uydurdum”. ”²⁰⁴

1.1.6.TOPLUMSAL VE SİYASAL YAZILAR

Tahsin Yücel, toplumsal ve siyasal yazılarında, Cumhuriyet tarihimizin sorunlarından Türkiye'nin güncel sorunlarına ve olaylarına , eğitime, dönemin yönetim anlayışına, siyaset, kapitalizm , özelleştirme, küreselleşme ve aydın sorununa değin birçok konuya yer vermiştir.

Yücel, yazılarında toplumu birçok yönüyle ele alır. Küreselleşme ile hayatımıza girenleri ve toplumumuzun yaşadığı değişimleri dile getirir. Küreselleşme ve anamalcılığı, toplumun kimliğini değiştirmesi bakımından ele alır. “Başlangıçta adını andığımız yeni din, yani adına küreselleşme dedikleri ve kaçınılmaz diye

²⁰⁴ Yücel, **Kimim Ben?**, ss.83-84.

belledikleri olgu nedeniyle: anamalin karşısında hepimizin eşit olduğu kesinleşmiş ve bu “yadsınmaz gerçek” karşısında tüm ayrımlar, tüm sınırlar kalkmıştır ortadan, ulus düşüncesi, yurt düşüncesi, sınıf düşüncesi geçmişin karanlıklarına gömülmüş, herkes dünya vatandaşı olmuş (...) tüm çelişkiler sona ermiştir.”²⁰⁵

Yazılarında kapitalizm ve özelleştirme karşıtı görüşlerini savunur. Kapitalizmi ve özelleştirmeyi, bizi temel değerlerimizden yoksun bırakması ve kendi ülkemizde adeta yabancı gibi olmamız bakımından ele alır. “*Şu sırada ülkenin yazgısını ellerinde tutanlar bir yandan onun en değerli kuruluşlarını, en zengin kaynaklarını batan bir geminin malları gibi haraç mezat yabancılara satarken, bir yandan laiklik gibi ekonomik ve siyasal bağımsızlık gibi temel değerlerimizin içini boşaltıp duruyorlar.*”²⁰⁶

Yücel, “Aydın Sorunu ²⁰⁷” yazısında, aydın kimdir, aydının ayırıcı özellikleri nelerdir, aydının işlevi nedir gibi sorulara cevap arar. Sözlüklerde aydının açık ve tutarlı bir tanımı olmadığından yakınır. Bizdeki aydın sözcüğü ile Fransızların intellectuel sözcüğünü karşılaştırır. Bizdeki aydın sözcüğünün olumlu bir çağrışım yaptığını Fransızların intellectuel sözcüğünün ise belli bir alay payı içerdiğini söyler. Bizim aydın terimimizin Fransızlarınkı gibi hiçbir zaman alay terimi olarak kullanılmadığını dile getirir. Bir başka yazısında²⁰⁸ “*(...) aydın kavramı toplumdan topluma, hatta aynı toplum içinde dönemden döneme ve çevreden çevreye birtakım değişiklikler gösterebilir.*” der.

Yücel, aydının sözlüklerdeki tanımlarından, kendi gözlemlerinden ve kendi aydınlarımızın sunduğu örnekten yararlanarak aydın hakkında sonuç çıkarır:

1.Yücel’e göre aydının en belirgin özelliği, etrafında olan bitenleri bağımsız , özgür bir biçimde sorgulayabilmesi ve yargılayabilmesidir. Yücel, bunun da belli bir düşünsel birikim ve dürüstlük gerektirdiğini düşünür. Ona göre aydın, birinin sözcülüğünü yapmaz , güncel olayların ve güncel yönelimlerin tutsağı değildir. Aynı zamanda aydının her zaman uzman bir kişi olmayabileceğini söyler. Aydın her zaman ileri düzeyde bir öğrenimi olmasını , sanatçı veya yazar olmasını beklemez. Aydın uğraşıyla değil, düşünsel etkinliğiyle tanımlamanın gereğinden bahseder.

²⁰⁵ Yücel, *Gün Ne Günü?*, s.29.

²⁰⁶ Yücel, *Gün Ne Günü?*, s.229.

²⁰⁷ Yücel, *Yüz ve Söz*, ss.148-155.

²⁰⁸ Yücel, *Gün Ne Günü?*, s.50.

2.Yücel'e göre aydın bir toplumun ve ekinin parçası olduğu için , toplumun sorunlarını da üstlenir, görmezden gelmez. Toplumun sorunlarını kendi sorunlarıymış gibi ele alır.

3.Aydın toplumun bir ögesi olduğu gibi aynı zamanda toplumu eleştirebilir ve karşı çıkabilir. Aydının kuşkucu olduğunu ve vardığı sonuçlara hiçbir zaman kesin sonuçlar gözüyle bakmadığını belirtir.

4.Aydının ille de yazar olması gerektiği düşüncesini yanlış bulur. Ona göre , bir profesör, bir ilkokul öğretmeni, bir ressam, bir nüfus memuru da aydın olabilir.

5.Yücel'e göre aydın düşünsel olarak tutarlılık ve sürekliliği benimsemiştir. Adına yaraşır hiçbir aydının ayakkabı değiştirir gibi görüş ve konum değiştirmeyeceğini söyler. Yücel, aydının düşünsel tutarlılığını sürdürebilmesi için bağımsız olması gerektiğini savunur.

6.Yücel, bu bağımsızlığın kesintisiz bir yansızlık olarak düşünülmesinin de yanlış olduğunu söyler. Aydının bağlandığı değerleri korumak için belirli konularda kendisinininkine karşıt görüşleri benimsemiş kişi ya da topluluklarla işbirliğine girebileceğini söyler.

7.Aydının her zaman yaratıcı olduğu ve görüşlerinin her zaman özgün olduğu düşüncesini de doğru bulmaz. Yücel'e göre aydının ayırıcı özelliği “(...) belirli düşünelere, belirli düşüncelere kendi arayışları, kendi uslamaları sonunda varmak, hiçbir düşünüyü hazır kalıp olarak benimsememek (...)”²⁰⁹tir .Yücel'e göre aydının en temel özelliklerinden biri düşüncelerinin kendi düşünceleri olmasıdır; özgün de olsa, yaygın da olsa kendi düşünceleridir. Bu sebeple çok önemsiz bile olsa , özgün bir yanı olduğunu düşünür.

8.Yücel'e göre aydın sözcüğünün düşüngüsel bir çağrışımı vardır fakat bireysel düzlemde herhangi bir düşüngüye bağlı olmanın aydın sayılmak için yeterli olmadığını söyler. Bunun yanı sıra aydının sadece laiklikle bağdaştırılmasını doğru bulmaz. Aydının farklı yaklaşımları , farklı inançları olabilir.

Eğitim konusunda yazdığı yazılarında eğitim düzeyinin düşmesinden ve özel okulların çoğalmasından, üniversitelerde yabancı dille öğretime geçilmesine kadar birçok konuya değinir.

²⁰⁹ Yücel, **Yüz ve Söz**, s.153.

1.1.7.DİĞER YAZILAR

Bu bölümde, Tahsin Yücel'in tarih, kültür, sanat, spor ve din gibi konulardaki yazılarına kısaca değindik.

Yücel'in, tarih konusundaki fikirlerinde bilim adamı rolünün önemi büyüktür. Yücel, tarihe bilimsel açıdan bakar. Bir bilgi dalı olarak tarihin gelişmiş bir bilim olmadığını söyler ve tutarlı, denenebilir bir yönteminin olmadığından bahseder. Tarihin bütün her şeyin üstünde, tek yönlü, evrensel ve sürekli bir gelişme olarak ele alınmasının, bilimsel bir yaklaşım olmadığını belirtir. Yücel, aşkın bir tarih anlayışına karşı çıkar. Ussal bir tarih anlayışından yanadır. Yücel'e göre, tarih genel olaylardan çok, ayrıcalıklı olayları öne çıkardığı için, yanıtları göreceli, yöntemi yetersiz kalmaya yargılıdır.

Kültür hakkındaki yazılarında, çağımızda ortak bir dil yaratabilmenin güçlüğünden , söylevlerin buna engel olduğundan bahseder.Kültürün ne olduğunu açıklar ve doğa ile karşıtlığı bakımından ele alır.

Spor yazılarında futboldan bahseder. Futbola da göstergebilimsel olarak yaklaşır. Futbolun bir gösterge evreni olduğunu belirtir. Dil konusundaki dikkati futbola da yansır. Futbol yorumcularının kullandıkları dili, eğretileme ve düzdeğişmece açısından ele alır. Bunun yanı sıra, futbol yazarını, takımı, oyuncuyu, teknik direktör, hakem ve izleyiciyi söylemleri bakımından ele alır.

Din hakkındaki yazılarında, din ve dindarlık ilişkisinden, türbandan, örtünme ve açılma biçimlerinden bahseder. Örtünmeye, egemenlik ve iktidar açısından yaklaşır. Örtünmenin, aynı zamanda bir egemenlik , bir iktidar isteminden kaynaklandığını düşünmek yanlış olmaz der.

SONUÇ

Tahsin Yücel çok yönlü bir kişiliktir. Yazın hayatına hikaye ile başlar. Roman, deneme, eleştiri, inceleme türünde eserler verir. Tüm bunların yanında sayısı hayli fazla olan çevirileri vardır. Yücel, kendini birçok alanda geliştirmiş bir yazardır.

Tahsin Yücel, Cumhuriyet dönemi yazarları içerisinde değerlendirilir. Bu dönemde öznel eleştiriye savunan Nurullah Ataç, Memet Fuat, Suut Kemal Yetkin gibi yazarlar yanında nesnel eleştiriye savunan Asım Bezirci, Hüseyin Cöntürk gibi yazarlar vardır. Yücel bir kurama bağlı kalması bakımından bu yazarlardan ayrılır. Yücel'in ilk eleştiri yazıları 1950'li yıllarda *Varlık* dergisinde yayımlanmaya başlar. Yücel bu yazılarında yapısalcı anlayışın savunuculuğunu yapar.

Tartışmalar kitabında kavga etmeden ve hakarete varmadan sağlıklı bir eleştirinin nasıl olması gerektiğini gösterir. Yücel, yapısalcı eleştiriye kullanarak çözümleme yapmadığı yazılarında da bu kuramın etkisinde kaldığını gösterir. Eleştiri metinlerinde de yapısalcı bir incelememiş gibi ele aldığı olaya kendi içinde bakar. Kendi öğeleri arasında incelemeler yapar. Bu yapısalcı eleştiri anlayışından gelir. Metni metin dışında kalan hiçbir şeyle açıklamaya çalışmaz. Eldeki bütün verileri değerlendirir ve bunlardan bir sonuç çıkarır. Eleştirilerinde karşısındakini tutarlı olmamakla suçlar. Çünkü Yücel bağlandığı eleştiri kuramı dolayısıyla tutarlılığa büyük önem verir. Metni metin dışı öğelerle açıklayanları (örneğin metni açıklamak için yazarın hayatından yola çıkanları) eleştirir. Ayrıca yazınsal bir metni başka bilim dallarından (örneğin ruhbilim gibi) yola çıkarak açıklamayı doğru bulmaz. Ona göre her metin bir yapıdır ve bu yapı kendi öğeleri içinde değerlendirilmelidir.

Yücel eleştiri üzerine bolca kafa yormuş ve gerek yazılarında gerek eserlerinde eleştiri ve eleştiri kuramları üzerine görüşlerini paylaşmıştır. Bu bakımdan *Eleştiri Kuramları* isimli kitabı onun bu dikkatini göstermektedir. Yücel, bizde nesnel bir eleştirinin eksikliğini hissetmiştir. *Yapısalcılık* kitabıyla ülkemizde yapısalcılığın tanınmasını sağlamıştır. Dilbilim, budunbilim, göstergebilim gibi bilimlerden faydalanarak kendi yapısalcı anlayışını ortaya koymuştur. Henüz dünyada ve ülkemizde çok az örneği varken Greimas'ın yol göstermesiyle yazdığı *L'Imaginaire de Bernanos* isimli teziyle bizde yapısalcı eleştirinin uygulamalı ilk örneğini sunmuştur. İnceleme yazılarında roman, masal, şiir, hikaye gibi türleri yapısalcı anlayış doğrultusunda çözümlemiştir. Deneme yazılarında da yapısalcı kuramın izleri görülmektedir.

Ele aldığımız deneme kitaplarındaki eleştiri hakkındaki yazılardan ve yaptığı çözümlemelerden yola çıkarak eleştirmenliği hakkında şu sonuca varabiliriz:

Yücel, gerçek eleştirinin yapıtı yerden yere vurmak ve yaratıcısının canına okumak olmadığını söyler. Öncelikle yapıtı anlamaya çalışmanın, yapıtı bütünüyle kavramanın öneminden bahseder. Bu da onun yapısalcı anlayışa bağlı olmasından gelir. Bu yönüyle dönemindeki diğer yazarlardan ayrılır. Yücel, eleştiriye kuramsal açıdan bakar.

Tahsin Yücel'e göre eleştirinin işlevi, bir yapıtın anlamsal ve biçimsel özelliklerini bütün yönleriyle ortaya koymaktır.

Tahsin Yücel, kendini eleştirmen olarak görmez. Başkalarının yapıtlarını ele alan yazılarının bir bölümünü de eleştiriden çok inceleme olarak değerlendirdiğini söyler. Yücel'in söylediği gibi ele aldığımız yazıların çoğu inceleme niteliği gösterir. Yücel, eleştirmeni okurla yapıt arasında bir aracı olarak görür. Eleştirmenin yapıtın daha iyi anlaşılmasını ve değerlendirilmesini sağlaması gerektiğinden bahseder.

Tahsin Yücel eleştiri yazılarında mizah, ironi ve alaydan sıklıkla faydalanır. Böylelikle okuru güldürmeyi ve düşündürmeyi amaçlar.

Tahsin Yücel'in sanat hakkındaki yazılardan yola çıkarak şu sonuca varabiliriz:

Yücel, sanatın ve sanat eserinin niteliği üzerinde kafa yormuş yazarlarımızdandır.

Yücel, sanatta bağımsızlık kavramına önem verir. Yapısalcılık anlayışına bağlı kalarak her yapıtın , her şeyden önce bir “yapı”, kendi içinde tutarlı, kendi kendine yeten bir “dizge” olduğunu söyler. Ona göre bu sebeple sanat yapıtları bağımsızdır. Sanat yapıtı kendi içindeki öğelerden yola çıkılarak değerlendirilmelidir. Yücel, sanat yapıtlarına da yapısalcı açıdan bakar.

Yine bu anlayış doğrultusunda sanat eserinin evrenselliğinden ve sanatta birlik kavramından bahseder.

Sanata bir amaç yüklemenin saçmalığını belirtir ve sanatın sadece kendi kendisi için olduğunu söyler.

Sanatın değeri ve geçerliliği konusundaki ölçütleri göreceli bulur. Tutarsızlığı sebebiyle eleştirir.

Sanatta biçim ve biçimin karıştırılmasına vurgu yapar.

Sanatın konusu ve sanatçı hakkındaki bakış açısını ortaya koyar.

Yücel'in dil hakkındaki yazılarından yola çıkarak vardığımız sonuçlar şöyledir:

Yücel, Türk Dil Kurumu'nda yönetim kurulu üyeliği yapmış ve bu süre boyunca dil devrimi ve dilde özleşmeden yana bir anlayışı savunmuştur. *Dil Devrimi ve Sonuçları* kitabı Yücel'in bu konudaki dikkatini göstermektedir.

Yazılarında sık sık dilde özleşmenin gereğinden bahsetmiştir. Dil devrimi karşıtlarının eleştirilerine karşı dilbilimsel yöntemden faydalanarak dil devrimini savunmuştur. Bu yönüyle Yücel'in dil devrimi konusundaki fikirleri önem kazanmaktadır. Yücel, bu eleştirilere karşı tutarlı açıklamalar getirmeye çalışmıştır. Burada yine Yücel'in yöntemli bir şekilde karşıındakini eleştirdiğini görürüz.

Dilde gelişmişlik- ilkelik gibi bir kavramın saçmalığından bahseder. Ona göre hiçbir dil birbirinden üstün değildir. Bu kavramların sadece bir dilin kendi içindeki evreleri arasında değerlendirme yaparken kullanılabileceğini söyler.

Yücel'in dil konusundaki hassasiyetini Türkçesi varken yabancı dilden uydurma isimler üreterek mağaza, gazete, dergi, hastahane gibi yerlerde bu isimleri kullananları eleştirmesinde görürüz.

Yücel, anadilde öğretimden yanadır. İnsanın en iyi kendi dilinde öğrenebileceğini savunur.

Yazın hakkındaki yazılarında ise şu sonuçlara varabiliriz:

Yücel, yazın alanındaki yazılarında roman, hikaye, şiir, masal gibi türleri ele almıştır.

Yücel, yazında kurmaca ve gerçeklik konusunda büyük önem verir. Çoğu yazısında bu konuyu ele almıştır. Edebiyat eserini sadece kendi kendisi olması bakımından ele alır. Burada yine yapısalcılığın izlerini görürüz. Edebiyat eseri nesnel gerçeklerin anlatıldığı yer değildir. Nesnel gerçeklere en yakın eser bile kurmacadır. Çünkü eser yazarın muhayyilesinden geçerek aktarılır.

Yazılarında yazarın ve okurun edebiyatla ilişkisini ele almıştır.

Tarihsel roman konusundaki düşünceleri önemlidir. Bu konuda Kemal Tahir'i eleştiren yazılar yazmıştır. Lukacs'ın tarihsel roman anlayışına karşı çıkmaktadır.

Çeviri konusundaki yazılarından yola çıkarak şu sonuçlara varabiliriz:

Çevirmenin değer görmemesinden yakınır. Çevirmenin, çeviri yaparken yaratıcılığını kullanması ve çeviride yaşadığı problemlere sürekli çözümler üretmesi sebebiyle aslında ne kadar değerli olduğunu ortaya koyar.

Yücel, çeviride biçem konusuna büyük önem verir. Gerektiği durumlarda eserin çeviri kokması gerektiğinden bahseder. Yazılarında çeviride yaşadığı zorluklara

özüm­ler sunar. Bu bakımdan yazıları çevirmenlerin faydalanabilecekleri önemli bir kaynak niteliğı taşıır.

Tüm bunların dışında Yücel, köşe yazarlığı sebebiyle yazılarında toplumsal konulara ve siyasete değinir. Tarih, költür, sanat, spor ve din gibi konular hakkında yazılar yazar.

KAYNAKÇA

İncelenen Eserler

- Yücel, Tahsin. **Alıntılar**, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2019.
- Yücel, Tahsin. **Göstergeler**, Can Yayınları, İstanbul, 2018.
- Yücel, Tahsin. **Gün Ne Günü?**, Can Yayınları, İstanbul, 2016.
- Yücel, Tahsin. **Kimim Ben?**, Can Yayınları, İstanbul, 2016.
- Yücel, Tahsin. **Salaklık Üstüne Deneme**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.
- Yücel, Tahsin. **Söylemlerin İçinden**, Alakarga Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- Yücel, Tahsin. **Tartışmalar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999.
- Yücel, Tahsin. **Yazın, Gene Yazın**, Can Yayınları, İstanbul, 2011.
- Yücel, Tahsin. **Yazının Sınırları**, Adam Yayınları, İstanbul, 1982.
- Yücel, Tahsin. **Yazın ve Yaşam**, Yol Yayınları, İstanbul, 1983.
- Yücel, Tahsin. **Yüz ve Söz**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2019.

Diğer Eserler

- Andaç, Feridun. **Sözcüklerin Diliyle Konuşmak Tahsin Yücel ile Yüz Yüze**, Dünya Kitapları, İstanbul, 2003.
- Andaç, Feridun. **Söz Uçar Yazı Kalır Yüzyılın Son Tanıkları 2.Bölüm**, Can Yayınları, İstanbul, 2002.
- Akün, Ömer Faruk. “Divan Edebiyatı”, **İSAM**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/divan-edebiyati> (18.05.2022)
- Akyüz, Kenan. **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2014.
- Babacan, Mahmut. “Ara Nesil’de Eleştiri”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, Hece Yayınları, Ankara, Mayıs/Haziran/Temmuz, 2003, s.77.
- Durak, Mustafa. **Her Yönüyle Tahsin Yücel**, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2000.
- Durmuş, İsmail. “Mizah”, **İSAM**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mizah> , (27.06.2022).
- Enginün, İnci. **Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e**, Dergah Yayınları, İstanbul, 2014.
- Ercilasun, Bilge. “Servet-i Fünûn Edebiyatında Tenkit”, **Servet-i Fünûn Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011, s.492-493.

Ergun, Emel, Necmettin Sevil. “Tahsin Yücel ve Türkiye’de Yapısalcı Kuram”, **Yazınınızın Görünmez Devi Tahsin Yücel**, Haz. Alpay Kabacalı, TÜYAP, İstanbul, Ekim, 2003, s.58.

Fişekçi, Turgay. “Tahsin Yücel’in Çok Yönlü Kişiliği”, **Yazınınızın Görünmez Devi Tahsin Yücel**, Haz. Alpay Kabacalı, TÜYAP, İstanbul, Ekim 2003, s.65.

Karataş, Turan. **Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, Perşembe Kitapları, İstanbul, 2001.

Kasar, Sündüz Öztürk. “Türk Göstergibiliminde Öncü Bir Yapıt: Anlatı Yerlemleri”, **Söylem, Söylen, Yazın**, (Ed.Nedret Tanyolaç Öztokat), Can Yayınları, İstanbul, 2015, ss.59-69.

Lekesiz, Ömer. “Eleştirinin Görevi”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, Hece Yayınları, Ankara, Mayıs/Haziran/Temmuz, 2003, s. 365.

Moran, Berna. **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1983,s.176.
Özçelebi, Betül Mutlu. “Cumhuriyet Döneminde Edebî Eleştiri(1923-1938)”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, Hece Yayınları, Ankara, Mayıs/Haziran/Temmuz, 2003, s.121-122.

Özçelebi, Hüseyin. “Cumhuriyet Döneminde Edebî Eleştiri (1939-1960)”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, Hece Yayınları, Ankara, Mayıs/Haziran/Temmuz, 2003, ss.163-164.

Özgül, M.Kayahan, “Tenkidi Eleştirmek”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı** , Hece Yayınları, Ankara, Mayıs/Haziran/ Temmuz, 2003, ss.7-13.

Özkan, Kaan. **Görünmez Adam Tahsin Yücel Kitabı**, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2001.

Öztokat, Nedret Tanyolaç. **Söylem, Söylen, Yazın, Tahsin Yücel’e Armağan**, Can Yayınları, Can Yayınları, İstanbul, 2015.

Öztokat, Nedret Tanyolaç. “Tahsin Yücel’in Yazın Araştırmaları” , **Yazınınızın Görünmez Devi Tahsin Yücel**, Haz. Alpay Kabacalı, TÜYAP, İstanbul, Ekim, 2003, s.51.

Öztokat, Nedret Tanyolaç. “Yazınsal İncelemelerde Bilimsellik: Tahsin Yücel’in Yazın Araştırmalarına Bakış”, **Her Yönüyle Tahsin Yücel**, (Ed.Mustafa Durak), Multilingual Yayınları, İstanbul, 2000,s. 21.

Parlatır, İsmail, İnci Enginün, Ömer F.Huyugüzel, Bilge Ercilasun, Mustafa Özbalcı, Alaattin Karaca. **Servet-i Fünûn Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011.

Rifat, Mehmet. **Bizim Eleştirmenlerimiz**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2008.

Semercioğlu, Ufuk. “Çevirileriyle Tahsin Yücel”, **Her Yönüyle Tahsin Yücel**, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2000, s.62.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. **On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013.

Tökel, Dursun Ali. “Divan Edebiyatında Eleştiri”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, Hece Yayınları, Ankara, Mayıs/Haziran/Temmuz, 2003, ss.14-47.

Tural, Şecaattin. “Türk Edebiyatında Eleştiri: Cumhuriyet Devri”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt:4, Sayı:8, 2006, ss.260-261.

Uçman, Abdullah. “Tanzimat ve Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatında Eleştiri”, **Hece Eleştiri Özel Sayısı**, Hece Yayınları, Ankara, Mayıs/Haziran/Temmuz, 2003 ss.48-70.

Yücel, Tahsin. **Anlatı Yerlemleri Kişi/Süre/Uzam**, Ada Yayınları, İstanbul, 1979.

Yücel, Tahsin. **Dil Devrimi ve Sonuçları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1982.

Yücel, Tahsin. **Eleştiri Kuramları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017.

Yücel, Tahsin. **Kendine Doğru Yolculuk**, Can Yayınları, İstanbul, 2016.

Yücel, Tahsin. “Söyleni”, Metis 4, Sayı 20/21, 1992, s.24.

Yücel, Tahsin. **Yapısalcılık**, Ada Yayınları, İstanbul, 1982.

EK

Düzyazılarının Kronolojik Listesi

- Tahsin Yücel, “Anlatamadığım”, Varlık, Sayı 375, 1951, s.8.
- Tahsin Yücel, “Günah Değil mi?”, Varlık , Sayı 370, 1951, s.11.
- Tahsin Yücel, “Sait Faik İçin”, Varlık, Sayı 407, 1952, s.6.
- Tahsin Yücel, “Sait Faik”, Varlık, Sayı 413, 1954, s.7.
- Tahsin Yücel, “Haney Yaşamalı”, Cilt 24, Sayı 435, 1956, s.19.
- Tahsin Yücel, “Bir Çeviri Üzerine (Bir Adam Üldü Adlı Eseri Hakkında)” , Varlık, Sayı 431, 1956, s.7.
- Tahsin Yücel, “Misafir ”, Varlık, Cilt 24, Sayı 441, 1956, s.16.
- Tahsin Yücel, “Sanat Unutulunca”, Varlık, Sayı 406, 1956, s.18.
- Tahsin Yücel, “Yeni Bir Buluş”, Varlık, Sayı 430, 1956,s.20.
- Tahsin Yücel, “Dört Duvar”, Varlık, Sayı 451, 1957, s.14.
- Tahsin Yücel, “Anlamak”, Varlık, Cilt 27, Sayı 515, 1959, s.6.
- Tahsin Yücel, “Çağımızı Yansıtmak”, Varlık, Cilt 27, Sayı 509, 1959, s.3.
- Tahsin Yücel, “Roman Gerçeği”, Varlık, Cilt 27, Sayı 515, 1959, s.6.
- Tahsin Yücel, “Ölümünün Ardından Albert Camus”, Varlık, Cilt 27, Sayı 518, 1960, s.9.
- Tahsin Yücel, “Boş Ölçüler”, Varlık, Cilt 29, Sayı 560, 1961, s.7.
- Tahsin Yücel, “Eleştirme Çevresinde” , Varlık, Cilt 29 , Sayı 559, 1961, s.7.
- Tahsin Yücel, “Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Son Kitabı: Saatleri Ayarlama Enstitüsü” , Varlık, Cilt 29, Sayı 568, 1962, s.9.
- Tahsin Yücel, “Etiemble ile” , Varlık, Cilt 29, Sayı 573, 1962, s.12-13.
- Tahsin Yücel, “Hangi Çeviri?” , Varlık, Cilt 29, Sayı 566, 1962, s.16.
- Tahsin Yücel, “Michel Butor Anlatıyor” , Varlık, Cilt 32, Sayı 644, 1965, s.13.
- Tahsin Yücel, “Umutsuz Edebiyat” , Varlık, Cilt 32, Sayı 637, 1965, s.4.
- Tahsin Yücel, “Bilinçsiz Sanat” ,Yelken, Sayı 115, 1966, s.7-8.
- Tahsin Yücel, “André Maurois Öldü” , Cep Dergisi, Cilt 2, Sayı 13, 1967, s.3-8.
- Tahsin Yücel, “Tanrıların Ölümü” , Varlık, Cilt 34, Sayı 685, 1967, s.8.
- Tahsin Yücel, “Dil Devrimi ve Anlatım”, Varlık, Cilt 35, Sayı 709, 1968, s.4-5.
- Tahsin Yücel, “Dil Devrimi ve Bilim” , Varlık, Cilt 35 , Sayı 710, 1968, s.4-5.
- Tahsin Yücel, “Dil Devrimi ve Kurallar” , Türk Dili, Cilt 18, Sayı 200, 1968, 89-94.
- Tahsin Yücel, “Şiir ve Yorum” , Varlık, Cilt 35, Sayı 718, 1968, s.3-4.
- Tahsin Yücel, “Devlet Ana Nasıl Okunur?”, Varlık, Sayı 749, 1970, s.8-9.

- Tahsin Yücel, “Yapısal Eleştiri”, Türk Dili Eleştiri Özel Sayısı 2, Sayı 234, 1971, s.422-425.
- Tahsin Yücel, “Nerval’in Çevresinde”, Türk Dili, Sayı 271, 1974, s.574-578.
- Tahsin Yücel, “Düş ve Gerçek”, Türk Dili, Sayı 299, 1976, s.313-317.
- Tahsin Yücel, “Özgür Tutsaklar “, Türk Dili, Sayı 322, 1976, s.1-5.
- Tahsin Yücel, “Roman ve Bilim” , Varlık, Cilt 43, Sayı 826, 1976, s.3-4.
- Tahsin Yücel, “Çeviride Anlatı Dili” , Türk Dili , Cilt 38, Sayı 322, 1978, s.76-79.
- Tahsin Yücel, “Çoğul Okuma”, Türk Dili, Cilt 40, Sayı 337, Ekim 1979, s.193-196.
- Tahsin Yücel, “Proust’un Bir Öyküsü Çevresinde” , Dilbilim, Sayı 4, 1979, s.111-117.
- Tahsin Yücel, “Anlatı Yerlemleri”, Oluşum, Sayı 30, 1980, s.33-34.
- Tahsin Yücel, “Masalların Yönü” , Dilbilim , Sayı 5, 1980, s.72-76.
- Tahsin Yücel, “Yansı”, Oluşum, Sayı 38, 1980, s.2-3.
- Tahsin Yücel, “Yansıtma Süreci”, Türk Dili, Cilt 41, Sayı 343, 1980, s.209-212.
- Tahsin Yücel, “Anlatı Yerlemleri” , Varlık, Cilt 48, Sayı 881, 1981, s.8.
- Tahsin Yücel, “Dil ve Anlatı” , Bağlam, Sayı 3, 1981, s.121-126.
- Tahsin Yücel, “Fransız Coşumculuğu”, Türk Dili Dergisi Yazın Akımları Özel Sayısı, Sayı 349, Ocak 1981, s.59-83.
- Tahsin Yücel, “Roman ve Gelenek” , Hürriyet Gösteri, Cilt 1, Sayı 5, 1981,s.64.
- Tahsin Yücel, “Yaşar Nabi Okulu” , Sanat Olayı, Sayı 4, 1981, s.6-7.
- Tahsin Yücel, “André Gide ve Eleştiri”, Çağdaş Eleştiri, Sayı 6, 1982, s.42-45.
- Tahsin Yücel, “Destandan Şiire” , Tan Edebiyat Yıllığı, Sayı 1, 1982, s.4-7.
- Tahsin Yücel, “Dilin Kemiği” , Türk Dili, Cilt 44, Sayı 364 , 1982, 194-197.
- Tahsin Yücel, “Elyazısı”, Oluşum Dergisi Mektup Özel Sayısı, Sayı 55, 1982, s.62.
- Tahsin Yücel, “Madame Bovary Çevresinde” , Çağdaş Eleştiri, Sayı 4, 1982, s.22-25.
- Tahsin Yücel, “Michel Tournier ya da Söylenen-Roman” , Çağdaş Eleştiri, Sayı 6, 1982, s.13-16.
- Tahsin Yücel, “Mikail Baktin”, Çağdaş Eleştiri, Sayı 9, 1982, s.22-27.
- Tahsin Yücel, “Sözcelem ve Halk Masalı”, Çağdaş Eleştiri, Sayı 2, 1982, 32-35.
- Tahsin Yücel, “Ucuzluk”, Çağdaş Eleştiri, Sayı 8, 1982, s.46-49.
- Tahsin Yücel, “Yalınlık ve Açıklık”, Oluşum, Sayı 53, 1982, s.3.
- Tahsin Yücel, “Yazının Sınırları” , Çağdaş Eleştiri, Sayı 9, 1982, s.64-65.
- Tahsin Yücel, “200.Doğum Yılında Stendhal” , Milliyet Sanat Dergisi, Sayı 65, 1983, s.22-24.
- Tahsin Yücel, “Anlatı Geleneği”, Çağdaş Eleştiri, Sayı 3, 1985, s.36-39.

Tahsin Yücel, “Fransa’da Düşün ve Yazın” , Hürriyet Gösteri, Sayı 62, 1986, s.17-18.

Tahsin Yücel, “Akşit Göktürk İçin”, Hürriyet Gösteri, Sayı 89, 1988, s.18-19.

Tahsin Yücel, “Balzac ve Devrim”, Frankofoni Fransız İhtilali Özel Sayısı, Sayı 1, 1989, s.209-212.

Tahsin Yücel, “Psikanaliz ve Edebiyat” , Milliyet Sanat Dergisi, Sayı 226, 1989, s.8-9.

Tahsin Yücel, “Berke Vardar Örnek Bir İnsan ve Bilim Adamıydı”, Hürriyet Gösteri, Sayı 110, 1990, s.26-27.

Tahsin Yücel, “Berke Vardar Üstüne”, Türk Dili, Sayı 17, 1990, s.43.

Tahsin Yücel, “Kara Kitap”, Hürriyet Gösteri, Sayı 120, 1990, s.45-48.

Tahsin Yücel, “Yabancı Dille Öğretim”, Çağdaş Türk Dili , Sayı 30-31 Özel Sayı, 1990, s.884-888.

Tahsin Yücel, “Çünkü Ben Bir Başkasıdır”, Hürriyet Gösteri, Sayı 132, 1991, s.13-16.

Tahsin Yücel, “Eleştiri ve Aktöre” , Çağdaş Türk Dili, Sayı 45-46 Özel Sayı, 1991, s.403-406.

Tahsin Yücel, “Yazarlar Kendilerini Bağımsız Adacıklar Gibi Görüyorlar”, Argos, Cilt 3, Sayı 31, 1991, s.46-50.

Tahsin Yücel, “Söyleni” , Metis Çeviri, Sayı 20-21, 1992, s.22-25.

Tahsin Yücel, “Doğumunun 80.Yılında Albert Camus; Camus’nün Birliği” , Milliyet Sanat Dergisi, Sayı 323, 1993, s.22-24.

Tahsin Yücel, “Ölümünün 100.Yılında Guy de Maupassant”, Milliyet Sanat , Sayı 314, 1993, s.28-29.

Tahsin Yücel, “Yazın Ortamı” , Varlık, Cilt 60, Sayı 1035, 1993, s.11-12.

Tahsin Yücel, “Başkasının Yapıtı”, Varlık, Cilt 60, Sayı 1039, 1994, s.25-29.

Tahsin Yücel, “Folklor ve Gelenek” , Varlık, Cilt 60, Sayı 1041, 1994, s.26-28.

Tahsin Yücel, “Yazın ve Biz” , Varlık, Cilt 61, Sayı 1047, 1994, s.19-22.

Tahsin Yücel, “Roman ve Sözcelem” , Varlık, Cilt 64, Sayı 1071, 1996, s.24-26.

Tahsin Yücel, “Güncellik” , Varlık, Cilt 64, Sayı 1072, 1997, s.22-24.

Tahsin Yücel, “Güncel Dilin Çevreni” , Varlık, Cilt 64, Sayı 1073, 1997, s.24-5.

Tahsin Yücel, “Mutfak Yazını” , Hürriyet Gösteri, Sayı 199, 1997, s.36-39.

Tahsin Yücel, “Söz Töreleri” , Varlık, Cilt 64, Sayı 1074, 1997, s.33-36.

Tahsin Yücel, “Çağcıl Aşk Şarkıları” , Varlık, Cilt 65, Sayı 1084, 1998, s.3-7.

Tahsin Yücel, “Devrimi Kimler Yapar?”, Varlık, Cilt 65, Sayı 1088, 1998, s.3-6.

Tahsin Yücel, “Dil ve Yetenek” , Varlık, Cilt 65, Sayı 1085, 1998, s.3-5.

- Tahsin Yücel, “Şarkıcı Josefine ve Bizimkiler”, Varlık, Cilt 66, Sayı 1090, 1998, s.13-15.
- Tahsin Yücel, “Yurttaş ve Sanatçı”, Varlık, Cilt 66, Sayı 1095, 1998, s.20-22.
- Tahsin Yücel, “Adlar ve Sınırlar”, Varlık, Cilt 67, Sayı 1103, 1999, s.8-11.
- Tahsin Yücel, “Al Gözüm Seyreyle”, Varlık, Cilt 66, Sayı 1098, 1999, s.30-34.
- Tahsin Yücel, “Biçim ve Biçem”, Varlık, Cilt 67, Sayı 1102, 1999, s.22-23.
- Tahsin Yücel, “Yukarı ve Aşağı”, Dilbilim Araştırmaları, 1999, s.101-110.
- Tahsin Yücel, “Dil Devriminin Gelişimi”, Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi, Sayı 11, 1999, s.3-12.
- Tahsin Yücel, “Gerçeğe Benzerlik”, Varlık, Cilt 66, Sayı 1101, 1999, s.31-32.
- Tahsin Yücel, “Özgür Kadınlar”, Defter, Cilt 12, Sayı 35, 1999, s.111-128.
- Tahsin Yücel, “Soyutlama”, Varlık, Cilt 66, Sayı 1100, 1999, s.23-26.
- Tahsin Yücel, “Doğan Hızlan”, Dil Dergisi Doğan Hızlan Özel Sayısı, Sayı 93, 2000, s.34-35.
- Tahsin Yücel, “Otomobil ve İnsanbiçimsellik”, Cogito, Sayı 24, 2000, s.151-158.
- Tahsin Yücel, “Tarih Babanın Buyruğu”, Varlık, Cilt 67, Sayı 112, 2000, s.4-7.
- Tahsin Yücel, “Yüksel ki Yerin”, Varlık, Cilt 67, Sayı 1109, 2000, s.55-59.
- Tahsin Yücel, “Söylen ve Yüz”, Kitap-lık, Sayı 49, 2001, s.100-103.
- Tahsin Yücel, “Yeni Bir Eleştirel Yaklaşım”, Varlık, Cilt, Sayı 1128, 2001, s.58-59.
- Tahsin Yücel, “Kirli Savaş”, Varlık, Cilt 70, Sayı 1148, 2003, s.6-7.
- Varlık, Cilt 73 Sayı 1170, Kitap Eki 154, 2005, s.1-4.
- Tahsin Yücel, “Yaşar Nabi ya da Varlık”, Varlık, Sayı 1182, 2006, s.23-24.
- Tahsin Yücel, “Gökdelen”, Varlık, Cilt 74, Sayı 1192, Kitap Eki 176, 2007, s.1-3.
- Tahsin Yücel, “İnsan Yazdığı Şeydir”, (Eser tanıtımı), Varlık, Cilt 79, Sayı 1257, 2012, s.103.
- Tahsin Yücel, “Mutfak Yazını”, Yemek ve Kültür, Sayı 43, 2016, s.4-11.